

Urbánek, Rudolf

Kolísání

In: Urbánek, Rudolf. *Dvě studie o době poděbradské*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 1929, pp. [209]-294

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118733>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

B. KOLÍŠÁNÍ.

Až dotud se zdá býti úloha Jiříkova pasivní, jako by po volbě nechával volný průběh událostem, nesnaže se zjednatí si na ně vliv a určovati jim směr. A přece, ačkoli v akci povolební pochopitelně vlastní činnost bylo vyvíjeti zamítnutým, přes to však se nevzdávajícím kandidátům i stavům zemí vedlejších, jejichž práva volebního nebylo dbáno, aby důsledky volby zmařili, ne-li v Čechách samých, tedy alespoň v zemích vedlejších – již tehdy bylo možno pozorovati známky Jiříkovy aktivity, nezanedbávající žádné příležitosti k upevnění a rozšíření úspěchu volebního. Jestliže méně překvapoval jeho dobrý poměr k Matyášovi Uherskému i brzká dohoda se šlechtou moravskou, při čemž se vysvětlení samo podávalo vzájemnou potřebou české i uherské politiky i pochopitelnou solidaritou husitské Moravy, zato tím nepřijemnější bylo poznání, jak Jiřík také půdy nabývá nejenom v jiných zemích vedlejších, nýbrž již i za hranicemi státu českého. Zástupci saští se přesvědčovali, jak starší jeho přátelské styky, které byly nyní po případě i pomocí peněz utvrzovány, v Horním Slezsku novému králi zjednávají oporu u vlivné, třebaž zatím jen skrytě pracující skupiny i jak nitky české politiky opravdu dosahují až na dvůr císařský i ke kurii. Na dvoře císařském právě zajetí Eicingerovo podávalo podnět k obnovení přímých styků, a to se strany samého císaře¹, a zdá se, že při tom ani chou-

¹ Podle souvislosti v listu Jiříkově Řezenským z 30/6 1458 (Gemeiner, Regensburg. Chronik III. 283) císař napřed psal Jiříkovi, že byl Eicinger jat bez jeho vědomí a k jeho nelibosti, a pak teprve Jiřík psal knížatům rakouským (patrně i císaři) a Vídeňským 13/3 (sr. výše 203^a). Snad s tím souvisí list císařův, o němž je zmínka v saské zprávě o jednání s císařem 20/3 (Drážd. III. 167 b): císař prý „iczund“ psal do Čech, ujímaje se práv „domu rakouského“ a chtěje zvědět, zda se proti nim nic nestalo „in der erwelunge des konigs zcu Behmen“; čekalo se, že „král český“ k císaři pošle. V tom smyslu i mnil účastník tohoto

lostivá otázka titulatury Jiříkovy nedělala zatím velkých obtíží¹. Než vliv Jiříkův si již otvíral cestu i do říše německé, do prostředí, kde se zdálo, že jeho národní a husitské království narazí na naprostý odpor, a kde se právě proto dala čekati všemožná podpora německého kandidáta, Viléma. Již na sjezdu vratislavském mohli čeští poslové dáti čisti list biskupa würzburského, který byl v té příčině první nepřijemnou zkušeností².

Biskup Jan z Grumbachu měl již za doby gubernátorské při různých drobných stycích s českou korunou příležitost se převvědčiti o vladařských schopnostech Jiříkových, o jeho energickém úsilí, zachovati pokoj a zjednati průchod právu, a naučil se takového souseda si vážiti. Právě před volbou pražskou prostředkoval mezi Jiříkem a některými opovědníky koruny české a za tím účelem vyjednal sjezd v Chebu k 23. dubnu, projevuje ochotu zachovati i dále dobrý poměr ke koruně³. Toto jednání bylo pak biskupu Janovi podnětem, aby po volbě napsal Jiříkovi list, v němž, chovaje se k němu zcela jako ke králi, blahopřál mu k volbě v důvěře, že i dále bude své země dobře a v pokoji spravovati. Učinil však nadto ještě více, vyslovuje přání, obnoviti s korunou českou starší „věčné smlouvy“: Jiřík měl k témuž sjezdu chebskému, kde se mělo jednati o dotčený již spor, poslati své zástupce, jako je posle i biskup hned s pečeti. Biskup se hned

jednání s císařem Konrád z Pappenheimu o něco později vůči Janovi a Albrechtovi Branibor., že se Jiřík všemožně u císaře zasadí o potvrzení své volby, aby tak tím účinněji mohl potírati saské nároky (III. 99).

¹ Sr. poznámku předcházející. Na konci března 1458 při jednání s Vídeňskými císař užíval opisu: „her Gorzik, der als irwelter zu Behem von des Eyczinger wegen geschriben hat...“ (Copey-Buch 120). Později, v létě 1458, při jeho jednání s Rakušany se vrací opis: „der, der dann der wal im kungreich gepraucht“ (FRA. 42. 263).

² Zpráva saská z 19/4 (Drážď. I. 14 a). Regest ve FRA. 20. 148. Sr. výše 197.

³ Listy jeho Jiříkovi z 29/12 1457 i 23/1 1458 ve FRA. 42. 205–08. Šlo o dva měšťany znojemské, kteří byli zajati od opovědníků Jana z Lichtenštejna a Konráda z Bebenburka, ne však, jak biskup tvrdil, na území jeho kláštera v Ebrachu, nýbrž jinam; k urovnání sporu bylo smlouveno do 28/5 příměří. 3/3 1458 Chebsťi dávali Janovi z Lichtenštejna a Konrádovi z Bebenburka k sjezdu glejt do 30 koní (tamtéž 213–14). O sporu téhož Jana z Lichtenštejna s Chebskými z r. 1456, v němž též biskup Jan prostředkoval, sr. Bachmann, Böhmen u. seine Nachbarländer unter Georg von Podiebrad 1458–1461 (1878) 10¹.

zároveň též zmiňoval o arcibiskupech mohučském, kolínském a trevírském¹, kteří též měli s Čechami smlouvy a u nichž se on chtěl přičinit, aby i oni do Chebu své posly s pečetěmi vypravili.

Tak se zde Jiříkovi samo nabízelo, z čeho se jej Wettinové snažili vyloučiti, styk s kurfirťy a spojený s tím vstup do kurfirťského kolegia, a on zajisté k nabídce wüřzurské rád svolil. Leč biskup Jan přece ještě předbíhal vývoj událostí. K čemu byl již ochoten on, k tomu ještě tehdy nebyli ochotni duchovní kurfirťové rýnští. Tak 29. dubna do Chebu přijeli jen kancléř a jiní zástupci wüřzburští, avšak ani s nimi ještě zatím nebyly smlouvy obnoveny a smlouven do Chebu další sjezd k 28. květnu², asi s nadějí, že tam již přijdou poslové kurfirťů rýnských. K nim biskup Jan ještě poslal dvakráte, ale marně: arcibiskup mohučský Dětrich z Erbachu, zdá se, nemluvil jen za sebe, odmítaje s nevolí takový návrh a zvláště „tvrdě“ vytýkáje, že biskup Jan psal Jiříkovi jako králi. Sjezd květnový se asi proto nekonal. Když pak v červnu k arcibiskupu Dětrichovi do Bischofsheimu přišlo poselstvo knížat saských a braniborských, aby zkřížilo plány wüřzurské, prohlásil přímo, že Jiříka ani za křesťana nepokládá: nepsal mu ještě, a kdyby tak učinil, jistě by se k němu nechoval jako ke králi; litoval škod, které Sasku a Braniborsku vznikly od toho „nekřesťanského člověka“, a sliboval Fridrichovi Saskému pomoc. Při tom vyslovil arcibiskup přání, mařeně až dotud

¹ Jan tu sice mluvil jen „von vnssern hern zu Mentze, Collen etc.“, avšak dále již mluví o jednání „bye denselben rinischen fursten“. Že sem byl počítán i arcibiskup trevírský, výslovně praví Vilém Sas. 16/5 1458 ve FRA. 42. 250.

² List Fridricha Sas. Vilémovi 11/5 a odpověď Vilémova 16/5 ve FRA. 42. 242 a 250. Fridrich myslil, že se Jiřík s biskupem spojil, „sich gein vns uffzuehalten“; naopak Vilém psal, že se „schimpflich“ rozešli, což však sotva bylo správné: vyvracel to již Vilémův dodatek o novém sjezdu k 28/5. – I Fridrich Sas. v březnu jednal s biskupem Janem, avšak o jiných věcech, nevěda asi, o čem Jan jednal s Jiříkem (list Fridrichův 19/3 Allbrechtovi Branib. a odpověď Albrechtova 29/3: Drážd. I. 117). – Z pozdější zmínky Řehoře Heimburka v listu r. 1467 (nikoli 1471) do Würzburka se dovídáme, že biskup wüřzurský „die einigung vnd verschreibung mit seiner maiestät [s Jiříkem] suchte zum erstenmal durch Heinrich von Lichtenstein, Ritter seligen, darnach durch einen, genanten Mahleit“ (L. Friese, Gesch. schreiber von d. Bischoftum Würzburg“ 850 a z něho Cl. Brockhaus, Gregor von Heimbürg 381–82).

„bouřlivými časy“, aby se kurfiřti sešli, zajisté proto, aby na sjezdu učinili proti Jiříkovi obecná opatření¹.

Jeich potřeba se cítila tím naléhavěji, ježto případ biskupa würzburgského nebyl jediným ukazatelem, jak česká diplomacie hledí proniknouti mezi knížata německá. Skoro současně s biskupem würzburgským byla podobná nabídka Jiříkovi učiněna na severu od Lubeckých. Tito někdy v březnu, tedy brzo po volbě, Jiříkovi nabídli spolek s korunou českou jménem hansy, tvrdíce, že jsou k tomu zmocnění od některých měst v marce braniborské, a jemu jako poctu podali dva zlaté poháry, každý s 1000 zl. Jiřík neodmítl a poslové lubečtí se vrátili zpět, aby doma v jednání tom dále pokračovali².

Právě důraz, který Lubečtí kladli na své spojence v Marce naznačuje, odkud asi vyšel podnět k této akci. V městech braniborských, která byla kdysi členem hansy a jimž kurfiřt Fridrich II, od r. 1448, kdy úplně ovládl situaci v dvojměstí Berlíně – Kolíně, styky s hansou s úspěchem zakazoval³, patrně opět opoziční vlna proti vládě knížecí stoupla, a města, hledající proti Hohenzollerům

¹ Zpráva o jednání z 25/6 ve FRA. 42 255–56 (regist tamtéž 20. 155). Dětřich prý již za Ladislava dvakráté jednal o spolek, avšak nebylo to možné pro „die wilden leuffte, die daczumal in düczschen landen waren vnd noch sin“. – Přímou víme, že biskup Jan psal a dvakráté poslal k arcibiskupovi mohučskému, avšak lze se domýšleti, že stejně si vedl i v Kolíně a v Trevíru.

² 9/4 o tom důvěrně („im grossen gehaym“) píše Albrecht Branibor. svému bratrovi, kurfiřtu Fridrichovi (list měl otevřít i čísti jen sám kníže: FRA. 42, 223–24); informace i další nabídka Jiříkovi mu podal „ein guter freund vnner herrschaft ausz Beheym“, nepochybně nějaký katolický pán ze západních Čech. důvěrník Jiříkův, snad Jindřich z Plavna. Walter Stein, Über den angeblichen Plan eines Bündnisses der Hansestädte mit K. Georg von Böhmen im J. 1458 v Hansische Gesch. blätter 1897. 239 a d. má tohoto zpravodaje za nespolehlivého a nepokládá nabídku lubeckou vůbec za historickou skutečnost, nýbrž jen za pověst, o níž je nejisto, zda měla vznik z chlubení kupců či odjinud. Jeho skepse však jde příliš daleko. Neříká třeba pochybovati, že nějaké jednání mezi Lubekými a Jiříkem opravdu bylo, i když list Albrechtův je o tom jedinou známou zprávou: český zpravodaj byl Albrechtovi jistě dobře znám, a jestliže se Albrecht chtěl přes to přesvědčiti o pravdivosti zprávy, nežli zprávu tu rozšířil dále, vysvětluje to dosah jejího věcného obsahu pro hohenzollerskou politiku v Marce a její poměr k tamním městům.

³ Reinh. Koser, Gesch. d. brandenburg-preussischen Politik I (1913). 150–51.

opory vnější, připadla na nového krále českého, který nebyl jim tak příliš vzdálen, jak by se snad zdálo. Pokusy o výplatu Dolní Lužice, která v jejich přímém sousedství byla v zástavní držbě kurfiřta Fridricha II., byly v dobré paměti a vědělo se, že obava o tuto zástavu byla vlastním Fridrichovým důvodem k české kandidatuře. A též sliby Jiříkovy hned při volbě o restituci zcizených částí korunních mohly i městům braniborským býti již známy, aby v Jiříkovi již napřed viděla soupeře Fridrichova a svého spojence, jehož podpora z navracené opět ke koruně Dolní Lužice mohla by býti velmi působivá. Pro každý případ však bylo opatrnější vystupovati ne přímo, nýbrž prostřednictvím Lubeku, s nímž znovu byly zakazované styky navázány.

Ani Lubeku samému i jiným městům hansovním při rozporu, v němž se tehdy německá města s knížaty ocítala stejně na jihu na západě i na severu, nebyl Jiřík spojencem nevídaným, Právě jeho volba, která jej uváděla ve spor s velikou skupinou knížecí, spojenou různými svazky s Wettiny, činila jej sympatickým městům s jejich protiknížecím smýšlením. Námitka, že jde o povýšení s postavením dosud neupevněným, ztrácela svou váhu u současníků, z nichž mnozí při svých obchodních cestách mohli na vlastní oči viděti znamenité výsledky restaurační činnosti Jiříkovy, výmluvné značky jeho moci i vladařské schopnosti. Nešlo také o smlouvu, kterou by bylo třeba hned uzavřítí: bylo zřejmo, že se jednání protáhne, ale bylo dobře záhy s ním začítí neboť včasnost jeho zahájení byla Jiříkovi v novém jeho postavení tím vítanější a vděčnější. Nelze tedy o skutečnosti nabídky lubecké pochybovati a prostě ji odmítnouti, jako by neodpovídala zájmům hansy a její politice¹.

¹ Tak soudí W. Stein (259), charakterisuje na konec celý případ jen jako příznak napětí mezi knížaty a městy. Jednání zajisté bylo velmi důvěrné a zatím jen povahy informativní. Proto nemusí překvapovati, že v hansovních zápisech není o něm zmínky. Není tu také třeba předpokládati obtíže, pracné jednání, spojené se společným postupem mnoha měst, neboť mohlo tu zatím jíti v Braniborsku především o Berlín – Kolín a pak o Lubek samý. Důvěrnost jednání též vysvětluje, proč se nám o něm nezachovalo více zpráv. Při bohatství dotčených měst nemůže ani vzbuzovati pochybnosti bohatá pocta, kterou Lubecť Jiříkovi učinili. – I Bachmann, Böhmen u. seine Nachbarl. 17 je posléze v pochybnosti, zda celá věc není jen pokusem „listivého“ Jiříka, zastrašiti

Pozoruhodné bylo, jak Jiřík lubecké nabídky použil. Na rozdíl od případu würzburgského, kde se mu vlastně vše samo podávalo, jeví se již při návrhu lubeckém jeho diplomatická iniciativa, již naskytnuvší se příležitost jest jen prostředkem k vlastním účelům. Jemu nezáleželo na věci samé, na důvodech protiknížecí podrážděnosti, které k němu německá města pudily, nýbrž na tom, jaká se mu tím naskytovala příležitost k sblížení právě se stranou protivnou, s knížaty. Obrátil se prostřednictvím neznámého důvěrníka, který byl ve spojení s Albrechtem Braniborským, na tohoto knížete, hlavního představitele knížecí politiky protiměstské, v němž viděl vlastního politického vůdce mocné skupiny sasko-hessensko-braniborské. Znal jej dobře z dřívějšíka a sblížil se s ním zvláště za jeho pobytu v Praze r. 1454, kdy jeho prostřednictvím zdál se býti spor lehnický rozřešen¹. Potom se sice rozešli, avšak oba si ze starších styků zachovali vzájemnou vážnost. Nyní Jiřík Albrechtovi podal alternativu: jestliže Hohenzollerové zprostředkují smlouvu, „na dlouho nebo na krátko“, mezi ním a Wettiny i jejich spojenci, změní Jiřík svůj slib, který ostatně jistě nebyl ještě nijak závazný, a odmítne spolek s hansou. Šlo by tu o to, aby nárok saský na korunu, avšak i nároky české koruny proti Wettinům dočasně („die zeit“) odpočívaly.

Albrecht si byl dobře vědom významu nabídky „nově zvoleného v Čechách“. Nevěřil sice hned docela podnětu, z něhož vycházela, a chtěl se o pravé podstatě věci, „co v tom bylo pravdy nebo co tu bylo vylháno“, s pomocí bratra kurfiřta určitěji informovati, avšak bylo patrné, že jej zaujal způsob, jak si Jiřík řešení sporu se Saskem představoval. Viděl, že je zde možnost velkorysého řešení vleklého sporu mezi korunou českou a držiteli

Hohenzollery a pohnouti je tak k vyrovnání. Nebylo však třeba ji takto redukovati na pouhý diplomatický manévř Jiříkův, neboť má v sobě více vnitřní zdůvodněnosti, než se jemu i Steinovi po něm zdálo. Jestliže později, v lednu 1459, v Bamberce Vilém mezi podmínkami smíru s Jiříkem též uváděl, aby spor o česká léna nebyl již proti Wettinům zdvihán od Jiřího ani jeho nástupců (sr. níže), bylo to rozšíření původní nabídky Jiříkovy Albrechtovi Branibor. a zdá se to býti jejím reflexem, ovšem Jiříkovi nepřijatelným s tímto rozšířením i za změny poměrů, která zatím nastala.

¹ Čes. děj. III. 2. 858.

jejích lén. Při tom si hned uvědomoval i vlastní moment rodový. Nešlo by jen o Wettiny, nýbrž i o Hohenzollery. A snad již tehdy, třebaž zatím o tom mlčel, jevila se mu v této souvislosti větší výhoda v tom, kdyby Jiřík zůstal králem za cenu vyrovnání s Wettiny i s Hohenzollery, než aby se králem stal Wettin Vilém, který by jednou zajisté také vymáhal vrácení Dolní Lužice koruně české. Námět Jiříkův se mu rozhodně zdál vábivým. „A tak seděli bychom – píše pak Albrecht bratru kurfiřtovi – Vy i my, také páni saští, v klidu k vůli všem nárokům“, „a bylo by tak lépe, nežli se koruny válkou domáhati“.

Přes to, že podnět Jiříkův našel tak příznivé přijetí u vlastního iniciátora sasko-braniborské politiky, přece o něm dále není nic slyšeti, ačkoli se zdá býti pravděpodobno, že se jednání o něj neomezilo jen na oba Hohenzollery, nýbrž že byl v ně pojat i Vilém a bratr jeho Fridrich. Než k nějakým praktickým důsledkům nedošlo. Návrh, vzdáti se nároku dědického, byl ještě tehdy pro Viléma předčasný v jeho nadějích, že Slezáci i Lužičané ho uznají za pána, byť zatím jen do rozhodnutí sporu, o jehož příznivém výsledku byl Vilém přesvědčen. Na druhé straně po prozrazení nehotového ještě plánu hlavní osobě, proti níž byl namířen, Fridrichovi Braniborskému, bylo asi Jiříkovi těžko pokračovati v jednání s Lubeckými, jež se ostatně ani neshodovalo s jeho vlastními úmysly. Viděti, že nelze se postavit proti knížatům, jejichž uznání bylo mu věcí přednější než spolek s hansou a s nimiž jej i sváděl jeho poměr k odpůrcům na Moravě i ve Slezsku, kde právě města stála proti němu v první řadě; byl by v tom rozpor, na jedné straně stavěti se jako ochránce zájmů městských proti moci knížecí a na druhé, doma, býti s městy v konfliktu. Tak pro Jiříka zatím podnět lubecký v tomto směru nemohl míti větší přitažlivosti, zatím co z něho u Albrechta Braniborského osten zůstal: ovšem odpůrcům Jiříkovým bylo třeba hořkých zkušeností, než se stali přístupnějšími hlasům o smírné vyrovnání. Zatím nezdar návrhu Jiříkova měl za účinek zvýšení jejich horlivosti, aby všecek vliv český u kurie, v říši i na dvoře císařském byl paralysován.

U císaře Fridricha v té příčině obnovil jednání nejprve sám Vilém Saský, zahajuje tak u něho širší akci, která rovno-

běžně postupovala s obdobným současným jednáním u kurie. V listu z 19. dubna, lituje, že mu při nedávném posláni Gleichenové a Pappenheimové nebyla dána rozhodná odpověď, které by se mohl přidržeti, znovu žádal, aby císař nikomu nevydával koruny uherské a aby ani Jiříkovi v ničem nebyl nápomocen; o své nároky sliboval, jak bude možno, sám na císařský dvůr přijeti nebo poselstvo vyslati¹.

Hned potom, po sjezdu vratislavském, jednal Vilém s jinými knížaty, aby v jeho prospěch zakročili u císaře i v Římě. U Hohenzollerů Albrechta i Jana o to jednal Konrád z Pappenheimu, jenž snad tehdy byl i u landkraběte hessenského Ludvíka i jeho bratří². Výsledkem bylo posláni přímluv těchto knížat císaři, kdežto přímluvy k papeži, ač je knížata Vilémovi poslali, pro změnu situace ani tehdy nebyly do Říma odeslány³. Tehdy také

¹ Drážd. I. 18. Zakročení to sliboval již Vilém 3/4 v listu k Leubingovi (I. 122 a). Jiný list Vilémův z 19/4 císaři (II. 110 a–11 b), který je formálně obdobný dalším přímluvám knížecím (sr. pozn. 3), patrně poslán nebyl.

² Zpráva Konráda z Pappenheimu o jednání s oběma Hohenzollery je v Drážd. III. 99 a–b.; že Konrád byl k nim poslán až po sjezdu vratislavském, svědčí list Vilémův Albrechtovi Branib. po 11/5 1458 (I. 136 a). Instrukce Vilémova na dvůr hessenský je v I. 128. Landkrabě Ludvík, jenž měl za choť sestru obou Wettinů, zemřel v lednu nebo v únoru 1458: jeho synové byli Ludvík (1458–71), sídlící v Kasselu, Jindřich a Heřman (sr. poznámky R. Reicha ve vydání kroniky Kammermeisterovy v Gesch. quell. d. Prov. Sachsen 35. 37^a a 162^a). Ještě 5/4 psal Vilém Fridrichovi Sas., že pro krátkost času nemohl zakročiti u Wittelsbachů ani u Hessenských (Drážd. I. 103 a). Předtím již (sr. výše str. 189) bylo jednáno, hned po jednání s arcibiskupem magdeburským, s „dvěma knížaty“ v Marce, t. j. s Fridrichem starším Branibor. a s Fridrichem mladším.

³ Německou přímluvu Jana Branibor. k císaři, jež byla shodná s Albrechtovou, otiskl Hasselholdt-Stockheim, Herzog Albrecht IV. von Bayern u. seine Zeit I. 1., Urk. u. Beilagen 79–80; je to týž text jako ve FRA. 42. 233–36. Týž text od knížat hessenských je v Drážd. I. 131–32. – Latinské přímluvy k papeži, a to Fridricha staršího (Kolín na Sprévé 29/4 1458) i Fridricha mladšího Braniborského (Tangermünde 19/5 1458), Ludvíka Hessenského (Kassel 14/5 1458) i Jana a Albrechta Braniborského (Beyersdorf 13/5 1458) jsou zachovány v originále v III. 96–98 a 100 a nebyly tedy odeslány. O přímluvě Fridricha Sas. z 23/4 sr. výše pozn. 189¹. Užito k nim formuláče „Quomodo pridem temporibus novissimis“ z pozn. 187¹. Jestliže krátce po 13/5, kdy psána je přímluva Jana i Albrechta Branibor., Dr. Knorre ve svém „Ratslagu“ (I. 140 a) praví, že četl Albrechtovy přímluvy, „an die czwey haubte der cristenheydt geschriben“, neznačí to ovšem, že byly pak od Viléma obě opravdu odeslány.

asi bavorští Wittelsbachové vyhověli Vilémovi a poslali za něho přímluvy císaři¹.

Vilémovi bylo by vhod osobně se s knížecími přáteli smluviti, avšak nepříznivou jemu shodou okolností k žádnému většímu sjezdu tehdy nedošlo². Neušlo to ani tomu, kdo z toho měl největší prospěch, Jiříkovi, jenž pečlivě, pokud mohl, sledoval, co se v německém sousedství děje i chystá; v té příčině jemu velmi dobré informační služby dělali Chebští, přímo i prostřednictvím královského sekretáře Jošta z Einsiedlu, třebaš mu ještě nesložili slib poslušnosti³. I když se zatím pokus, navázati styk s Albrechtem Braniborským, nezdařil, přece se Jiřík nemusil báti, že by se strany německé proti němu došlo k energičtějšímu zakročení, než byla akce přímluvná, která celým svým rázem, užívajíc týchž formulářů, hned prozrazovala, že má svůj původ v kanceláři Vilémově a že je více aktem zdvořilosti než přímého zájmu zasilatelů. V žádném případě nestačila k tomu, aby Jiříkovi překazila krok, tak důležitý pro prestiž nového jeho království, korunovaci.

Ta byla hotovou událostí, jakmile Matyáš Uherský, na něhož přirozeně agitace Vilémova nemohla míti žádného vlivu, svolil k poslání dvou svých biskupů, a to ne bez vědomí Karvajalova, i když ne s přímým jeho souhlasem. Než legát přece nezachoval

¹ O listu Albrechta III. Bavorského Albrechtovi Branibor. v příčině volby Jiříkovy zmiňuje se Höfler v Sber. d. kön. böhm. Gesell. 1866. II. 46 (i o listu Jana Branib. císaři).

² 9/4 měl být sjezd v Bamberce, kam měli též přijeti Fridrich Branibor. a Ludvík Bavor., avšak ten byl od Ludvíka Bav. odřeknut (list Albrechta Branibor. 29/3 Fridrichovi Sas.: Drážd. I. 116 i regest ve FRA. 20. 139; sr. o tom i zmínku ve zprávě saské z Lehnice 22/3 ve FRA. 42. 220). Se sjezdem tím byl asi omylem v pověsti zaměněn domnělý sjezd v Norimberce k 14/4, na nějž se Jiřík ptal Chebských, ale ti o něm nic nevěděli (odpověď Chebských Jiříkovi 1/4 tamtéž 221–22). Také sjezd ve Schleusingách k 14/5, kam chtěl jeti Albrecht Branib. s plnou mocí svých bratrů, byl od Hessenských odřeknut (Vilém 16/5 Fridrichovi Sas. tamtéž 248). Vše, i schůzka Wettinů s Fridrichem Branibor. v Lipsku, musilo se odložit až na sjezd, který měl být v Naumburce 30/7 (týž list 247), avšak který se asi také nesešel. Jedině se sjel Vilém s bratrem Fridrichem někdy na konci dubna v Pegau (Fridrich se zmiňuje 11/5, že to bylo „am nestenn“: tamtéž 242).

³ Chebští králi i Joštovi z Einsiedlu 1/4 1458: tamtéž 221–22.

neutralitu úplně. Před jejich odchodem jednal s oběma preláty a zvláště s Augustinem, biskupem rábským, jenž byl doktorem práva církevního, a vyložil jim podmínky, za nichž jedině mohli Jiříka korunovati. Závazek, který biskupové Karvajalovi učinili, že totiž nepřistoupí ke korunovaci, dokud se Jiřík svých bludů nevzdá, uspokojil rozpaky legátovy, které snad byly větší, nežli se zdá, a byl příčinou, proč potom v Praze před korunovací nastalo těžké jednání, které však již akt sám ohroziti nemohlo: kompromis se již najíti musil¹.

Proti požadavku uherských biskupů, který mu nepochybně byl položen, aby se zřekl kalicha, mohl se Jiřík odvolati na kompaktáta, která sice byla se strany katolické všelijak napadána, avšak která se až dotud kurie neodvázila prohlásiti za zrušena. Karvajal zajisté i biskupům vyložil své mínění, že kompaktáta, jejichž potvrzení Češi od papežů nikdy nemohli dosíci, pozbyla významu („sunt evacuata“), avšak biskupové se stěží mohli vzpírati jejich platnosti, zvláště když Jiřík je znova ujistil o tom,

¹ List Karvajalův z Budína 9/8 1458 papeži Kalixtovi v SS. rr. Sil. VIII. 7–8; sr. i výše str. 157 a d. Později, 10/11 1466, i král Matyáš, posílaje opis korunovační přísahy Jiříkovy do Říma, tvrdil, že biskupům, nechtěje v ničem kacířstvu poskytnouti podpory, stejně uložil, aby si před korunovací vymohli takové odpřísehnutí i list o zachování víry katolické a poslušensví církve římské (Theiner, Vet. monum. hist. Hung. s. illustr. II. 406). – Karvajal již před 9/8, jistě ještě během dubna, psal papeži, jak se toho sám v srpnu dotýká („scripsi dudum...“), o tom, co mu napsal Jiřík i páni čeští. Jiříkův list ho asi došel až po 20/3, kdy se legát ve své gratulaci k volbě zmiňuje jen o listu pánu českých, volbu mu oznamujících (sr. výše 169²). Matyáš sice hned 15/3 slíbil jednoho z biskupů uherských poslati, zdá se však, že se pak poslání to přece jen neobešlo bez obtíží: Karvajal se přece asi vzpíral a list Jiříkův měl nepochybně jeho rozpaky zaplašiti; spíše ovšem naň působilo, že Matyáš tehdy Jiříka opravdu potřeboval a proto i na Karvajala doléhal, aby se poslání biskupů neprotivil. Tak to r. 1463 v řeči ke králi francouzskému též líčil nuncius Theodor de'Lelli: Karvajal se vzpíral a teprve na naléhání krále i biskupů „dimisit illos legatus, retinere non valens“ (FRA. 20. 300). – Papež Pius později (r. 1462) vykládá poměr Karvajalův k biskupům tak, že je legát „poslal“ (AČ. VIII. 323). Že Karvajal odmítl Viléma, jak myslí Tobolka, O volbě a korunování Jiřího z Poděbrad (1896) 25, je jen nesprávný jeho výklad regestu listu Marinova z 13/3 1458 (FRA. 20. 137): v listu samém (u Jordana 431) nic takového není.

co již dříve psal Karvajalovi, že pošle k papeži o jejich potvrzení¹. Jestliže tak ve hlavní věci stál Jiřík na pevné půdě, ani námitky o podrobnostech, zda i on věří v závaznost kalicha ke spáse atd., neuváděly ho u veliké rozpaky: odmítal je stejně, jako kdysi v Benešově, poukazem na to, že je sám laik, vědy neznalý, nikoli zatvrzelý, nýbrž vychovaný podle naučení svých kněží. Ani biskupové sice nechtěli ustoupiti, avšak, dobře znajíce zájem svého krále o Jiříka a jeho korunovaci, nemínili svůj odpor hnáti až ke krajnosti, zvláště mohl-li jim již Jiřík z korespondence svých římských přátel dokázati, jakou má u kurie přízeň. Proto bylo možno, že se obě strany sešly na stanovisku středním, vyhýbajíce se vědomě určitým formulacím sporných otázek a ponechávající tak pro budoucnost místo zvláštním výkladům, při nichž se svým vlivem, protivy zmirňujícím, uplatní i časový moment.

Bylo smluveno, že přísahu o poslušnosti církve římské, o zachovávání shody s ní podle zvyku jiných panovníků křesťanských v jednotě pravé víry, o ochraně víry i odvádění poddaných ode všech bludů, sekt a kacířstev, protivících se církvi římské, k poslušnosti, jednotě a shodě v obřadech Jiřík složí potají, u přítomnosti poslů uherských i několika osob z českých stavů katolických, aby se tím nevzbudilo poboršení utrakvistů, o nithž sám Karvajal uznával, že se bez nich Jiřík nemůže při upevnění svého trůnu obejíti. O kalichu a o kompaktátech nebylo tu ani zmínky, ač biskupové nemohli pochybovati o tom, že se jich král nevzdává; a stejně v důsledku toho nebylo ani na místě utrakvisty ztotožňovati s oněmi poddanými, které Jiřík sliboval uvésti v jednotu víry: byloť v zemích českých při neustálenosti

¹ O tom věděl již 9/5 zástupce braniborský v Praze, ovšem dokládá se ve shodě s tím, co slyšel o přestoupení Jiříkově na stranu katolickou, že se král chce vůli papežově podříditi (FRA. 20. 151). Zástupce braniborský, byť i nebyl v Praze oficiálně a zdržoval se tu jen potají, nebyl tak špatně informován, jak tvrdí Bachmann, Böhm. etc. 77¹ (sr. i dále pozn. 221²). Ten se mylí i v tom, že tehdy Jiřík vůbec podle okolností nemohl žádati za potvrzení kompaktat a že před posláním Jana z Rabštejna do Říma (r. 1459) nelze určitě doložiti žádného českého poselstva, ač sám hned dále uznává (77²), že jedním ze dvou poslů, o nichž se zmiňuje zástupce braniborský, byl Fantin de Valle; Karvajalova srpnová zpráva o úmyslu Jiříkově, poslati do Říma poselstvo, ovšem se vztahuje již k listu Jiříkovu, který on dostal ještě před korunovaci.

utrakvismu ještě dosti zbytků staršího sektářství, na které se tu právem mohlo mysliti.

Pomlčení to bylo ústupkem Jiříkovým, jako na druhé straně důvěrnost přísahy byla ústupkem biskupů. Více však na něm tito vymoci nemohli, ač se o to vši mocí snažili. Naprosto Jiřík odmítl, aby ve formulář přísežní bylo něco pojato, z čeho by se dalo vykládati, že se on vzdává staršího přesvědčení jako kacírství. Při tom nepochybně o sobě určitě prohlašoval, že přece nelze ho pokládati za kacíře, což však biskupové po svém návratu hned vykládali ve smyslu daleko širším a závažnějším, jako by vedle přísahy, jejíž text byl podepsán a zpečetěn svědky, bylo ještě zvláštní Jiříkovo „odpřísáhnutí“ bludů, které však do listiny přísežní nebylo pojato¹. Není pochyby, že, kdyby byl Jiřík opravdu ústně odpřísáhl bludy i ve zcela povšechné formě, přirozeně i tu beze zmínky o kalichu, byla by se toho kurie dovolávala při nejbližší příležitosti, kdy šlo o ztísnění Jiříkovo. Ale toho nebylo, a r. 1462 Pius před českými posly v Římě mluvil jen o přísaze, státi v církevním poslušenství a kaziti bludy v království i lid vraceti k jednotě víry, ovšem vykládaje to, jako by i kalich měl podle toho býti vymýcen². Až r. 1464 při pūhonu Jiříkově se již také u kurie ozvalo určité nařčení, že Jiřík „odpřísáhl kacírství“³; v katolické veřejnosti ovšem, pokud tam zpráva o tajné přísaze pronikla, domněnka, že Jiřík přestoupil ke katolíkům, utkvěla hned od korunovace⁴.

¹ Tak to na základě zprávy biskupů pojímal Karvajal, rozlišuje (v listě z 9/8) „abjuracio erroris“ od vlastního „juramentum“. Tajná přísaha je nověji vydána u Theinera II., Vet. mon. hist. Hung. s. ill. II. 405–06, v Mon. Hung. hist., Acta externa IV. 22–25 (i s ověřením Karvajalovým; z Milána) a u Ebenendorfera v MIOG., Ergzb. III. 211–12. Originál si ponechali biskupové; jednu jeho kopii poslal Karvajal do Říma a druhou, se svým ověřením i se svou pečeti, odevzdal Matyášovi (list legátův z 9/8 1458).

² A.Č. VIII. 323 a 341.

³ „Advocatus ecclesiae“ 16/6 1464 SS. rr. hl. IX. 79 i papež ve vlastním konceptu pūhonu u Eschenloera, Gesch. I. 248. Pius ovšem již předtím ve svých pamětech, které však zatím nebyly určeny veřejnosti, praví, že Jiřík „seu vere, seu simulate, quod vere similius est... Hussitarum haeresim abjuravit“ („Comment.“ 47).

⁴ Zpráva zástupce braniborského z Prahy 9/5 1458: „her [Jiřík] must yn gelobin vnd sweren, das her der Romischin kirchin vaderthenigk wellet sein

Tajná přísaha, kterou Jiřík i jeho choť Johana složili 6. května, odstranila poslední překážku korunovace a ta byla vykonána již den potom, 7. května, s velikou slávou. Důsledkem tajné přísahy bylo, že text přísahy veřejné na výsady zemské před vlastním aktem korunovačním byl jen povšechný, nezmiňuje se zvláště o kompaktátech, třebaš tato jako zákon zemský samozřejmě nebylo možno si z tohoto slavnostního potvrzení odmysliti¹, a že král zatím nevydal žádného písemného potvrzení svobod zemských, kde by se byl zmínce o kompaktátech nevyhnul.

Tak biskupové uherští nedosáhli toho, čeho si přál Karvajal, jenž přece jen doufal, že Jiřík bude povolnější. Přes to však dal se legát uspokojiti, zaujímaje stanovisko biskupů, kteří ovšem svůj výsledek o odvolání kacírství přeceňovali, chtějíce tak svůj kompromis před legátem lépe odůvodniti. Karvajal sice již z dřívějšíka věděl, že Jiřík chce do Říma poslati o stvrzení kompaktat², avšak to po korunovaci, po tajné přísaze, nepochybně pokládal již předem za marné, nicméně přece neopomíjeje upozorniti papeže, že žádný z jeho předchůdců kompaktat nepotvrdil. Do stačí, odkáže-li papež i Jiříka na to, čím se spokojuje král

vnd auff vnsern gelauben trethin“ (FRA. 20. 151). Mezi českými katolíky byl by se poukaz na to, kdyby byl Jiřík kalich opravdu odpřisáhl, zajisté ozval již v prosinci 1458 při prvním konfliktu Zdeňka ze Šternberka s Jiříkem o víru (Tempelfeld v AUC. 61. 152–53). O jiných výkladech korunovační přísahy bude příležitost zmíniti se jinde, jakož i o korunovaci samé bude třeba šíře pojednati v Čes. dějinách III/3.

¹ Text její u Ebendorfera (Pez II.) 891 i v rukopise Nár. Musea 1 E3 str. 438–40.

² Sr. výše pozn. 219¹. Také Tomek VII. 307 myslí, že se král legátovi přímo o kompaktátech zmínil. Podle vlastního výroku byl Karvajal od krále žádán za přímělu v Římě, aby mu papež povolil, „čeho nemá ve zvyku odepírati jiným králům křesťanským“. Avšak souvislost, v níž se pak hned zmiňuje o kompaktátech, naznačuje, že šlo tu o více než snad o uznání Jiříkovo od papeže, že šlo i o kompaktáta. Jeho poznámka, že list Jiříkův („quod ipse submitteret se dispositioni et ordinacioni stis v.“) vzbudil u mnohých „velikou naději“, shoduje se i se zprávou zástupce braniborského a mohlo by to ukazovati k tomu, že tento snad byl v přímém styku s posly uherskými nebo s druhými svědky tajné přísahy a že od nich měl své informace: je to ovšem zase již výklad nějakého zdvořilého slovního obratu Jiříkova, který však zajisté nemohl znamenati, že by se Jiřík zcela poddával rozhodnutí papežskému.

francouzský a jiní králové, a Češi poslechnou. Karvajal doufal, že kurie „vhodnými způsoby“ bude moci přiměti Jiříka k zveřejnění i k splnění jeho přísahy¹, zvláště když je možno i prostřednictvím krále Matyáše, odpovědného za poslání biskupů, to vymáhati.

Nežli však byly u kurie známy tyto důsledky, jež Karvajal velmi časně vyvozoval z korunovační přísahy Jiříkovy, již ji vykládaje jako naprosté podrobení poslušnosti papežské, dorazilo tam dvojí poselstvo Jiříkovo, pokračující tak ve stycích, již dříve zahájených prostřednictvím prokurátora Roraua, první, poslané hned po korunovaci s opisem tajné přísahy, a druhé, vypravené o něco později s požadavky dalšími. To ani ono nebylo ještě slavným poselstvem, o jakém se před korunovací zmiňoval Jiřík Karvajalovi.

Poslední zkušenosti s biskupy uherskými před korunovací zatím krále odradily od žádosti za potvrzení kompaktat a on se spokojil jen formálním oznámením, co se stalo, slibuje papeži poslušnost a opakuje při tom nabídku své pomoci proti Turkům².

¹ „ut illa, que juravit, exequatur et publicet.“

² Není, proč vylučovati zprávu braniborského zástupce z 10/5 1458, že ne sice, jak by se mohlo podle souvislosti mysliti (pak teprve následuje věta, že „darauff“ byla korunovace), ještě před samou korunovací, nýbrž až po ní Jiřík poslal dva posly do Říma, ovšem sotva hned se žádostí za potvrzení kompaktat, nýbrž zatím jen s oznámením korunovace a s opisem tajné přísahy. Paprocký, Diadochus, Stav panský 185 nám zachoval český překlad prohlášení, kterým Jiřík již 6/5, tedy hned v den tajné přísahy, provázal posláni jejího opisu na pergamenu s pečeti královskou (sr. i J. Tanner, Gesch. derer Helden von Sternen [1732] 276 i Historia heroum de Stellis – v knihovně Nármusea VII D 7 – II. 456–57); Kaprinai, Hungaria diplomat. II. 529 podává z Goldasta novější německý překlad přísahy i prohlášení Jiříkova. Jenom se tu nezdá shodovati, že by byla zde vedle pečeti královské i pečeti Zbyňka z Hasenburka a Prokopa z Rabštejna přivěšena také pečeť nejv. purkrabího Zdeňka ze Šternberka, ježto se jinak pan Zdeněk mezi svědky tajné přísahy nepřipomíná. Mohla toho však býti příčinou neočekávaná náhoda, proč Zdeněk při samé přísaze nebyl, což však nevylučuje, že pak k opisu opravdu svou pečeť přivěsil. Jestliže později, 2/3 1467, Zdeněk tvrdil, že on ani přátelé jeho při přísaze nebyli, ani „o tom nic nevěděli“ (AČ. IV. 137), bylo to jen potud správné, že svědkem při tom nebyl nikdo z tehdejších jednotníků zelenohorských – s výjimkou ovšem biskupa Tasa z Boskovic, jenž se k nim připojil teprve v březnu 1467 – nikoliv však, že by nikdo z nich o tom opravdu nevěděl. – O tom, že

Žádost za potvrzení kompaktat mínil podati s větší účinností, až se mu podaří alespoň ve většině koruny dosíci uznání. Než proti nadání byl nucen po prvních dvou poslech ještě před jejich návratem vyslati poselstvo nové, aby uklidnilo touhu papežovu po slavném slibu poslušnosti, o níž ho asi tehdy z Říma došly zprávy, i aby možná též čelilo saské agitaci.

Papež Kalixt byl sice při obou volbách, uherské i české, dotčen tím, že při nich nebylo dbáno nároků papežských na vrchní moc nad oběma královstvími, avšak jinak se těšil z volby obou nových králů, jejichž osobnosti mu byly zárukou podpory jeho plánů protitureckých. V případě českém pak bylo u kurie jasno o tom, že přišla chvíle, nad jiné vhodná k dojednání úplné shody s českým utrakvismem, kdy je králem Jiřík, „k tomu nakloněný“. Tento optimismus lze chápati tím spíše, jestliže snad Jiřík opravdu poslal papeži hned po volbě list, kde projevoval, jako již dříve, nejvyšší úctu k stoličce papežské i ochotu, uvésti též celé království ve shodu s kurií, vyhrazuje si však k tomu poshovění na nějaký čas, aby se to mohlo státi beze všeho pohoršení veřejného. Proto Kalixt již chtěl Jiříkovi poslati blahopřejný list,

král sliboval papeži pomoc proti Turkům, nazýváje se synem stolice apoštolské, zmiňuje se Ammanati, *Epist. et commentarii* (1614) 430 („probandae mentis eliciendique responsi causa plenae religionis litterae“). Již před ním však se této věci dotkli polemikové proti Jiříkovi, Rudolf z Rüdeseimu i Gabriel Rangoni. Rudolf (v traktátě při autografu latin. kroniky Eschenloerovy f. 350b) r. 1467 napsal: „[Georgius] hinc suis oratoribus missis eandem obedienciam prestitam iterum atque iterum renovavit spemque conversionis protulit principibus et populis universis, ob quod ut fidelis eciam regio nomine a nonnullis salutatus, ymo et a pontifice maximo titulatus est“. Rangoni (traktát30) určitěji praví, že se Jiřík nabídl Kalixtovi proti Turkům: bude-li prý míti království v pokoji a pomohou-li mu katolíci, bude „perfacile“ druhou stranu („id est hereticos“) v poslušnost církevní uvésti „absque sanguinis effusione“. Podobný smysl má i místo v listu Karvajalově k Heimburkovi z 31/12 1465: Jiřík prý „in principio, cum regnum invasisset“, oznámil papeži, že chce přijmouti učení i obřad církve římské a starati se o to u celého království, avšak že potřebuje k tomu poshovění „aliquantum temporis“, aby se to mohlo státi „sine scandalo“; po druhé, po korunovaci, když odpřisáhl staré bludy, zase žádal o shovění, „quia ipse intendebat ad Romanum pontificem puram obedienciam mittere et se subijcere ordinationi apostolicae sedis“ (FRA. 20. 379). Zmínka zde o listu Jiříkově papeži hned po volbě je ve shodě s tím, co bylo již výše řečeno o Rorauově poslání (sr. 170²): Rorau byl asi listu toho doručitelem.

který zajisté měl urychlit věc, o níž z Říma bylo již několikrát psáno, slib poslušnosti nového krále i celého království, a list ten byl již napsán, když zakročení Viléma Saského papeži připomenulo i nároky jiných osob na český trůn, takže list zadržel¹. To bylo krátce předtím, než do Říma přijelo poselstvo s opisem korunovační přísahy, které však samo nemohlo na obrat u kurie míti většího vlivu. Zato významnější bylo poselstvo druhé, které mohlo dojeti do Říma někdy na konci června. Podníceno byvši asi zprávami českých přátel v Římě, naléhajícími na uspíšení slavného poselstva², vydalo se sice na cestu, nežli ještě mohly do Prahy dojíti nové zprávy o nepříznivém již obratu u kurie, s nimiž se nepochybně cestou minulo; mohlo však v Římě vydatně působiti, aby zase zde poměr k Jiříkovi zlepšilo. Úkol poselský tentokrát připadl, zdá se, Prokopovi z Rabštejna³.

¹ Sr. „Volbu“ 659–60; list Kalixtův Karvajalovi z 13/5 byl dosud z Raynaldů XVIII. 514 znám neúplně: částí o úmyslech, poslati Jiříkovi list, i o jeho zadržení k vůli saské intervenci jej teprve doplnil Fraknói v Ung. Revue 1890. 403³. Tím však byla otázka, zda byl list papežský do Čech poslán, vyřízena (sr. i Pastor I. 2 628²) jen zdánlivě: nebyl poslán před 13/5, avšak mohl i přes to býti poslán, jak uvidíme, později.

² Listy faráře Václava z 20/3 i faráře Lichtenfelsera z 3/4 (sr. výše 170¹) v Praze již asi byly před korunovací, takže jako podnět k novému poselstvu třeba předpokládati další zprávy z Říma, o málo pozdější. Snad to byly nové pobídky datáře Kosmy de Monteserrato, jak lze se domýšleti z toho, že Rokycana jemu právě zase 30/5 píše (Tobolka, O volbě a korun. 42–43). Jak byl, tehdy Kosma činný v Římě, hledě papeže udržeti v příznivé náladě k Jiříkovi, svědčí doklad Voigtův, E. S. III. 431 z Ebendorferova spisu „Liber pontificum“.

³ Výklad toho patří v souvislost s tím, jak Kalixt nazval Jiřka králem (sr. dále). Fantin de Valle, který byl zasvěcen ve styky českořímské a jehož soud padá velmi na váhu, praví r. 1462 v červnovém podání ke králi: papež (nepraví se však, který) „primus inter omnes illos vos intytlaverit [scil. regio nomine]; hujus intytlacionis bullam magnificus et gloriosus dominus Procopius liber dominus de Rabinsteyn attulit“ (SS. rr. Sil. VIII. 107). Že se tu nemůže miniti až známá bulla Piova z 15/9 1458, je patrné z toho, že i Pius si byl vědom, že již „Calistus antea [Georgium] regem vocaverat“ (Comment. 48). Prokop mohl vyjeti mezi 30/5 a 10/6 1458, daty to dvou listů Rokycanových datáři Kosmovi (Tobolka 43–45), z nichž však druhého doručitelem již byl Rorau-Ten přijel do Čech, ovšem asi již po odjezdu Rabštejnově, takže nového poselstva již nebylo třeba. Rorauova přítomnost v Praze, nepochybně z podnětu papežského, ale i svědectví Rokycanova 10/6, jak Rorau „[k] poctivému prostředku

Podle listů, které z Říma od papeže i od kardinálů byly v druhé polovině května poslány Vilémovi Saskému, mohlo se myslet, že jeho věc je tu dobře opatřena. Nebylo to bez zásluhy Dr. Jana Lochnera, na něhož Viléma upozornil již v březnu Leubing a jenž ještě, nežli došel list Vilémův, připravoval jemu půdu u kardinálů¹. Kurie se chápala úlohy rozhodčí, přece však ne tak, aby se již zcela vyslovovala pro Viléma a proti Jiříkovi. Nárok Annin byl sice většinou uznáván a bylo nařízeno, aby z kanceláře papežské nebylo nic vydáváno, co by bylo Vilémovi na ujmu; papež však sám jen sliboval zrale uvážiti důvody obou stran a žádal, aby nyní, kdy jde o válku proti Turkům, neužíval Vilém násilí, nýbrž jen cesty právní. Jinak zakročení saské nebylo pravděpodobně papeži příjemné, ježto se novým sporem rušily jeho plány. Tak snad lze vyložit, že asi k jeho rozkazu někdy tehdy jel prokurátor Rorau do Prahy: měl patrně uspíšiti výpravu českého poselstva, které by bylo zároveň mohlo přispěti k rychlému vyřízení sporu s Vilémem Saským².

národa českého a k chválení živ jest byl nynie i zdávna“, je též dokladem, že dosud nepřestal býti prokurátorem královským. Tím nabývá oprávnění mínění Palackého IV. 2. 71 a 74, že Fantin do Říma přijel až s Janem z Rabštejna, anebo alespoň že až odtud byl královským prokurátorem (proti tomu sr. Voigt III. 440, Markgraf, Ü. d. Verhältniss d. K. Georg v. Böhmen zu Papst Pius II. [1458–62] 8, Bachmann, Böhm. 77² i T o h o l k a, O volbě 37¹¹⁴). Zpráva Eschenloerova, Gesch. I. 180, že Fantin byl prokurátorem již od doby korunovace Jiříkovy, tím se opravuje. Poznámka Heimburkova z 28/7 1466, že Jiřík Fantina ustanovil za prokurátora, jakmile vstoupil na trůn (také Dlugoš 14. 348 míní, že Fantin byl již „a primordio promotionis Irzikonis in regem“ jeho římským prokurátorem), nabývá pravého smyslu dodatkem, že Jiřík jej ke kurii poslal „Romani pontificis tempore pape Pii cum viatico et commeatu affatim habundeque provisum“ (SS. rr. Sil. IX. 187).

¹ Chvátil ho za to kardinál rouenský Vilém d'Estoutville (22/5 1458: Drážd. III. 82a–b; zde na fol. 82a–84a jsou odpovědi i jiných kardinálů mezi 16. a 22. květnem; list Kalixtův ze 17/5 je na fol. 82a).

² V listu Rokycanově z 10/6 1458 Kosmovi mluví se, avšak neurčitě, o několika listech, z nichž však podle papežova ujištění ze 13/5 Karvajalovi (sr. pozn. 224¹) žádán nemohl býti od Kalixta poslán Jiříkovi: od papeže mohl jemu býti vyřízen zatím jen ústní vzkaz, kde se otázka titulatury mohla obejít. Listy dotčené se asi týkaly Rokycany samého a kromě listu Kosmova mohlo tu snad podle další Rokycanovy poznámky o jeho „závistních“ jíti též o žalobné listy jeho českých odpůrců. A těch, tuším, se i týká, co dále Rokycana praví o některých,

Okolnost, že místo slavného poselstva přicházel jen Rabštejn, mohla buditi u kurie jisté rozladění, avšak zdá se, že obraz situace Jiříkovy po sjezdu v Bratislavě, jaký Rabštejn papeži nakreslil, působil příznivě a obracel opět k Jiříkovi sympatie kuriální, které, jako v jiných případech, ochotně následovaly jeho úspěchu, zvláště když se papež odtud mohl nadíti podpory vlastních plánů. A o tom jej nepochybně znovu Rabštejn ujistil, předjímaje, jak se zdá, toužený slib poslušnosti celého království tím, že slib takový zatím složil alespoň za krále samého¹: snad se to stalo obdobným způsobem v soukromém slyšení, jak to o málo později učinil jménem královým papeži Piovi Rabštejnův mladší bratr Jan. Ani datář Kosma nebyl neuspokojen: Rokycana se sice ve svém listu z 30. května omlouval, že, ačkoli by vůle k tomu byla, nemůže do Říma přijeti „dokonati“ jednání, ježto je „v rukú“ krále i jiných pánů „k rozkázanie“; bude-li však král chtíti, je Rokycana hotov do Říma jeti².

Tak byla připravena nálada, z níž vyšel významný úspěch Jiříkův u kurie, papežský list, nadepsaný „nejmilejšímu synu Jiřímu, králi českému“. Papež, vstupuje již ve stopy krále Matyáše, Karvajala i biskupa würzburgského a čině tak důsledky z aktu korunovačního, děkoval Jiříkovi za jeho horlivost proti Turkům a blahopřál mu k uklidnění země; vyslovil při tom zajisté i přání, aby nastalo v Čechách sjednocení i u víře a aby tak mohlo

kdo, „neviemy, kterým duchem navedeni“, překázeli Rorauovi při plnění rozkazů papežských a jež Rorau může jmenovati: byli to tedy asi lidé u kurie známí, z kruhů katolických, a jejich odpor nepochybně platil Rokycanovi, aby nebyl účasten poselstva římského. — Roraua Rokycana chválil, jistě stále ještě neznaje jeho účasti v otázce arcibiskupské na prospěch Kosmův, jako poctivého zastánce českých zájmů a zmiňoval se i o jeho sporu o hospic římský před papežem i před králem, který však „naposledy“ jej přenechal rozhodnutí papežskému. O Jiříkovi samém Rokycana míní, že bude papeži povolný „ve všech věcech vedle Boha“. U papeže posláni Rorauovo souhlasilo s jeho listem ke Karvajalovi z 13/5, kde se tak zdůrazňovala vhodná chvíle k české redukci.

¹ V Piově konceptu půhonu Jiříkova r. 1464 se praví: „Nam neque Calisto.. [Georgius] obediantiam prebuit, nec nobis nisi.. mancam et fallacem“ (Cugnoni 467; německý překlad, ne dost správný, u Eschenloera, Gesch. I. 248), což se svým charakteristickým dodatkem nevylučuje, že slib byl složen.

² Tobolka 42–43.

dojít k jejich úplné shodě s církví¹. Nejvyšší instance církevní, neohlížejíc se na právní námitky proti Jiříkovi, uznala jej tu za krále a tak odnímala jeho odpůrcům jejich nejúčinnější důvod, náboženský. A jestliže se krátce potom se strany Viléma Saského ozval stesk, jak si Jiřík „pod zdáním, že má papeže milostivého“, denně země vedlejší podrobuje a ve svou poslušnost uvádí, jako to

¹ Ammanati, Comment. 430–31. Sr. i Pia II. a Rudolfa z Rudesheimu v pozn. 224³ a 222², Rangoniho 30–31 i 36 a Fantina v pozn. 224³. Svědectví tato nelze přejítí pouhým poukazem na výrok papežův z 13/5 1458, že až dotud Jiříkovi nepsal. Právě-li Markgraf, Verhältniss 10², že u Eschenloera není o listě Kalixtově ani zmínky a že to jenom svědčí o nepravděpodobnosti vypravování Ammanatiho – musil by nyní svůj odpor odvolati, ježto Eschenloer také o listu Kalixtově věděl, jak svědčí jedna jeho zmínka, třebaš až v jeho německém zpracování; místo to ovšem není ve starém vydání Kunischově, nýbrž je teprve otiskl ve svých dodatcích Jordan 368: „vff dissen eydt [jde o přísahu korunovační] wardt er [Girsik] vom bobist liber son geheissen vnd geschreben, dodurch allis gemeine folk in seynen gehorsam brocht wart.“ Než i kdyby nebylo tohoto dokladu, jenž se podle souvislosti nemůže týkati leč Kalixta, musily by k důkazu postačiti citáty z pramenů starších, než jsou Ammanatiho „Commentarii“: takovými jsou Fantin, Pius II., Rudolf i Rangoni, jejichž dokladů Markgraf neznal, nehledíc ani k tomu, že Ammanati jako papežský sekretář z doby Kalixtovy (Voigt III. 539) zasloužil by si v té věci také větší pozornosti. Při dokladu Fantinově třeba připomenouti, že nerozlišuje při tom, jak vypočítává úsluhy kurie Jiříkovi, oba papeže, Kalixta i Pia, takže se může zdáti, jako by již i v tomto případě, ačkoli tu jde o Prokopa z Rabštejna, vystupoval Pius a ne Kalixt (sr. pozn. 224³). Pak bychom musili předpokládati, že Rabštejn bullu – výslovně se tu mluví o bulle – přinesl od císaře, neboť jemu Pius bullu z 15/9 1458 poslal, aby ji, bude-li mu to vhod, Jiříkovi odevzdal (Comment. 48); to se však neshoduje se souvislostí u Fantina, z níž vysvítá, že Rabštejn bullu přinesl od papeže. – Zmínka v memorandu Rudolfa z Rudesheimu a Františka z Toleda r. 1461 na sněmu v Mohuči o stíznostech, že papež Jiříka „in regem acceptaverit eumque regem in suis litteris appellaverit, ad eum aliquos oratores miserit sibique, ut ajunt, bullam confirmationis dederit“ (Zaun, Rud. v. Rudesch. 69) týká se ovšem Pia a ne Kalixta, avšak o Kalixtovi lze ještě uvést i jiné doklady. Nepřímo sem náleží i kronika Döringova, kde se sice nemluví o listu Kalixtově, zato však o pověsti, že papež prý byl penězi podplacen, takže kurie pak Jiříkovi byla příznivá (Mencke III. 25). Zato polemická práce „De Georgio Bohemiae rege“ asi z počátku r. 1470, zajímavá svým klidným výkladem, určitě praví, ovšem s nesprávným časovým zařazením až za brněnské přijetí regálií, že Kalixt Jiříka „eciam suis litteris regem appellaret“ (Höfler, SS. rr. husit. III. 212); i Hilariova slova v jeho traktátě k Janovi z Rožmberka r. 1467 o papeži, jenž, věře v přísahu Jiříkovu, psal jemu jako králi (Tobolkovo vydání 15), patrně

učinil na Moravě s jedinou výjimkou Jihlavy¹ – jevila se v tom malomocná reakce proti mocnému účinku papežské bully, kterou Jiřík neopominul v náležitou známost uvést.

Pozdější katolická tradice, která v Jiříkovi hned od počátku viděla „důvtipného šalby strůjce“, stavíc ho v protivu proti prostému, „umění toho neznalému“ Kalixtovi, nemohla papeži jeho počin zapomenouti a se zadostiučiněním ličila jeho lítost nad vlastním oklamáním, kterou v něm na samém konci jeho

mají vztah ke Kalixtovi; pozdější Jan z Komorowa ze století 16. zdá se býti ohlasem Ammanatiho (AOC. 49. 338), stejně jako ještě pozdější náš J. T a u n e r, Historia her. de Stellis II. 458 (sr. pozn. 222²). – Proti pravosti listu Kalixtova P a s t o r I². 628² uvedl i tu okolnost, že v poslední době Kalixtové byly papežské listiny falšovány. Jak i případ Lichtenfelserův (sr. 171¹) ukazuje, byly opravdu poměry v kanceláři papežské podivné, když bylo možno starší bullu odtud odeslati na delší dobu do Čech. V té příčině zasluhuje i pozornosti muž, který častěji obstarával spojení mezi Prahou a Římem, Lukáš Hládek. Toho 18/2 1460 administrátor Václav z Krumlova vylučuje z církve (UB. Krummaw II. 119). A Pius II. z 1/4 1460 v listu k Václavovi z Krumlova Lukáše přímo nazývá „apostata et litterarum nostrarum falsarius“ a současně píše Jiříkovi, aby ho dal zatknouti a vydati administrátorovi (zde se i dovídáme, že Lukáš vystupoval i proti administrátorovi, „libellos publicos continentes infamias affigendo et cetera nephanda facinora exercendo“: archiv kapituly praž, Cod. VI/5 f. 143). Těžko však spojit tento případ s listem Kalixtovým, o jehož pravosti sám Pius nepochyboval (sr. pozn. 224³). S tímto domněním, že snad byl list Kalixtův nějak podvodně získán z kanceláře papežské (u Ammanatiho 430 výraz „eliciendi responsi causa“ má smysl jiný, že totiž Jiřík vylákal list ten na papeži, předstíraje pravověrnost), lze uvést i ve spojení i dotěcnou právě pověst, zaznamenanou u Döringa, že byl papež penězi podplacen a že proto kurie Jiříkovi přála. – Podle toho sluší opravití mínění v mém „Husitském králi“ 148–49, jako by již nebylo možno věřiti v existenci listu Kalixtova: nová, podrobná revise vši látky přinese i jinak tu a tam v podrobnostech opravy a doplňky této práce, hotové již k jubileu Jiříkovu r. 1920.

¹ Informace Knorrova z 14/9 1458, jak se má v Římě jednati: Drážd. III. 91 a–b. Ovšem Moravy se to až na Jihlavu netýkalo, ježto ta se poddala králi dříve, nežli ji vliv listu papežského mohl zasáhnouti: hlavně tu šlo o Slezsko. S Knorrem se shoduje stejně Rangoni, jako Eschenloer a Hilarius Litoměřický. Rangoni 31 a 36 líčí, jak Jiřík odpůrcům jej kaceřujícím namítá, že jej papež nazývá synem nejmilejším a že oni ho tedy mají poslechnouti: a všechny tak tím oslnil, že mu pomáhali proti stálejším katolíkům, jako Jihlavským. O Eschenloerovi sr. pozn. 227¹. Hilarius o tom praví (Trakt. 15; sr. pozn. 227¹): „A pod tím on manil pod se všechna města a panství k koruně příslušející.“

života vzbudilo ostré světlo poznání, zažehnuté přísným soudruhým Kapistranovým Gabrielem Rangonim, vrátivším se tehdy z českého sousedství do Říma; odkryl prý bezohledně šalbu Jiříkovu i Rorauovu a zjevil staříckému papeži marnost jeho nadějí v příchod Rokycanův i škody, které jeho list v českých zemích způsobil víře katolické¹.

Není-li tu omylu v osobě Rangoniho, lze papežovo rozčarování (ať možno-li opravdu tak označiti poměr Kalixtův k Jiříkovi na samém konci jeho pontifikátu) spojit i s jinou osobností, která o českých poměrech u kurie mohla tehdy vzbuditi nemenší víru nežli druh Kapistranův a která měla na tom přímý, osobní zájem, aby papeže zaujela proti Jiříkovi. Byl to administrátor Václav z Krumlova, jenž snad někdy v červnu uznal za nutné sám se vydati na cestu do Říma. Kromě osobního podnětu, nedávného svého zatčení v Praze, jež ho ponoukalo k tomu, aby sám v Římě podal přímé informace o českých poměrech, přiměly ho, zdá se, k tomu i znepokojivé dohady o dosahu nového příjezdu prokurátora Roraua do Prahy i jeho důvěrných styků s Rokycanou. Než jeho zakročení nepochybně přišlo již pozdě, až po odeslání bully, která Jiříkovi přinášela tak vydatnou pomoc k získání dalšího uznání v zeních vedlejších. Administrátor tak nanejvýše jen mohl svým vylíčením situace vyvolati v starém papeži trapné vědomí omylu vůči Jiříkovi. Zdá se však, že takovýto účinek byl spíše jen pozdější fikcí anebo alespoň tendenčním zmocněním dojmu, jaký na churavého papeže učinily dodatečné informace o českých poměrech; možno tak souditi z toho, že nemělo to vlivu na postavení Rorauovo u kurie, ačkoli se právě proti tomuto „rozsevači plevele“ obracel jak Václav z Krumlova, tak i pražská kapitula, když se snažila svého administrátora u papeže i kardinálů podporovati².

¹ Animanati, Comment. 431.

² Sr. její listy k papeži Kalixtovi i ke kardinálům („Ex Praga 1458“) v rukopise kapituly pražské N 58 f. 111b–12b; o přítomnosti Václavově v Římě při volbě Piově sr. níže. Kapitula si přála rychlého návratu Václavova a proto žádala, aby jeho žádostem, které patrně podle významných zmínek o „neslýchané od věků“ délce vakance na arcibiskupském stolci pražském i o jejich osudných následcích týkaly se především osazení arcibiskupství pražského,

Jiřík ještě dříve, než mu přišla podpora z Říma bullou Kalixtovou, zahájil již sám energický útok na ty, kdo se stále vzpírali ho uznati. Učinil k tomu rozsáhlé branné přípravy, které již delší dobu poutaly úzkostlivou pozornost všech, kdož myslili, že se proti nim Jiřík chystá. Byli to nejen příslušníci koruny, nýbrž i sousední knížata, u nichž byly nové obavy vzbuzovány hrozbami, ozývajícími se při korunovaci proti držitelům zcizených částek korunních: české sebevědomí si při tom nekladlo program úzký, obracejíc znovu zřetel nejen k českým lénům v Sasku, nýbrž i k Lužici a dokonce i k Marce¹. Jestliže ze dvou vojsk, o nichž se mluvilo, Vratislavští se obávali jednoho², Wettinové čekali proti sobě příchod druhého³. Leč Jiřík se obrátil tam, kde se zatím mohl nadíti odporu nejslabšího a tak úspěchu nejrychlejšího, jehož dojem by oslabil vůli k obraně u ostatních odpůrců, na Moravu.

Zde do Jihlavy vložil již před pražskou korunovací Albrecht Rakouský něco lidu⁴ a Jiřík si hned potom na to u císaře stěžoval, prohlašuje, „že je mu milejší, je-li království české napadáno od domu rakouského, než aby království učinilo počátek“⁵. V tom již

bylo vyhověno, tak aby se on co nejdříve mohl domů vrátiti. Při tom o Rorauovi, jež v přímluvě ke kardinálům přímo nazývala „zizanie seminar“, papeže žádala, aby jemu, proti němuž se Václav utekl „sanctitatis vestre sub alas“, udělil „digna pro meritis premia“. Kapitula se patrně bála Rorauových intrik, které by mohly římský pobyt administrátorův nebezpečně prodloužiti, právě když bylo jeho přítomnosti v Praze zapotřebí. — Jako jízda administrátorova do Říma nepochybně následovala až po příchodu Rorauově do Prahy (sr. výše pozn. 224¹), tak listy kapituly byly poslány asi brzo potom, ještě však nežli přišly do Prahy zprávy o smrti Kalixtově z 6/8 1458.

¹ To slyšel i zástupce braniborský v Praze (10/5 1458: FRA. 20. 151–52).

² Vratislavští, kteří v Praze za korunovace měli své posly, ovšem ne oficielně, žádali, aby nebyli překvapeni, vůdce ligy Jindřicha Hlohovského, at svolá starší co nejdříve (16/5: Drážď. I. 24a).

³ Vzájemné dopisy Fridricha i Viléma Sas. z 11/5 a 16/5: FRA. 42. 241–42 a 248.

⁴ Zástupce branibor. z Prahy 19/5 (FRA. 20. 151).

⁵ Oznamovali to císařští poslové již 16/5 na sněmu vídeňském: Copeybuch 146. Albrecht 4/5 vypravil do Jihlavy hejtmana Wolfganga Kadauera s lidem (Chlumecský, Regesten d. Archiv im Mkgft. Mähren I/1. 30, č. 149). Vídeňští poslali Jihlavským prach (Zeissberg 146).

byla obsažena hrozba, která se zdála tím bližší splnění, čím větší byla v Praze naděje, že se odpor moravský usmíří bez boje¹. A počátky moravského tažení, na něž se Jiřík z Prahy vydal 30. května², to opravdu slibovaly. Hned první, na něž tlak Jiříkův působil, Jihlavští, smluvili se s ním, třebaž pak brzo zde za jeho zády znova vypukl odboj³, a totéž, avšak již bez dalšího odporu, opakovalo se u Znojenských⁴. Do Brna sice Albrecht Rakouský poslal 300 pěších, kteří se pak hned v noci zmocnili kláštera před městem, kde měl král též na 300 lidí, a Špilberk byl ostřelován⁵ a patrně padl v moc Brněnských, ne však na dlouho, neboť, jakmile přitřhlo vojsko královské, hned se vzdal, načež vyžádaným prostřednictvím Jošta z Einsiedlu i Brněnští sjednali s králem smír a slavně jej do města přijali. 5. července již mu v Brně vedle ostatních stavů holdovali též Olomoučtí, Hradištsí a Uničovští. V odporu setrvala jen Jihlava a Hynek Bítovský na Cornštejně⁶.

Dojem korunovace, zjednávající novému králi i církevní posvěcení a tím činící průlom v zeď katolického předpojetí proti němu, i rychlé královské úspěchy na Moravě mocně působily též na veřejnou náladu v ostatních zemích vedlejších. Hornoslezští knížata poslali ke králi do Znojma již před polovinou června své zástupce s nabídkou, že mu učiní po právu, zachová-li je při jejich svobodách, bude-li šetřiti nedávné odpovědi vatislavské

¹ Řekl to před vytržením do pole král Mikuláš Šlikovi (list Matouše Šlika z 29/5: FRA. 42. 252).

² Tamtéž. Zpráva Chebských ze 27/5, že Jiřík již vyjel, byla nesprávná (tamtéž 251). Sr. k tomu Palacký IV. 2. 39²⁹. Že 30/5 Jiřík vytrhl, svědčí i Bartoš z Prachňan (Rezek, Paměti Dačického I. 38). IP e š i n a, Mars. Mor. 693 má toto správné datum, avšak špatně je převedl na 6/6.

³ Jiřík 28/7 1458: AČ. V. 274.

⁴ Pešina, MM. 693.

⁵ Noviny, někdy v červnu poslané od Jindřicha Hlohovského asi Baltazarovi Zahaň.: Drážd. I. 209b).

⁶ List Jiříkův z 6/7 z Brna (FRA. 20. 156—57), list Jošta z Einsiedlu 21/7 z Kladska (AOG. 39. 265) a Staří let. češ. (text krakovský). Bachmann, Ein Jahr 1491 popírá, že by tehdy mohl býti v Brně sněm, který sem klade Palacký IV. 2. 89. Palacký má nepochybně pravdu i proto, že 6/7 Jiřík z Brna víše Jindřichovi z Michalovic, že stavové moravští již knížatům rakouským opověděli (král sám opověděl 2/7): FRA. 20. 156—57.

i holdu, jaký knížata složili Ladislavovi, a přijde-li do Vratislavě¹. Ani Jiřík sám nezůstal ve Slezsku nečinný, užívaje k tomu zvláště svého kladského hejtmana Hanuše z Varnsdorfa. Mezi jinými vyzýval hlavně biskupa Jošta, aby mu učinil po právu a dal mu konečnou odpověď². Knižata hornoslezští měli již opět své posly u Jiříka v Brně a sami byli očekáváni k 10. červenci do Olomouce: vůbec bylo patrné, že ve Slezsku, stejně jako v Horní Lužici, odkud již také král dostal nabídku poslušnosti, proud, Jiříkovi příznivý, značně zesílil³. A král, aby u živelů nerozhodných urychlil rozhodnutí, neváhal sám přes Olomouc a Uničov odebrati se do svého města Kladska, kde byl 21. července v slávě přijat od lidu i duchovenstva⁴ a kam již předtím pozval vedle Bolka Opolského i jiných knížat slezských také biskupa Jošta, ujišťuje ho, že přijede v pokoji a nemíní nikomu škoditi⁵.

Skutečně se do Kladska již 23. července dostavili knížata Bolek i Konrád Černý a Svídníční; za Jošta přišli poslové⁶. Byl to veliký pokrok v poměru králově k Slezákům, třebaž zatím ještě bylo předčasně čekat, že knížata již zde učiní, co králi přísluší⁷. Horní Slezsko již nepokrytě naznačilo, kam se kloní, a výhrady, které snad i tu byly činěny o hlavní podmínce od-

¹ Konrád Černý Konrádu Bílému 18/6: Drážď. I. 211. Posly ke králi byli oba Mikulášové, starý i mladý, „von Bladen“, Bernard Bírka [z Násilé] a Stanislav Budský.

² Jošt Vratislavským 21/6 tamtéž I. 211 a.

³ Jošt z Einsiedlu 21/7 do Chebu v AUG. 39. 266 i Jan Toš z Hlince 9/7 (z Olomouce) též Chebským ve FRA. 42. 257.

⁴ Jošt z Einsiedlu 21/7; o příjezdu do Kladska kladská kronika v G.-Q. Glatz II. 251 (sr. i výše 101²) a Eschenloer, SS. rr. Sil. VII. 29 („reliquiarum processione“).

⁵ Jiřík Joštovi 14/7 z Olomouce ve FRA. 20. 158 i Jošt z Einsiedlu Chebským 21/7 v AUG. 39. 266.

⁶ Eschenloer VII. 29. Svídnickými se tu zajisté rozumí jen zemanstvo, nikoli města: toho, že rytířstvo ze Svídnicka i Javorska přijde, bál se i Baltazar Zahaň. v listu k Vilémovi Sas. z konce června (Drážď. I. 44).

⁷ To čekal Jošt z Einsiedlu. Král dříve Joštovi z Rožmberka napsal, že se tu bude jednati „de rebus Slesiae recte et commode disponendis“ (FRA. 20. 158). Staří letopisové čeští 170 ovšem výsledek jednání kladského pojímali tak, jako by již ke králi „přistúpili sú kniežata i města kromě Vratislavských“: k tomu bylo ještě zatím daleko.

повědi vratislavské, o pravověří nového krále, ztrácely podstatně na váze a byly skoro již jen rázu formálního: byly z části již splněny korunovací uherských biskupů a uznání papežské brzo mělo ukázati naprostou jejich bezmocnost. Horní Slezsko bylo tak Jiříkovi zajištěno, i když zde vývoj postupoval méně rychleji, než jak se účinku „sladkých slov“ Jiříkových báli jeho odpůrci¹. Dále již šlo o to, jak dlouho se podaří Vilémovi Saskému udržeti v odporu Dolní Slezsko, spojené s Vratislavskými i se Svídnickými a Javorskými v lize.

Hned po sjezdu vratislavském nemohl se Vilém ubrániti vědomí neúspěchu a zůstává pevně přesvědčen o správnosti svého dosavadního postupu, patrně nacházel příčinu nezdaru v osobách předních svých pomocníků, především hlavního dotud svého rádce i vlastního jednatele Leubinga. Proto vidíme, že po sjezdu vratislavském ustupuje tento diplomat se svého vůdčího místa a jeho nástupcem se stává muž, vynikající bystrou strážlivostí svého právnicky znamenitě vyškoleného ducha, jenž sice byl ve službě braniborské, avšak jehož rady tu a tam již dříve užíval Vilém vedle Leubinga: Dr. Petr Knorre. Již v první polovině května požádal Albrecht Braniborský Knorra o radu a 19. května žádal Vilém Albrechta, aby k němu Knorre do 14 dnů přijel do Výmaru a jel pak s jeho posly k císaři². Memoranda, z nichž první Knorre asi v polovině května podal Albrechtovi Braniborskému a druhé o měsíc později již přímo Vilémovi samému, byla ostrou kritikou výsledků sjezdu vratislavského i naznačením příštího programu Vilémova jak vůči Slezákům, tak i vůči císaři; ježto u kurie právě bylo Vilémovo poselstvo, určení postupu v Římě dostavilo se až později³.

¹ Cedula k listu Baltazarovu (Drážd. I. 41a): „vnd ist zu besorgen, das her [Cirsik] mit seynen sussen worten vil bosses machen wirt, vnd Clotz leyth in der Slesige vir meyle wegs von der Swydnitz“.

² 18/5 se zmiňuje Albrecht (z Kadolzburgu) Vilémovi, že psal Knorrovi a že jeho „Ratslag“ posílá (I. 143), a o den později, dříve než dostal list tento, píše již Albrechtovi Vilém (I. 139). Předtím předcházelo jednání Konráda z Pappenheimu (sr. pozn. 216³), po němž se Vilém ptal Albrechta, jak si má věsti dále.

³ První memorandum („Ratslag“), vzniklé před 18/5, je v I. 140a–44b, druhé, Vilémovi – podle zmínky o příštím sjezdu v Lehnici vzniklo před 28/6 – je v III. 156a–64a a II. 52b–53a; v Lehnici měl sice již býti sjezd o měsíc

Slezská odpověď se Knorrovi naprosto nelíbila, zvláště článek o křesťanském králi, neboť tím Slezáci jiným nápadníkům teprve „ústa otevřeli“: každý z nich si kromě Jiříka myslí, že jeho chtějí, ač v tom má být právem rozhodnuto. Nelze se dlouho dočkatí právního vyřízení sporu jak podle povahy stran, ucházejících se o dědictví Ladislavovo, tak podle povahy soudců, kteří při tom přicházejí v úvahu; může se tak státi, že Slezáci dlouho nebudou mítí krále, a leckdo z nápadníků snad dříve umře, než se spor rozhodne. Průtah hrozí v obojím případě, bude-li soudcem císař nebo papež. Je pochybno, zda Kazimír Polský uzná at již soud císaře samého, jenž dosud neprojevil úmyslu, také se ucházeti o české země, nebo soud kurfirťu a knížat říšských, oprávněný zde, ježto jde o kurfirťství: Kazimír by mohl spor vznésti na papeže, jenž by jej asi přijal, a Slezáci by se zase mohli dělití o to, mají-li uznati soud císaře a knížat nebo papežský. Kromě toho působila by na vleklost procesu i známá váhavost císařova. A také u papeže bylo by se báti stejně průtahu, jako toho, že by byl náchylnější, jako císař, k odpůrcům než k Vilémovi.

Za takových okolností, Knorre mínil, bylo by nejlépe, aby Vilém nějaký čas vyčkal, jak se poměry vyvinou a nelze-li se nějak se Slezáky sblížití¹. Ty k tomu dožene Jiřík sám, jakmile proti nim vojensky zakročí; z druhých nápadníků Polsko je zabráno válkou s Řádem a Rakousy jsou daleko, takže Slezáci budou

dříve, 28/5, jak psal 22/5 Fridrich Sas. Vilémovi (I. 25 a), avšak ten se nekonal (sr. dále) a druhé memorandum nemělo k němu žádného vztahu: vzniklo asi až v souvislosti s Vilémovými přípravami červnovými, poslati nové poselstvo k císaři. Že se jednání o Knorra protáhlo, je patrné z toho, že po 18/5, když již od Albrechta dostal Knorrův „Ratslag“, znovu Vilém Albrechta žádal, někdy ke konci května, at pohne Knorra k příjezdu do Výmaru, aby mu zde poradil o apelaci a jel pak s poselstvem k císaři (I. 136 a–37 a). Zdá se, že Knorre pak k Vilémovi nepřijel a poslal jen memorandum: alespoň v přípisku k němu (II. 53 a) se praví, že doktor, t. j. Knorre, má (na cestu k císaři) vyjeti 2/7 z Norimberka. – Informační list Knorrův o postupu u kurie je až z 14.9 (II. 91 a–93 b).

¹ Knorre se ani tomu nevzpíral, aby Vilém po případě jednal s Kazimírem „ymbe den erbualle... an den konig von Polen“, tedy o to, aby na Kazimíra přešlo dědictví. Často prý věc, která se zdá zlou, obrátí se božím řízením v nejlepší stranu. Knorre tu asi měl na mysli nějaké plány svatební, které by zjednal takovou nápravu.

nucení zrušiti svou vratislavskou odpověď a Viléma přijmouti: Knorre očekával, že se to stane již v létě nebo na podzim. Pak by mohl Vilém tím lépe nastoupiti právní cestu. Zatím však stačí jen apelací se ohraditi proti neplatnosti pražské volby a tak věc uvést na cestu práva, aby se jí pak Vilém mohl kdykoli právně ujmouti: třeba ovšem, aby knížata svými listy u císaře i papeže zabránili všem nepříznivým eventualitám.

Otázka apelace, má-li tato již býti vyhlášena a jak, zda ve formě nezměněné, velmi Viléma zajímala a jej právě obracela od Leubinga ke zkušenému v tom znalci Knorrovi. Jeho knížecí rádce Albrecht byl v každém případě pro veřejnou apelaci, avšak nesouhlasil podle své energické povahy s Knorrem v tom, aby Vilém pak nějaký čas vyčkával v klidu, nepokračuje zatím dále na cestě právní. Jakmile apelací spor zahájí, neodvází se Jiřík nic proti Slezákům podniknouti, a učiní-li tak přece, Slezáci se ctí budou moci jediné hledati u Viléma pomoci, jenž, maje tak výhodu před ostatními nápadníky, bude „prvním žalobcem“. Jestliže Albrecht radil Vilémovi, aby se především zasadil skrze svého i Albrechtova bratra u ostatních kurfiřtů proti Jiříkovu přijetí do kollegia kurfiřtského – na druhé straně jej varoval, aby si zbytečně proti sobě nepodráždil císaře, jenž v jeho případě bude soudcem, ani ne tak požadavkem věna Annina, jako spíše nárokem na Rakousy, když tu jsou tři jejich mužští dědicové, jejichž pomoci jinak může potřebovati¹.

Když se Knorre přímo ujal místa dříve Leubingova, ukázalo se, že se jeho praktická politika příliš neliší od Leubingovy, jak již ostatně bylo dáno poměry, potřebou, v určitých akcích, Leubingem již zahájených, prostě pokračovati. Utvrdil Viléma v mínění, že po odpovědi vratislavské je na pováženou příliš odvážnou politikou se exponovati a bráti Slezáky až do rozhodnutí sporu v ochranu za nejistoty výsledku, ježto, i když Vilém o svém právu není v pochybnosti, soudní procesy jsou měnlivé a není vyloučeno, že by mu na konec mohl býti výsledek nepříznivý. Proto bylo by dobře Slezáky přesvědčiti, že vina dlouhých průtahů, které již jsou a ještě větší budou, neleží na Vilémovi, nýbrž na vleklém

¹ Albrecht 18/5 Vilémovi.

právním řízení, k němuž dali sami podnět svou odpovědí, ať již jde o císaře, kterého je těžko pohnouti k příjezdu do říše, nebo o kurfiřty, které opět je těžko shromáždit na dvoře císařském. Za obtíží, které by Vilémovi povstaly, ať již bude chrániti Slezáky bez potřebných záruk anebo je ponechá bez pomoci proti hrozcímu přepadení Jiříkovu, radil Knorre v témž smyslu, jak o výhodě jistého vyčkávání psal předtím již Albrechtovi Braniborskému, aby Vilém vyčkal do konce září: v té době Slezáci, jednajíce o pomoc s druhými nápadníky, poznají, že se mohou spolehnouti jen na Viléma a že tedy třeba jeho „jasné“ právo uznati; Vilém by zatím mohl jednati s císařem a s druhými nápadníky se dohodnouti.

V poměru k císaři navázal Knorre na předešlé, březnové jednání s ním. K rychlejšímu vyřízení třeba užiti nátlaku, že by se jinak Vilém musil uchýliti k papeži o pomoc; tato možnost ostatně hrozí, bude-li císař váhati s pomocí Vilémovi, i se strany Matyášovy. Ať císař rychle sám Vilémovi dopomůže k právu proti svým příbuzným Albrechtovi a Zikmundovi: jestliže však sám chce býti též dědicem, nelze, aby byl žalobcem i soudcem v jedné osobě, a třeba, aby k soudu povolal kurfiřty a knížata. I smírné jednání lze přijmouti, avšak nikoli tak, že by bylo případné užiti práva vyloučeno. Knorre též opakuje starší požadavky o věnu Anninu a o vydání koruny uherské.

Shoda s císařem, aby Vilémovi pomohl k právu, byla by již sama učinila zbytečným další jednání s vévody Albrechtem a Zikmundem; jinak však bylo i jim třeba předložiti nějaký způsob vyrovnání, ať již cestou právní nebo jednáním přátelským. O věnu Anninu i jim měly býti učiněny naléhavé požadavky, aby se jeden Habsburk nemohl vymlouvati na druhého. Pokud Kazimír Polský přímo se svým nárokem nevystoupil a pokud nedošlo k vlastnímu řízení soudnímu, měla se jeho věc nechati v klidu.

Z obou složek jednání, které Knorre měl na mysli, přirozenou povahou věci, nutností poměrů i politických styků, přišli první na pořad Slezáci, u nichž Jiříkovo tažení na Moravu vzbouzelo starosti i o vlastní bezpečnost; starosti ty ostatně zle tížily i oba Wettiny, takže se hleděli proti Jiříkovi zajistiti, připravující brannou pohotovost ve svých zemích a žádajíce o podobné opa-

tření i Hohenzollery¹. Ze Slezáků největší obavy měl Baltazar Zahaňský, který si nedávným zastáváním saských nároků ve Vratislavi vzbudil u Čechů takovou nenávisť, takže prý Jiřík prohlásil, že nechce hlavu klidně položit, dokud svou pohanu na něm nepomstí; proto při jeho tažení do Slez čekal Baltazar první útok na sebe a prosil jak Viléma, tak Fridricha Saského o pomoc. Nejraději by byl viděl saskou diversi, kdyby totiž Wettinové hned vtrhli se svými spojenci do Čech a je zpusťošili. I hleděl je k tomu podnítiti, naznačuje, jaké to bude mítí špatné následky pro ně, ale i pro jiná knížata německá, podrobí-li si ctižádostivý Jiřík Slezsko. A za tím účelem znovu opakoval svůj návrh vratislavský, aby se oba Wettinové spojili „až do budoucího křesťanského krále českého“ se Slezáky k vzájemné pomoci, kdyby chtěl Jiřík někoho z nich napadnouti, a za jejich souhlasu byl ochoten vznésti to na příští sjezd slezský, který měl býti 28. května v Lehnici². Kromě něho podobné strachy před Jiříkem měli a zároveň se k Vilémovi o pomoc obraceli Jan Zahaňský a hejtman ligy Jindřich Hlohovský, jehož případ právě pro jeho čelné postavení byl tím charakterističtější, osvětluje dobře nedostatek sebedůvěry u Slezáků³.

O takový spolek měl Fridrich Saský velký zájem⁴, a i když mu Vilém, ne zcela správně, odpověděl, že se sice návrh vzájemného spolku nestal od nikoho znamenitějšího, že však nyní, když mu to právě poradili i jeho stavové na sněmu v Gotě, chce o to ke Slezákům poslati⁵, Fridrich jej znovu napomínal, ať posílí důvěru Slezáků v ně oba a potěší je, aby se k Jiříkovi ne-

¹ Vilém Albrechtovi Branib. po 11/5 1458 (I. 137). Vilém měl psáti i Janovi Branib., sám Fridrich Sas. chtěl o to zakročiti u kurfiřta Fridricha. Vilém si však přál, aby Hohezollerům oba psali zároveň (III. 56 a: vzkaz po Fridrichově komorním mistrovi [„Cammermeister“]; sr. o něm pozn. 238¹).

² 19/5 psal Fridrichovi Sas. dva listy (I. 22 i 23).

³ O tom instrukce Vilémova k Fridrichovi Sas. na počátku června (I. 269 a—b). Bylo to ještě před sněmem v Gotě.

⁴ Fridrich Vilémovi 11/5 (FRA. 42. 242): podle zprávy jeho poslu, kteří byli ve Vratislavi, bylo by při tom šlo i o Hohenzollery.

⁵ List Vilémův Fridrichovi ze 16/5 ve FRA. 42. 249. Sr. výše 199¹) o Baltazarovi. Sněm v Gotě byl právě 15/5, jak píše Vilém o den později; o něm se zmiňuje i v instrukci k sněmu výmarskému z 2/1 1459 (Drážd. II. 238 a d.).

přidávali¹. Vilém byl ochoten přijeti k jednání o takový spolek do jednoho ze čtyř měst, do Budyšína, Zhořelce, Lehnice nebo Vratislavě. Avšak jeho posel, známý již Jan Braun, nepochodil u Baltazara i Jana Zahaňských ani u Jindřicha Hlohovského, k nimž byl poslán, tak, jak Vilém čekal². Zastihl je, zdá se, v Lehnici k vůli sjezdu, jenž k žádosti Fridricha Saského byl o málo odložen, k 31. květnu, avšak pak se nekonal³. Proto, nemohli mu odpověděti, slibující pouze, že oznámí to při dalším sjezdu ostatním Slezákům a odpověď do měsíce pošlou po svém poselstvu⁴.

Ani v Němcích tehdy nebylo úsilí wettinské o sjezd kurfiřtů za tím účelem, aby Jiřík nebyl přijímán do kollegia kurfiřtského⁵, šťastnější. V červnu se sice alespoň podařilo zjednat s Hohenzollery společnou intervenci u kurfiřtů rýnských proti zmíněné již akci biskupa würzburgského Jana o obnovení smluv s Jiříkem⁶; jinak však bylo nesnadno proti němu si zde získati pevnější záruku pomoci pro případ skutečného nebezpečí.

Všude v německém sousedství Čech bylo patrné veliké

¹ Někdy po půli května po svém komorním mistrovi (III. 56 a). Po témže poslovi pak Vilém zpět vzkázal, že pošle o to ke třem knížatům dolnoslezským. K nim byl za posla určen Braun, jenž se měl cestou k nim zastaviti u Fridricha Sas. a vše mu oznámiti. K instrukci jeho k Fridrichovi, když 24/5 přišel Vilémovi list Fridrichův z 22/5 o brzkém sjezdu v Lehnici (sr. výše pozn. 233³), byl ještě přidán doplněk, proč Vilém sjezd ten nemůže obeslati (instrukce: I. 269 a—70 a; doplněk I. 266 a—b). Vzpomenutý zde posel kurfiřtův Dětrich je výše dotčeným komorním mistrem a je snad totožný s Dětrichem Ganssem, uvedeným však ve službě Vilémově r. 1462 (FRA. 42. 347).

² Sr. instrukci Braunovu k Fridrichovi Sas. z poznámky předešlé. Vilém vysvětloval poslání jediného Brauna tím, že se bojí, že od Slezáků nedostane zase konečnou odpověď i že je ve Slezsku nebezpečno; v dodatku ještě poznamenal, že ti poslové, které dříve ve Slezsku měl, nejsou u něho a nelze je v jejich rozptýlení tak rychle obeslati.

³ O tuto lhůtu přímo žádal Fridrich, jak píše 22/5 Vilémovi. Napsal i Fridrichovi Branibor., aby do Lehnice poslal zástupce. Souhlasí to s datem 31. 5, kdy byla Braunovi dána společná odpověď všech tří knížat, kteří se tedy museli sjeti. Že se však obecný sjezd v Lehnici nekonal, zdá se nasvědčovati mlčení Eschenloerovo.

⁴ Odpověď 31/5: Drážď. II. 27 a.

⁵ O tom je zmínka Vilémova v květnové instrukci Braunovi k Fridrichovi Sas., jenž o to jednal s Fridrichem Branibor.

⁶ Sr. výše 211.

napětí. Všude byla nejistota a nedůvěra¹. Skupina braniborská stála proti wittelsbašské, a jestliže se tato 6. února pevněji ustavila v Landshutě spolkem Fridricha Falckého s Ludvíkem Bavorským, spojujíc energii i brannou pohotovost jednoho s příslovečným bohatstvím druhého, skupina braniborská proti ní již 20. června mohla postaviti spolek mergentheimský, v němž se její hybný a obratný vůdce Albrecht spojil s arcibiskupem mohučským Dětrichem – jak je viděti, bylo s tím ve spojitosti i jednání v Bischofsheimu – s Oldřichem Virtemberským a s Wittelsbachem falckrabětem Ludvíkem z Veldenze, maje ovšem za sebou oporu nejen svých bratrů a spřízněných Wettinů i landkrabat hessenských, nýbrž i samého císaře.

Při rozdělení stran nepůsobily motivy ideové, nýbrž zájmy politiky teritoriální. Zdálo se sice, že v druhé polovině let padesátých silná oposice proti císaři i proti kurii, proti nimž bylo stejně žalob, nezůstane bez výsledků, avšak obratná politika kuriální brzy nebezpečný útok odvrátila a způsobila, že útočníci byli nuceni rychle přestoupiti v obranu. Při tom významné místo vedle Eneáše Silvia, který se tehdy zvláště proslavil obranou proti Mairovým žalobám na kuriální zlořády i na vydírání církve německé, měl Albrecht Braniborský, jemuž se hlavně podařilo získati pro své stanovisko, příznivé kurii i císaři, jak bratra kurfirťta, tak Wettiny a landkrabata hessenská. I Ludvík Bavorský, získaný potvrzením synovce Ruprechta za biskupa řezenského, měl při tom účast.

Zato v otázkách teritoriálních se zájmy knížecí rozešly způsobem, který bylo daleko obtížněji srovnati. V nich na prvním místě stála otázka Albrechtova zemského soudu norimberského, jehož uměle konstruovanou pravomocí, bezohledně rozšiřovanou po celém jižním Německu za netajené podpory císařovy, chtěl Albrecht vyvážití svou dosti chatrnou územní moc ve Francích, naprosto nestačící jeho ctížádostivým a vládychtivým úmyslům: jestliže krátce potom, na konci r. 1459, od papeže Pia v Mantově

¹ K přehledu poměrů německých sr. líčení V. Krause, *Deutsche Gesch. im Ausgange des MA.* (1438—1519) [1905] 346 a d., Droysena, *Gesch. der preuss. Politik II.* 1. 175 a d., Voigta II. 192 a d. i Kluckhohna, *Ludwig der Reiche* (1865) 72 a d.

dostal kromě jiných vyznamenání a výsad, jimiž hleděl zesílit své postavení proti biskupům franským, i titul vévody franského¹, bylo to formálním, byť tehdy již vlastně opožděným vyznačením jeho plánů. Naproti tomu u Fridricha Falckého kromě jeho nezadržitelné územní expanse, tak nebezpečné jeho sousedům, kterou nijak nezadal smělym nárokům Albrechta Braniborského a která byla vlastní příčinou jeho nenáviděnosti, formální důvod k nepřátelství jeho soupeřům podávalo jeho více faktické než právní postavení v Dolní Falci; Ludvík Bavorský k tomu v říjnu 1458 jako vděčný titul proti sobě připojil násilné zaujetí říšského města Donauwörthu.

Obecně se čekalo, že spor o hrad Widdern, kde proti sobě stáli na jedné straně biskup würzburgský Jan i Fridrich Falcký a na druhé Oldřich Virtemberský s Albrechtem Braniborským, bude zápalnou jiskrou, která způsobí válečný požár. Než hrad padl 29. června 1458 bez boje v moc Oldřichovu a Albrechtovu² a ani potom ještě válka nevypukla. Byla stále naděje, že se důmyslu Albrechtovu ještě podaří rozdělití mocný spolek wittelsbašský a osamotnití falekraběte Fridricha. Proto Albrecht Istivě obepřádal Ludvíka, stavě se k němu povolným, když ne v příčině soudu norimberského, ač i tu se na chvíli zdálo nepřátelství odpočívati, zato tím více proti Donauwörthu, k němuž byl zřetel Ludvíkův nejvíce obrácen³.

Mohlo by se zdáti, že v tomto rozdělení stran i zájmů byla pro Jiříka výhoda, jako by právě proto jemu nehrozilo se strany německé žádné nebezpečí. Situace však nebyla tak jednoduchá.

¹ Droysen II. 1. 229.

² 16/5 Vilém píše Fridrichovi Sas., jak Albrecht nomůže přijeti na sjezd do Naumburku k 28/5 pro tažení „wider ettliche rauber“, jehož se osobně chce zúčastniti, a jak ho žádá o 200 koní k této výpravě (FRA. 42. 247). To se přiravovalo tažení k Widdernu.

³ Kluckhohn 89. O pomoci hohenzollerské při přepadení Donauwörthu svědčí sám Albrecht brzo potom (FRA. 44. 31). 13/10 všichni tři bratři hohenzollerští městu tomu opověděli a téhož dne Albrecht posílá Ludvíkovi Kunce Töpela, jenž umí řídití hradbu vozovou, jako již předtím mu k tomu poslal svého služebníka Fridricha von Walde (tamtéž 29—30). O vozové hradbě Ludvíkově i o posilách z Čech v srpnu též se zmiňuje Burkard Zink z Augšburka (Chroniken d. deutsch. Städte V. 219).

Nejen Wettinové, nýbrž i Ludvík Bavorský cítil se ohroženým od nového krále českého, neboť i jeho se týkaly sliby Jiříkovy, že vrátí ke koruně všechna území, která se octla v cizí moci, a ani poměr Fridricha Falckého k Čechám nebyl tehdy dobrý. Shíral-li Ludvík v létě 1458 silně, mezi jiným najímaje také hojně českých žoldnéřů, nebyly to jen cizí výklady, které mínily, že kromě města Augšpurka může býti účelem těchto příprav i české tažení, nýbrž stopa toho se najde i u Ludvíka samého¹. Tak i v poměru k Jiříkovi kromě dotčeného již ohledu na chystanou akci proti Donauwörthu byl moment, sblíživší Ludvíka se skupinou saskobraniborskou, a byla pochopitelná starostlivá péče, kterou čeští stavové na blízkou hranic věnovali všem vojenským přípravám německým, hojíce se nepřátelského vpádu². Také Jiřík, jehož sbírání značně překázelo Ludvíkovi Bavorskému, ježto se Češi z jeho služby vraceli domů³, z podobného důvodu pozorně si všímal všeho, co se v německém sousedství dalo⁴.

Než, jako Ludvík Bavorský nemyslel sám tehdy na útok proti Jiříkovi, nýbrž jen na případnou obranu, podobně si Vilém Saský nepřál, aby byl Jiřík něčím proti Sasku vydrážděn k vojen-

¹ Kluckhohn 87 a 90; z 30. června 1458 v jedné instrukci Ludvíkově je též poznámka: „Item Beheim Angriff“ (363). Za neurčitého poměru Ludvíkova k markraběti Albrechtovi mohlo se ovšem mysliti, že tyto přípravy míří vedle Čechů i proti němu (Riezler, Gesch. Baierns III. 382). I po zaujetí Donauwörthu držel Ludvík vojsko pohromadě, snad i potom též proti Čechům, jak připouští Kluckhohn 94. O neshodě s Fridrichem Falckým, která způsobila obtíže českému poselstvu, jedoucím u říjnu 1457 do Francie, sr. „Konec Ladislava Pohr.“ 119¹ i 145.

² Tak se velmi o sbírání knížat zajímali Žatečtí, jichž prý denně docházely zprávy, že se z Němce chystá vpád do Plzeňska. Odpověď Chebských o tom do Žatce z 9/7 však zněla klidnivě: Albrecht Branib. vytrhl před 14 dny proti Widdernu a proti němu sebrali pole falckrabě Fridrich i Ludvík Bav.; Albrecht se již vrátil na Ansbach a patrně dojde k srážce mezi knížaty: o vpádu do Plzeňska se nic neví (FRA. 42. 258).

³ Kluckhohn 363 (k 30/6). Je to doklad, jaký byl vztah mezi králem i Čechy, sloužícími v cizině.

⁴ I z Kladska 21/7 žádal Jiřík Chebské za zprávy o věcech německých, zvláště je-li již markr. Albrecht doma (FRA. 42. 248–59). Bylo by to mohlo souviseti se snahou Jiříkovou, dojíti prostřednictvím Albrechtova ve sporu s Vilémem Sas. (sr. níže).

skému zakročení, jehož váhu dobře poznal na počátku let padesátých, když byl Jiřík jeho spojencem. Lze se domnívati, že Vilém věřil, že nový král, aby proti sobě nepopudil cizí veřejné mínění, neučiní sám útok a že právě proto bude nejlépe všeho vyzývání se zdržeti, alespoň dokud se poměry v říši nevyjasní, aby Wettinové určitě věděli, na čí pomoc se mohou spoléhati. Kromě toho sám Vilém měl tehdy na mysli tažení proti rušitelům míru ve svém sousedství na západě, na něž se pak v červenci opravdu vydal¹, a nebylo by se mu hodilo, aby musil svou moc dělit. Z toho důvodu hleděl i svého bratra Fridricha pohnouti, aby si sám ve sporu s Jindřichem z Plavna útočně nevedl, ježto se v tom případě dalo čekati, že by se Jiřík postavil za Plavenského: byl tedy proti tomu, aby bratr vkládal lid do sporných míst Voigtsberku a Olešnice a tak Plavenskému sám dával podnět k válce². Tím méně ovšem byl Vilém přízniv návrhu Baltazara Zahaňského, aby Wettinové vpadli do Čech, zatím co by Jiřík byl jinde zaměstnán; Vilém vzpomínal na špatné zkušenosti kdysi r. 1438 při výpravě Albrechta II. do Čech: zpusťování vsí při takovém vpádu nebylo by postačitelým výsledkem³.

Za takových okolností byla by patrně jen vlastní ofensiva Jiříkova, ať již proti Sasku nebo proti Bavorsku, vyvolala s říší německou konflikt, při kterém by snad bylo mohlo dojíti k unii obou říšských skupin, Jiříkovi nepřátelských. Avšak právě toho se zatím Jiřík vystríhal. Stejně jako ze zemí vedlejších si při

¹ 7/7 psal Fridrich Sas. Baltazarovi Zahaň., že Vilém vytáhl mimo své území se znamenitým vojskem proti svým nepřátelům a škůdcům (Drážď. I. 30 a). O výpravě samé vypravuje Hartung Kammermeister ve své kronice 164–66: Vilém vytáhl 3/7 a dobyl v okolí Götting hradu Inne (6/7) a Bramburgu (11/7).

² Vzkaz Vilémův po komorním mistrovi (Drážď. II. 56 b–57 b). Při tom ve sporu s Plavenským nedával zcela Vilém, ani po stránce meritorní, bratrovi za pravdu. Na sjezdu v Žiči i dále ještě potom prostředkoval (list Fridrichův v červenci 1458 Vilémovi: I. 207 a), jakož později i ve sporu bratrově s Jindřichem z Cery (Vilém Marketě, choti Fridrichově 23/11 z Koberka: I. 261 a). – O tom, jak Plavenský osadil „Gresslin“ a i jinak činil přípravy k válce, psal Fridrich Vilémovi 11/5 (ve FRA. 42. 242–43).

³ Poukaz k výpravě Albrechtově je v instrukci k sněmu ve Výmaru z 2/1 1459 (Drážď. II. 241 a) škrtnut.

svém branném zakročení nejprve vybral Moravu, kde nejspíše mohl čekatí úspěch, tak i z cizích knížat, kteří se nejen protivili jeho uznání, nýbrž se proti němu i dále stavěli jako nápadníci, zvolil si Albrechta Rakouského, jenž až dosud stál mimo obě skupiny říšské, třebaš již tehdy měl ke skupině wittelsbašské blíže než ke skupině druhé, která byla v souvislosti s jeho bratrem císařem. I v tomto případě volil Jiřík místo slabšího odporu ke svému útoku, a to tím spíše, že mohl zde užítí právního důvodu, zajetí Eicingerova, a že se nemusil obávati ani odporu se strany císařovy. Souviselo to s vývojem sporu mezi Habsburky o Rakousy.

Zde se situace zjednodušila tím, že ze tří Habsburků ustoupil stranou Zikmund Tyrolský, jenž se 10. května 1458 dohodl s vévodou Albrechtem o svůj nárok na třetinu Rakous s výhradou důchodů z ní i za to, že mu Albrecht kromě některých jiných náhrad postoupil země venkovské¹. Stalo se to za prostřednictví poslu francouzských, kteří se již od konce r. 1457 v Rakousích zdržovali, stejně jako v tu dobu byli ve Vídni i poslové Filipa Burgundského; zato se jim dostalo od nespokojeného císaře, který 13. května do Vídne přijel, odměny tím, že jeho lidé s nimi ve vlastním jejich bytě násilně naložili². Avšak ani pak se oba bratří nemohli mezi sebou smluviti. Teprve po násilném vpuštění žoldněřů Albrechtových a Zikmundových do Vídne z 25. na 26. červen odhodlal se císař 27. června přijmouti podle návrhu rakouských stavů smlouvu na 3 léta, podle níž měl on vládnouti v Dolních Rakousích a Albrecht v Horních, avšak s výjimkou měst Vídne, Štýru a Neuburku na Innu, a oba měli jednu třetinu důchodů vypláceti Zikmundovi. Císař, jenž byl též těžce dotčen tím, že musil Albrechtovi dáti 9000 zl., pochopitelně nebyl

¹ Zeissberg 122.

² Sr. výše 162, Zeissberg 124, Beaucourt VI. 201 i Leroux 303: Násilně si císařští vedli i k jednomu z poslu burgundských. Jeden z francouzských poslu, Champdenier, ve svém listu z 6. června z Vídne dořfenovi Ludvíkovi naznačil situaci v Rakousích i v Uhrách a vyslovoval naději, že, kdyby se král Karel VII., Ludvík i Filip Burgundský shodli, rod francouzský by brzy měl říši německou i království české a uherské: veřejnou náladu k tomu v Němcích pokládá Champdenier, jistě přeháněje, za velmi příznivou (Leroux 305–06).

s takovým úchvatem spokojen, a jeho poměr k uzavřené smlouvě i k zemi, která mu jí byla dočasně postoupena, nejlépe byl charakterisován jeho odjezdem 29. června do Nového Města, aniž by co o správě Dolních Rakous zařídil. Albrecht si i dále ve Vídni vedl, jako by vlastně úmluvy s císařem o Dolní Rakousy nebylo¹. Přes to však nemusí překvapovati, slyšíme-li o šest neděl později zprávu z Nového Města, že Albrecht táhne proti Čechům „s císařovým vědomím i vůlí“². Nastalyť zatím proměny, které vysvětlují i změnu stanoviska císařova; není však správné, vzta-huje-li se onen souhlas císařův z poloviny srpna již na dobu předchozí, již na červenec.

Již dříve byl poměr císařův k Jiříkovi daleko lepší, než by se mysli-lo o knížeti, jehož nároků se také volba Jiříkova dotkla. V hněvu na Albrechta, který se patrně ani po smlouvě ze 27. června neumírnil, psal, hned po návratu z Vídně, Jiříkovi na Moravu, aby byl, jako on, pamětliv toho, aby byl Eicinger propuštěn³. V dané situaci bylo to přímé podněcování Jiříka proti Albrechtovi, takže nebylo nesprávné mínění současných kronikářů, že se další zakročení Jiříkovo stalo k podnětu císařovu⁴. Jiříkovi, jenž již

¹ Zeissberg I38 a d.; o odjezdu císařově Znojemští 30/6 píší Jiříkovi, že nelze věděti, zda císař odejel „in guten oder in vmaillin [sic! : vnwillen]“, ježto Albrecht ještě žoldněře drží pohromadě a rád by jich ještě více najal (FRA. 20. 156). O velikém hněvu císaře pro vpuštění žoldněřů, takže chtěl bez prodlení odejeti do Nového Města, podává zprávu z Vídně 28/6 Konrád Metzsch Marketě Saské (Drážd. I. 208 a). O 9000 zl. pro Albrechta píše dvořan Jiříkův Jan Toš z Hlince 9/7 Chebským (FRA. 42. 257); bylo to asi k výplatě žoldněřů, o níž a o propuštění žoldněřů se pak hned Toš zmiňuje.

² Anonym do Vratislavě 15/8: FRA. 20. 158.

³ Jan Toš 9/7 praví, že císař Jiříkovi psal, „do er nu von Wien komen ist“. Císař se později, někdy na počátku září, omlouval, že není vinen války s Čechy a že ještě, než bylo vévodům Albrechtovi i Zikmundovi a Rakušanům opovězeno, nabídl své věrné služby, aby se takovým válkám předešlo, avšak inarně (FRA. 42. 263). Bylo by se to musilo týkati Eicingeru.

⁴ Pokračovatel letopisů Jana z Cubina (SS. rr. Lusat. I. 80) praví: „cum consensu domini Friderici imperatoris“ a Dlugoš, Op. omn. 14. 279: „in cuius [Friderici] suggestionem et favore[m] bellum gerebatur“. Toho se držel Palacký IV. 2. 41 a 43³² i Tomek VI. 313. Opačného mínění se zastával Bachmann, Ein Jahr 160¹ a Zeissberg 153. Sr. i pozdější omluvy císařské (pozn. 3), zajímavé právě tím, že císař pokládal za nutné se omlouvatí.

předtím s Eicingery jednal a marně od Albrechta a Zikmunda žádal o glejt, aby k nim mohl v té věci poslati poselstvo, tato pobídka císařova byla vhod, přicházejíc vstříc jeho přání¹, a tak opověděl v Brně 2. července Albrechtovi i Zikmundovi, Vídeňským a celé zemi rakouské; oběma Habsburkům kromě nespravedlivého zajetí Eicingerova vytýkal, že se všemožně snažili od něho odvrátiti stavy moravské i slezské, že bouřili jeho země a odepřeli jemu glejt pro posly, které chtěl k nim i k císaři poslati². A po svém králi stejně opověděli i stavové čeští a moravští³.

Do Rakous byli hned posláni Jan z Pernštejna a Bohuslav

¹ Jiřík již 30/6, tedy ještě asi předtím, než ho došel list císařův, psal z Brna Řezenským, že chce vyhověti příbuzným Eicingerovým, kteří ho žádali za pomoc, stěžující si, jak na posledním sněmu na jejich stížnosti Zikmund odpověděl hrozbami (Cemeiner, Regensb. Chronik III. 283–85). O odepření glejtu, jež nepochybně patří v tuto souvislost, sr. další poznámku. Zeissberg 147 správně v tom vidí obavu Albrechtovu, že jde o spolek Jiříkův s císařem proti němu: proto tím méně by se byl měl vzpírati tomu, že mezi Jiříkem a císařem (sr. pozn. 244⁴) bylo dorozumění.

² FRA. 20. 157; sr. i list Jošta z Einsiedlu do Chebu z 21/VII v AÖG. 39. 265. Vídeňským vytkl, že, pyšně jím pohrdajíce, ani mu kdysi na jeho list neodpověděli: naučí je odpovídati, když jim králové čeští píší (sr. výše 203). Rakouský anonym (Senckenberg, Selecta iuris et hist. V. 63) přidává k opovědi Jiříkově i jeho syna Viktorina 6. července, asi jako datum jejího dodání. Je tedy nesprávně, tvrdí-li Ebendorfer (Pez II.) 893, že české vojsko vtrhlo do Rakous „sine praemonitione et causis debitis“ (dále se praví i „sine diffidatione“); Zeissberg 153 to vykládá tak, že Ebendorfer tu již myslí na stav po smlouvě císařově s Albrechtem z 3/8, kterou se císař teprve stal rakouským zeměpánem, a že zmínku o opovědi vztahuje na císaře. Avšak, nehledíc k tomu, že česká válka v Rakousích se již začala dříve a že bylo těžko měniti v ní stanoviska podle smluv mezi Habsburky, jež ostatně ani 3/8 nebyly ještě definitivní, lze Ebendorferovu zmínku si vysvětliti i tím, že mnohé opovědi stavů českých a moravských do Rakous docházely až po vpádu (tak Znojemští opověděli až 26/VII: FRA. II. 2. str. XXXVI²²), takže si Ebendorfer mohl mysliti, že před vpádem samým ještě nebylo opověděno.

³ O Moravanech praví to Jiřík sám 6/7 v listě k nejvyššímu komorníku Jindřichovi z Michalovic, posílaje mu opis opovědi (FRA. 20. 156). O Čechách se zmiňuje 21/7 Jošt z Einsiedlu (AÖG. 39. 265): ti to ovšem sotva mohli učiniti na sněmu jako Moravané (sr. výše pozn. 231¹⁰). Sr. i rakouského anonyma 63 (i o Viktorinovi z Kunštátu). Bratři Eicingerovi Oswald a Štěpán opověděli Albrechtovi 3/7: Chmel, Mater. II. 157–59.

ze Švamberka se značným množstvím jízdních i pěších¹ a za týmž účelem byla žádána pomoc i od Matyáše Uherského². Češi s Eicingery i s jinými pány rakouskými, kteří se k Jiříkovi přidali³, pronikli záhy až k Dunaji, holdující zemi a osazující zámky i města⁴; také v Horních Rakousích bylo ohroženo okolí Cáhlova⁵. Před 21. červencem vytáhl do pole Albrecht s Vídeňskými a za ustupujícími Čechy pronikl až k Bernardsthalu, k jehož zachránění 22. července od Jihlavy vytrhl Burian Trčka z Lípy se Zdeňkem Kostkou z Postupic i se stavy moravskými, maje s sebou i velké pušky. Jako dříve ustupovali Češi před Albrechtem, tak zdá se, že tento po dobytí a spálení Bernardsthalu rychle ustoupil před novou českou vlnou zpět do Vídně⁶. Této výpravy,

¹ Jiřík 6/7 (FRA. 20. 156) i Jošt z Einsiedlu 21/7 (AUG. 39. 266).

² V „Hofmähre“ (v listcích Palackého v Nár. museu z Mnichova) hejtmana ptujského W. Reichspergera (v červenci) se praví, že Matyáš má u Soproně 12.000 lidí a že čeká jeho vpád s Čechy do Rakous. Ovšem u Beaucourta VI. 200 v červnovém listě Champdenier píše, že vojsko, které na rychle sebral Matyáš s Karvajalem proti Turkům, je jen slabé.

³ Jan Toš tu jmenuje zvláště jednoho Lichtenštejna a již 9/7 mluví o osazení více míst při Dunaji (FRA. 42. 257). Byl to asi jeden z oněch dvou Lichtenštejnů, Jana a Jindřicha, kteří r. 1455 byli mezi nepřáteli císařovými (sr. Čes. děj. III. 2. 964): oba se připomínají pak i ve smlouvě císařově s Albrechtem 21/8 1458 (Kur z, Oesterreich unter K. Friedrich den Vierten I. 286).

⁴ Jošt z Einsiedlu 21/7 (AUG. 39. 266) ze 24 zámků, které se ke králi přidaly, dobrovolně nebo mocí, výslovně jmenuje hrad Bernardsthal (mezi Břeclavou a Cáhnovem), útokem dobytý: stalo se to 14. července a zmocnil se ho Čech Pšenka z Týnice (rak. anonym 64). Ebendorfer 893 místo něho jmenuje Mladvaňka, avšak jistě asi omylem. Ten sice tehdy také vystupuje, avšak jižněji, zase na Moravském poli, kde osadil proti městu Angernu „Starý Tábor“ při řece Moravě. Eicingerové zaujali na jih od Mikulova hrad Falkenstein (Zeissberg 149⁴). Císařský mincmistr Ervin von Stege 12/8 psal z Nového Města do Frankfurta, kde již válečné události v Rakousích, Uhrách i v Čechách počaly buditi znepokojivý zájem (mincmistr byl na to tážán listem z 25/7: Janssen, Frankf. Reichscorr. II. 138), že Češi „durch das Merherlannde verheret, verbrant und gewunen hain vil stat, sloz und dorffer gein Wienn zu uff zwo myle“ (tamtéž 139).

⁵ Zeissberg 148⁶ (k 8/7). Podobně i v severozápadním cípu Dolních Rakous kolem Bejdova, v jehož blízkosti osadil Konrád Krajír s Táboorskými městečko Dyji (Tajov), dály se škody (21/7 úředníci soběslavští Janovi z Rožmberka: AČ. VII. 223).

⁶ O dobytí a spálení Bernardsthalu od majitelů Ruckendorferů, jimž bylo těžko hrad pro jeho vzdálenost držeti, sr. rak. anonyma 64. Ten však ani

kteřá zase osadila Bernardsthal¹, zúčastnil se i syn Jiříkův Viktorin, který, zdá se, pokusil se marně o Lávu². Tentokrát se však postup český asi dál zvolněji³.

Uprostřed těchto událostí válečných a blízko nich znovu se pokusil Vilém Saský o jednání s Habsburky. Příčinou toho byla nejen váhavost císaře Fridricha, který mu na předešlé dubnové zakročení zase jen vyhýbavě odpověděl⁴, nýbrž i povážlivě se šířící mínění v Dolním Slezsku o podivné nečinnosti Vilémově, tak kontrastující s energickou hybností Jiříkovou⁵.

Ebendorfer určitě nerozlišuje červencového a srpnového tažení Albrechtova, ač vzdálenější Dluhoš (14. 279) byl si toho rozdílu dobře vědom. Upozornil na to Zeissberg 149⁶, jež český ústup přes hranice vyvozuje z listu Znojenských z 9/8 komorníkovi Vaňkovi z Boskovic o návratu jejich lidu z Rakous (FRA. II. 2, str. XXXVI²²). Znojemští panu Jindřichovi z Lipého zanechali stany, vozy, potřeby válečné i některé žoldnéře. O panu Jindřichovi, že ho volal na pomoc Mladvaněk [sic!] k Bernardsthalu, zmiňuje se Ebendorfer 893. O tažení Trčkové a Kostkové píše Jošt z Einsiedlu (AUG. 39. 266). 12/7 se v St. čes. letop. 171 Trčka připomíná u Jihlavy. — Albrecht již 25. července byl u císaře v Novém Městě (anonymní zpráva odtud z konce července: FRA. 42. 261).

¹ Rak. anonym 64.

² Jindřich Hlohovský Baltazarovi Zahaň. 28/7: včera došla zpráva, že Viktorin chtěl zléztí „Loe“ (Lava?); Albrecht, zvěděv o tom, zmocnil se mu prý 400 koní a porazil ho: kdyby to byla pravda, byla by to útěcha Slezákům (Drážď. I. 43a). O hejtmanu v Lávě Zikmundu Fritzesdorferovi 9/8 píše Znojemští, že jim opověděl (FRA. II. 2. str. XXXVI²²). Již 27/7 se očekávalo, že Češi oblehnou Čistějov (jižně od Bernardsthalu).

³ Zeissberg 154 si myslí, že teprve v srpnu Češi zase vpadli do Rakous a zmocnili se Gollersdorfu (Ebendorfer 892 i rak. anonym 67). Avšak v souvislosti se zprávou Jošta z Einsiedlu o Trčkovi a Kostkovi (pozn. 246⁶) zdá se, že Češi v Rakousích znovu byli od konce července, čekajíce, jak Jošt praví, rozkazů královských. Kdyby byl český postup na jih rychlejší, sotva bychom si vysvětlili pobyt Albrechtův 1/8 v Badenu a 9/8 ve Vídni (Chlumec k ý, Regesten 30, č. 150 a 151). Také anonymní zpráva z Nového Města z konce července ví sice již zde o přítomnosti Albrechtově, ale zároveň se i zmiňuje o škodách, které Rakousy dále trpí od Čechů (FRA. 42. 262).

⁴ 5/5 1458: Drážď. I. 19.

⁵ O tom psal slezský anonym, nepochybně Baltazar Zahaň, Fridrichovi Sas. po 28/6 (I. 209 b), že se mnozí lidé na sjezdu v Lehnici divili, že nyní je Vilém se svými nároky „so stille“. — Vilém i Fridrich Sas. předtím, někdy v červnu, znovu jen poslali Jana z Tuchernu a Jana Brauna ke knížatům, na nichž v Dolním Slezsku jim nejvíce záleželo, k Baltazarovi Zahaň. a k Jindřichovi

Tomu bylo třeba tím horlivěji čeliti, ježto knížata hornoslezští již tehdy byli v přímém styku s Jiříkem a následkem toho rostoucí malomyslnost hrozila podvrátiti jedinou pevnější oporu nároků Vilémových, Dolní Slezsko, jak toho dokladem bylo jednání nového sjezdu v Lehnici na konci června.

O sjezdu tom¹, kde nebyli přítomni ani zástupci saští, ani čeští, platí charakteristika Eschenloerova, že se již zde slezská liga poznenáhu začala rozkládati. Dojem posledních úspěchů Jiříkových u knížat hornoslezských projevil se tu návrhem zástupců knížetství svídnického a javorského, aby se jednalo s Jiříkem a aby k vůli větší cti byl k němu poslán jeden z knížat. A aby byla změna nálady tím patrnější, souhlasili s tím i poslové kapituly vratislavské a biskupa Jošta, hledíce zabrániti českému vpádu do Slez. Proti této opozici, která též již byla v přímém styku s Jiříkem, Jindřich Hlohovský, Baltazar Zahaňský a Vratislavští přece však ještě dosáhli, že takové poselstvo nebylo posláno, ani list přímo králi, ježto v nevyhnutelné titulatuře bylo by již

Hlohov. (Baltazar Fridrichovi Sas. 3/7: I. 31 a). Při té příležitosti bylo asi již jednáno o příští sjezd ve Zhořelci. Alespoň Konrád Bílý ještě před sjezdem v Lehnici měl u Jindřicha Hlohov. služebníka Hynce Hechta, který mu oznámil, že se sjezd ten chystá s knížaty saskými a „[mit] andern deutschen herren“; ovšem Konrád, jsa již na rozcestí, jen slíboval, že to vznese na své many a města (list Jindřichovi 29/6: I. 209 a).

¹ O něm Eschenloer, SS. rr. Sil. VII. 27–28 i dotčený již list Baltazara Zahaň. Fridrichovi Sas. Biskup Jošt a Konrád Bílý Olešnický měli tu jen zástupce; Vladek Těšínský byl pak sice v listu k stavům českým jmenován, avšak na sjezdu ani zástupce neměl. Nedatovaný formulář listu k stavům českým, rozesílaného jednotlivcům z nich, je v Drážď. II. 24.; regist listu toho, poslaného Janovi z Rožmberka, ve FRA. 20. 155 má datum 28/6 (originál je v archivu treboňském a regist z něho podal i Březan v ČČM. 1899. 233); také anonym, píšící do Chebu, někdy na počátku srpna se zmiňuje o listech slezských do všech českých krajů, aby odtud proti nim netáhli, dokud nebude o sporu právní výpovědi (FRA. 42. 260). Lze však pochybovati, že se v odporu k tomu sjezd usnesl, Jiříka, „jenž se nazývá králem českým“, „ewiglich nymmer“ za krále „in keinir weise“ nepřijímati a s ním v jednání nevstupovati, jak psal jakýsi anonym z Lehnice Zhořeleckým (FRA. 20. 154): bylo to spíše tendenční dodávání ducha Šestiměstským od některého horlivého stoupence skupiny Baltazarovy. Jošt již předtím, 21/6, psal Vratislavským, aby se přičinili o sjezd na vhodném místě, ve Striňhomě, Svídnici nebo jinde, aby bylo možno se sjednotiti k odpovědi na výzvy Jiříkovy k poslušnosti (Drážď. I. 211).

částečné jeho uznání. Proto místo králi byl list poslán českým stavům. Účastníci sjezdu se tu brání proti hanlivým podezříváním, jako by se dopouštěli něčeho svévolného proti koruně. Chtějí pevně při ní trvati, avšak též při své dubnové odpovědi vratislavské, kterou opakují. Kdyby se přistě z koruny měly Slezsku dáti škody, musili by se Slezáci o to dále poraditi, i kdyby snad z toho mělo vzejíti oslabení koruny.

Ráz jisté obdoby se sjezdem vratislavským mělo, že 10. června do Lehnice Slezákům opět poslal list Albrecht Rakouský ze sněmu vídeňského, na němž dal přečísti odpověď sjezdu vratislavského. Chválil ji a napomínal Slezáky k vytrvání, dodávaje, jim myslí i naděje zprávou, že čeká na poselstvo obou knížat saských, aby se s nimi o těch věcech dohodl¹. Tento list jistě dobře posloužil skupině Baltazarově, aby zmařila jednání s Jiříkem i aby za účelem pomoci, kdyby na ně Jiřík chtěl udeřiti a kdyby měla slezská liga jemu, jak se shodli, vstříc táhnouti², byl ustanoven s Vilémem sjezd ve Zhořelci na 13. srpen³.

Protože však nálada přes to nebyla sjezdu tomu příznivá a protože poměr k Jiříkovi byl stále napijatější⁴, sešel se k bližším o to úmluvám 17. července nový sjezd v Lubíně, kde nic nesmluveno⁵, a hned o 14 dní později sjezd ve Stríhomě. Sjezdy slezské nabývaly podobné povahy i pověsti, jako sněmy v říši, a blízký svědek, osobně velmi na tom zúčastněný, s výtkou o nich praví: „Slezákům je vlastní, vzájemně se spojovati, sjezdy činiti a o ničem konečně se neusnášeti“⁶. Nebyl to však ani tak

¹ FRA. 20. 154.

² O tom psal anonym (Baltazar) po 28/6 Fridrichovi Sas. (Drážd. I. 209 b).

³ Zmínka o něm v listu Baltazarově z 3/7, začož mu Fridrich Sas. hned 7/7 děkoval (Vilém byl právě na výpravě proti škůdcům: I. 30 a).

⁴ Jako Konrád Bílý, i Vladek Těšín. odpovídal k pozvání Jindřicha Hlohov. výmluvami, proč se nebude sám moci sjezdu zúčastniti (list Jindřichův 1/7 Baltazarovi: I. 209 a). Že pověsti o českých plánech proti Slezsku byly podnětem sjezdu v Lubíně, praví Eschenloer, Gesch. I. 63.

⁵ Eschenloer, SS. VII. 28. Margrafovi, jenž nevěděl, že se o Zhořelec již jednalo od konce června, mohlo se zdáti nesouhlasným, že Baltazar 30/7 Zhořeleckým oznamoval, že se Slezáci shodli o sjezd u nich k 13/8 (tamtéž 28²).

⁶ Eschenloer 29. Pozdější jeho německý překlad zní ještě ostřeji: „Wenne diesz pflagen die Schlesier zu thun, sich leichtlich mit einander verbinden, viel

rys národní povahy slezské, jako tíha poměrů, nutících k rozhodnutí, která byla v rozporu s nedávnými usneseními.

I vůdce ligy, Jindřich Hlohovský, pochyboval o tom, že Slezáci proti Jiříkovi dostanou pomoc od Wettinů a jejich přátel: saští knížata nechávají Jiříka v klidu beze vsí překážky a mezi samými jejich přáteli a spojenci dochází k záštím a válkám¹. A sám Baltazar Zahaňský, hlavní saský stoupenec, musil přiznati, že se ve slezské lize některých členů zmocnily pochybnosti a že již, protože nevědí, že by Vilém a Fridrich Saský něco proti Jiříkovi činili, jsou nakloněni Jiříka přijmouti. Baltazar uznával potřebu, aby Wettinové slíbili Slezákům v každém případě pomoc: chtějí-li co proti Jiříkovi podniknouti, bude lépe tak učiniti, dokud „jeho věci jsou ve zmatku a dokud on není při plné moci“². Jestliže tak mluvili vůdcové ligy, tím ostřejší tón se musil ozvati u těch, kdo již na konci června v Lehnici mohli býti nazváni oposicí.

V Střihomě³ nebyli již Svídníctí a Javorští sami, kdo navrhovali dohodu s Jiříkem. Tentokráte s nimi nejen souhlasil, nýbrž od počátku s nimi šel i biskup Jošt⁴. Neuposlechl sice

Tage legen, und ie mehr sie tagen, ie schwächer ir Bund wird“ (Gesch. I. 65). Eneáš Silvius o sněmech německých napsal již 20/5 1444: „Non puto dietam hanc aliis esse steriliorem; scis, quid hoc verbo sentiam. Fecundae sunt omnes dietae: quaelibet in ventre alteram habet“ (Op. 553). Poslové mnichovští 8/8 1467 to řekli stejně: „Versehen vns, es möcht wol nichts aus den dingen denn ein ander Tag werden, als der Tewschen sit und gewonheit ist“ (Kluckhohn 267¹).

¹ Jindřich psal 28/7 Baltazarovi (Drážď. I. 43), aby mu oznámil, chtějí-li se páni saští zastati svých nároků proti Čechům čili nic, aby se mohli Slezáci podle toho zaříditi.

² Baltazar 29/7 Fridrichovi Sas. a 30/7 Vilémovi (I. 45 a 42).

³ O sjezdu tom píše Eschenloer, SS. VII. 28–29. Ze dvou dat. která o sjezdu podává, jednáje o tom následkem svého omylu tak, jako by šlo o sjezdu dva, je správné datum druhé: „feria secunda ante Ad vincula Petri“ (na str. 28 je omylem „post“), tedy 31. červenec, vlastně ještě správněji 30. červenec, jak datum sjezdu udává 29/7 (sr. pozn. 2) i 2/8 Baltazar Fridrichovi Sas. (Drážď. I. 27). V německém textu má pak Eschenloer (I. 64) datum nesprávné, 7. srpen.

⁴ Eschenloer VII. 28 sice praví, že vedle biskupa i vévodové Vlodek a Konrád Bílý k tomu radili, avšak z listu Jana Zahaň. Baltazarovi z 31/7 víme,

dosud pobídek Jiříkových, aby sám též přijel do Kladska, avšak nemohl se ubránit přesvědčení, že chvíle k jednání s ním nastává. Narážel při tom nejvíce na odpor nikoli Baltazara Zahaňského – ten byl tentokrát nepřítomen¹ – nýbrž Vratislavských, kteří se zastávali sjezdu i spolku s Wettiny. A lze věřit Eschenloerovi, že Jošt ve vášnivém vznětu, v němž propuklo jeho sebevědomí českého magnáta, prudce Vratislavským vyčetl jejich svévoli, že chtějí být lepší a chytřejší než druzí, kteří Jiříka přijali, i jejich národnostní předpojatost proti němu: „Není pochyby, kdyby Jiřík nebyl Čech, přijali byste ho spíše než druzí; protože však je Čech a Vy na Čechy nevrážíte, nepřijímáte ho. Jsou Češi Vaši páni a zůstanou jimi...“² Jestliže pak Jošt nepřistoupil k usnesení, jeti do Zhořelce na srpnový sjezd, nýbrž si vyžádal rozmyšlenou, Svídníctí přímo již svou účast odeřeli³. Bylo z toho patrné, že se slezská liga dělí a že její část je již na cestě, vedoucí k Jiříkovi⁴.

Než podobným naznačením budoucnosti bylo i jiné, o něco starší překročení dubnové odpovědi vratislavské, ovšem toto směrem od Jiříka. Vášnivý odpor Vratislavských, nedbaje naučení z dotavadního vývoje poměrů politických na Moravě i ve Slezsku a naopak se jemu se zaslepenou tvrdošíjností vzpíraje, již 25. června hleděl uzavřítí všechny cesty ke klidné dohodě s Jiříkem slavnostním usnesením „za jeden člověk“, že Vratislavští „nikdy a žádným

že tam tito knížata ani poslu neměli (Drážď. I. 28). Sám Eschenloer (29) pak praví, že tu byli zástupci všech členů ligy „praeter Wlodkonem ducem se a liga solventem“. Tento rozpor souvisí s jeho omylem, dotčeným v předcházející poznámce.

¹ Poslal do Strihoma jen listy Fridricha Sas. a Viléma, souhlasících se sjezdem ve Zhořelci (Baltazar 29/7 Fridrichovi Sas.: Drážď. I 45). Podle Eschenloera (29) však bychom musili souditi, že Baltazar byl přítomen.

² Gesch. I. 65. Je to širší rozvedení krátké zmínky textu latinského (29). I Svídníctí a Javorští „satis dure“ přizvukovali Joštovi, takže Vratislavští pak více nechťeli na sjezdy v jejich území jezdit. Vratislavští měli jim takové vystoupení tím více za zlé, že někdy před půl července na zvláštním sjezdu ve Středě jim města obou těchto knížetství slíbila setrvati s nimi v lize, i kdyby zemanstvo odtud přestoupilo k Jiříkovi (Eschenloer 28).

³ Jan Zahaň. 31/7 Baltazarovi (I. 28).

⁴ Eschenloer VII. 29 přímo již to tak charakterisuje: „et sic differentia lige ejusque dissolutio“ (Gesch. I. 65: „Damit der Bund aufgelöset ward“).

způsobem“ Jiříka nepřijmou za krále a že nasadí životy i statky, aby svou čest dobrých křesťanů zachovali neporušenou¹. Usnesení to, které brzy bylo provázeno i některými důsledky, naznačujícími opravdovou vůli k odporu², snad právě proto, že si Vratislavští uvědomovali, jak jím ruší slezskou solidaritu na základě odpovědi dubnové, mělo zatím zůstatí důvěrným, avšak nepochybně jím nezůstalo a na jiné Slezáky působilo spíše dojmem opácným, než aby je k podobným rozhodnutím strhávalo: snad lze i Joštovu prudkost k Vratislavským ve Střihomě tak vysvětliti³.

Zjevná trhлина, která se ukázala ve veřejném mínění ve Střihomě, objevila se zvláštním, pro Viléma ironickým způsobem i v Šestiměstí. Vilém uznal, že není na čase pokračovati v odmítání osobní účasti na sjezdech se zeměmi vedlejšími. Avšak, když se po návratu z válečné výpravy od Götting, třebaš k přípravám zbývalo jen málo času⁴, odhodlal jeti do Zhořelce a když se již na cestu vydal, dostalo se mu pokořujícího odřeknutí sjezdu od Zhořeleckých i pak od Budyšínských, z nichž ani jedni ani druzí nechtěli svoliti, aby se sjezd konal v jejich městě. Souviselo to s celým dotavadním poměrem Šestiměstských k Vilémovi.

Lužičané, jejichž významného položení jako „brány zemské“ k Slezsku byl si Vilém dobře vědom a proto se častěji pokoušel pohnouti je k uznání svých dědických nároků⁵, vymykali se mu, pokud bylo možno, vyhýbavými a odkládacími odpověďmi, jak o

¹ Eschenloer VII. 29–30; sr. i Klose v SS. rr. Sil. III. 18–19 i Cod. dip. Sil. XI. 189.

² Vratislavští přijali ve službu Jana Zahaňského s 80 jezdcí: Jan vjel již 25 7 do města a provázel hned potom Vratislavské do Střihoma se skvělým průvodem 200 jezdců (Eschenloer 29).

³ Že se usnesení vratislavské hned proneslo, zdá se kromě prudkého výstupu Joštova i „dosti tvrdých slov“ Svidnických a Javorských, ukazovati i výše dotčený anonym (sr. pozn. 248¹), jehož zpráva o usnesení lehnickém z konce června již připadá jako ohlas důvěrného usnesení vratislavského, zde však nesprávně aplikovaný.

⁴ Hned 24/7 Vilém psal Baltazarovi, že sice jsou koně i lidé po výpravě unaveni, avšak že přece přijede; jen ať mu Baltazar opatří glejty (Drážd. I. 29). O glejty Zhořeleckým psal Baltazar 30/7: SS. rr. Sil. VIII. 6.

⁵ Vilém nazývá Šestiměstské „eyn pforte des lands“, ať již jde o cestu na sjezdy slezské anebo o válečnou pomoc, při jednání se Slezáky v Jeně na počátku prosince 1458 (I. 241 b).

tom mohl nejlépe svědčiti Jan Braun, který s nimi obyčejně za Viléma vyjednával¹. Když pak Vilém si jejich určitější odpověď z 25. července skoro vynutil², nemohl s ní býti spokojen, ježto Šestiměstští ukazovali na své přivtělení ke koruně české, podle níž se oni musí řídit, a svou poznámkou, že Vilém ví, kde má klásti požadavky, jej nepřímou odkazovali na Čechy³. To samo již dosti jasně naznačovalo, že ani v Lužici nebude rozhodujícím činitelem právní výpověď o nárocích saských, nýbrž váha politických poměrů. Nevíme, zda Lužičané nějak odpověděli k výzvě Jiříkově po korunovaci, aby mu složili poslušnost⁴, avšak výsledky tažení moravského vyvolaly v červenci i jejich projev ochoty, vyhověti pobídkám královským, jenž byl v souhlase s jejich, o málo pozdější odpovědí Vilémovi z 25. července⁵.

Za takových okolností Zhořeleckým ani potom Budyšínským nemohlo býti vhod, aby se v jejich městě konal sjezd s úmysly, Jiříkovi nepřátelskými. Zhořeleckým nebylo sice možno odmítnouti požadavek Vilémův důvodem skutečně pro ně platným, že se již kloní k Jiříkovi, jež i vůči Braunovi, s nimi na počátku srpna vyjednávajícím, nazývali „zvoleným a korunovaným králem českým“, avšak bylo zjevné, že uvedený důvod bezpečnostní, bránící prý jim zaručiti se Vilémovi a jeho lidem, byl jen zastřením pravých úmyslů⁶. Blíže k jádru věci byl písař budyšínský,

¹ Nedatovaná jeho instrukce v Drážd. I. 213 a II. 43 asi byla spojena s jeho posláním do Lužice, o němž se 24/6 Šestiměstští zmiňují, že bylo „nehist“ (tehdy je Braun vyzval, aby se k vůli odpovědi sjeli, ale nemohl jí vyčkati, jsa jinak ještě zaměstnán): snad bylo to současné s jeho jednáním s Baltazarem Zahaň. atd. na konci května (sr. výše pozn. 238¹).

² 1/7 Vilém jim psal, že pošle Brauna k 25/7 do Budyšína pro odpověď (I. 146); 14/7 mu Šestiměstští odepsali, že mu v žádaný čas odpověď dají (I. 150), a 20/7 poslal k nim Vilém Brauna (I. 147).

³ 30/7 píše jim Vilém, že jejich odpověď nemůže míti za „úplnou“ a že s nimi o ní znovu pojedná 13/8 ve Zhořelci (I. 149); téhož dne v listu Fridrichovi Sas. podává její obsah (I. 47).

⁴ 13/5 1458 k Lubaňským: Verzeichniz Oberlaus. Urk. II. 83.

⁵ Sr. výše str. 232.

⁶ Zpráva Braunova o jednání v Budyšíně i před tím ve Zhořelci (Drážd. I. 156a–58a). Braunovým hlavním důvodem, jímž soukromě chtěl působiti na jednoho z konšelů zhořeleckých, byl zase hald, kdysi složený Albrechtovi II., Alžbětě i jejich dědicům.

řekl-li Braunovi, že by tak, větší povolností v glejtování, bylo možno přijíti o jedno neb dvě města: i když, ať již ze zdvořilosti nebo upřímně, byl z takového podezření Vilém vylučován, přece tu byla bázeň před násilnými úchvaty, k nimž hlučný sjezd podával dosti příležitosti¹.

Po tomto nepřijemném nezdaru čekal Vilém, že nový sjezd, který byl svolán k 20. srpnu do Lubína, určí místo, kde by se měl se Slezáky sejít, avšak na to čekal dlouho a marně². Bylo toho příčinou rozladění mezi Slezáky, které způsobily pověsti, povahou svou zajímavé, avšak Slezákům velmi mrzuté, že prý se již knížata saští s Jiříkem o nír smluvili; ochlazovalo to i poslední stoupence saské, takže, třebaš na sjezdu nebylo oposice, ani biskupa Jošta, ani Konráda Bílého a Svídnických, přec k žádné dohodě o sjezd s Vilémem nepřišlo. Proměnu smýšlení nejlépe bylo viděti v tom, že byl odpor Vratislavských i jejich spojenců proti Jiříkovi ve veřejnosti zesměšňován. Z hněvivého vzdoru, který měl posměváčky umlčeti, vloženo teprve nyní ve Vratislavi usnesení o nepřijetí Jiříka za krále do knih městských a tak se stalo veřejným³.

¹ Vilém se o odmítnutí Zhořeleckých dověděl již na cestě do Zhořelce, v Altenburce, kde se sešel s bratrem kurfiřtem 7/8, načež dopsal Budyšínským, aby povolili sjezd u sebe na 14. srpen a opatřili glejt pro 400 jezdců (Vilém 8/8 Budyšínským i Baltazarovi: I. 154 a 43; sr. i list Fridrichův z 8/8 z Altenburka do Budyšína u Arrase, N. Laus. Magaz. 72. 145–46). Pak Vilém dojel do Dráždan, kde dostal zprávu o odřeknutí i Budyšínských, kteří se odvolávali, že o povolení sjezdu je třeba jednati se staršími a přáteli, zatím nepřítomnými (Vilém 14/8 jakémusi prelátovi: Drážd. I. 195; sr. i odpověď Budyšínských z 11/8 Vilémovi i Fridrichovi: I. 160 a u Arrase 146). O celém jednání se též Vilém zmiňuje v podání k sněmu výmarskému 2/1 1459 (Drážd. II. 227 b–28 b). V trochu pozdější instrukci Braunovi k Baltazarovi Zahaň. (ke konci září) vpletl se v líčení těchto věcí omyl, jako by teprve z Dráždan byl přeložen sjezd do Budyšína (I. 163 a), což se však stalo, jak víme, již v Altenburce.

² Podání k lednovému sněmu výmarskému (II. 228 b): Vilém psal Baltazarovi, že musí jeti na sjezd v Norimberce a že by proto chtěl o příštím sjezdu se Slezáky včas věděti, aby k němu mohl přijeti. Tohoto sjezdu norimberského se dovolávali i saští zástupci na dvoře císařském, aby tam mohli včas Vilémovi oznámiti své pořízení a aby on se mohl podle toho zaříditi a své přátele ještě v Norimberce, dokud budou pohromadě, za pomoc proti Jiříkovi požádati (II. 85 a). O sjezdu tom, jenž se konal krátce po 24. srpnu, sr. i Kluckhohna 88.

³ Víme o tom z Eschenloera 29 (Gesch. I. 66). Účinek dotčených pověstí

Není pochyby, že veřejné mínění slezské, viníc Viléma z pohodlné nečinnosti na místech, kde právě mělo jíti o rozhodnutí ve smyslu dubnové odpovědi vratislavské, u kurie i na dvoře císařském, křivdilo mu a své vlastní chyby v něm odsuzovalo. Nemohlo býti jinak, než že byl Vilém stále srovnáván se svým soupeřem Jiříkem, a ve světle Jiříkových úspěchů zdály se stíny na straně Vilémově tím temnějšími. Většina veřejnosti se dávala ve svém mínění určovati praktickými výsledky a ty ovšem u Viléma byly velmi skrovné. Nestačilo míti vznešené přímluvce, kteří týmž způsobem, týmiž slovy zdůrazňovali právní nárok Vilémův proti oběma povýšencům, v Čechách i v Uhrách; bylo třeba na rozhodujících místech se učiniti potřebným a užitečným. Právě tento důvod padal u kurie i u císaře na váhu ve prospěch Jiříkův, kdežto Vilémovy jednotvárné požadavky, nejsouce opřeny žádnými osobními nadějemi těch, na které se obracel, pozbývaly důrazu, a to tím spíše, jestliže, jako u císaře, dokonce narážely na neochotu nejen protikandidáta, nýbrž i starého dlužníka. Tu ani záměna osob diplomatů, ani bystrá zkušenost Knorrova, jež vstoupila na místo dvořanské uhlazenosti Arnošta z Gleichenu, nic nepomáhala¹.

Knorre s Konrádem z Pappenheimu, účastníkem předešlého jednání a tím i představitelem jeho kontinuity, přijeli do Nového Města někdy po půli července, a jako před půl rokem, i tentokráte se jednání protáhlo a saští zástupci se na dvoře císařském zdrželi celý měsíc². Po svém slyšení a po delším čekání podali

nejlépe je patrný z toho, že ještě o měsíc později, když Vilém do Slez znovu posílal Brauna, uznal za nutné proti nim se brániti jako proti pomluvám (instrukce v Drážď. I. 164b).

¹ Arnošt z Gleichenu byl snad již tehdy mrtev: alespoň zdá se to podle místa, kde Hartung Kammermeister 164 při roce 1458 jeho smrt (v Norimberce) zaznamenává.

² Měli již vyjeti na počátku července (sr. pozn. 233³). Obšírná zpráva poselská je v Drážď. II. 84a–87b. Knorre mezi jiným měl s sebou i instrukci poselstva únorového, do níž vepsal některé poznámky. – Anonymní zpráva z konce července z Nového Města praví, že saští poslové „paulo ante adventum“ (FRA. 42. 261). Povolání vévody Albrechta od císaře do Nového Města k 25/7 spadá nepochybně v dobu dlouhého čekání, o němž se poslové zmiňují, a před jejich spis, podaný císaři, na nějž pak následovala císařova odpověď z 15/8.

císaři k jeho žádosti i písemné memorandum o čtyřech kusech svého poslání. Předtím však již císař k sobě povolal bratra Albrechta, s nímž saští zástupci také 25. července jednali, jenž však se na dvoře císařském dlouho nezdržel¹ a odejel bez odpovědi, takže poslové pak za ním pro ni musili jeti. Při příjezdu Albrechtově ovšem nešlo tak o nároky Vilémovy, jako o spor mezi oběma Habsburky, a jeho obtíže přispěly k tomu, že se císařova odpověď poslům saským tak zdržela.

Veřejnost, nezasevěná do vlastního jednání, vykládala si je tak, jako by Vilém kromě věna Annina žádal oba Habsburky i za pomoc, aby si „brannou rukou“ mohl dobýti české koruny. O Albrechtovi bylo domnění, o jehož zdůvodněnosti však zpravodaj sám pochyboval, že doufal pomocí Vilémovou sám české koruny dosíci. Avšak jako tyto naděje, tak i Vilémův úmysl (s nímž prý Albrecht horlivě souhlasil, chtěje Rakousy zbaviti obtížného nepřítele), napadnouti totiž Jiříka se dvou stran – byl jen dohadem, skutečnosti velmi vzdáleným, o němž vlastní zpráva poslů saských nic neví. Správnější již byly noviny o tom, že se Albrecht s císařem nepohodl a že si císař přál ne tak pokoření Jiříkova, jako spíše Albrechtova, aby on, císař, se Rakusanům stal „posledním útočištěm“².

A skutečně Albrecht musil povoliti, třebaš v hněvu z Nového Města odejel, a 3. srpna došlo ke smlouvě, která sice císaři nedávala vše, čeho si původně přál, přece však více, než zprvu byl jemu Albrecht ochoten povoliti: císař dosáhl Dolních Rakous dědičně i s Vídní a kromě toho také i dědictví celského. Uplatnil se v tom vliv českého vpádu do Rakous, k němuž se podle toho poměr císařův po 3. srpnu podstatně změnil; týkala-li se česká válka až dotud jen vévod Albrechta a Zikmunda, především však

¹ 1/8 byl již v Badenu (sr. pozn. 247³).

² Je podivné, že Bachmann, Ein Jahr 1601 v dotčené anonymní zprávě vidí spolehlivý doklad smíru Albrechtova s císařem (sr. místo: „domino imperatori difficile se [Albertus] reddit“), i když jinak tehdy opravdu šlo o dohodu mezi Habsburky. Rakouský anonym (Sencckenberg V.) 64–65 souhlasí s naší zprávou anonymní, praví-li, že při čtení uzavřené již smlouvy obě strany, císař i Albrecht, cítily se podvedeny a Albrecht odejel z Nového Města: teprve úsilí prostředkujících pánů s obou stran se podařilo vymoci 3/8 souhlas se změněnou smlouvou.

onoho, po 3. srpnu zasahovala císaře, uznaného již za dědičného pána dolnorakouského. Ostatně třeba tento dělicí termín ještě o něco posunouti, až k 21. srpnu, kdy teprve smlouva z 3. srpna, stále ještě přese všechno ne zcela hotová a v důvěrnosti chovaná, byla vyhlášena¹.

Císař pak již Jiříka nepotřeboval, což však neznamenalo, že se český král dá prostě odstrčití uprostřed akce beze všech ohledů k pohnutkám, které ho při vpádu do Rakous vedly a s nimiž byl i císař v souvislosti. Nezmnínil-li se císař ve smlouvě ani slovem o zajatém Eicingerovi, ač se ho dříve ujímal, k Jiříkovi mohlo v ní míti vztah, avšak ne již přátelský, místo, kde se mluvilo o tom, že císař ani Albrecht nemá žádné války počínati bez vědomí druhého, a počne-li kdo svévolně válku proti jednomu z nich, má druhý napadenému pomoci se vši svou mocí²; a tak i patrně hned smlouva byla od jiných vykládána³. Změnu stanoviska císařova k Jiříkovi bylo viděti i v přátelském jeho vzkazu Vratislavským, aby se jen dále drželi, čímž bylo jim projeveno stejně jeho uznání, jako těm, kdo od nich odpadli, jeho nespokojenost⁴. Požadavkům saským však to přece na prospěch nebylo.

Knorre vycházel s právního stanoviska, že, ať se posloupnost v Čechách určuje jakkoli, nárok choti Vilémovy Anny, jako nejbližší dědičky, je stejně oprávněn, jako naopak nárok habsburský

¹ Zeissberg 152. Jestliže se i zde (153) ve stopách Bachmannových doklady z Jana z Cubina i z Dluhoše o souhlasu císařově s českým vpádem (sr. výše pozn. 244⁴) vztahují až na dobu po 3. srpnu, na vlastní tažení Jiříkovo, není to správné: šlo tu již o jeho počátky. — O důvěrnosti smlouvy svědčí, že ani anonym, mající přístup k císaři, ač věděl, že byla uzavřena, přece 15/8 nevěděl, jakým způsobem (FRA. 20. 158). Ovšem císařský mincmistr Ervin von Stege již 12/8 do Frankfurtu oznámil její obsah (Janssen, Frankfurts Reichs-corresp. II. 139).

² Kurz, Oesterreich unter K. Fridrich dem Vierten I. 286.

³ Anonym 15/8 píše z Nového Města do Vratislavě: „Das felt wirt mit des keysers wissen vnd willen gemacht“ (FRA. 20. 158).

⁴ Tamtéž 158. Anonym, snad jeden z poslů saských, císaři i vévodovi Albrechtovi přečetl i list Vratislavských, který patrně byl jakousi odpovědí na list Albrechtův z 10/6 a žádostí za pomoc. V odpovědi poslům saským z 15/8 císař přímo o Čechách praví: „Die feinde legen nicht ein halbe meyl von Kornernewburg mit einer Wagenburg, so lege herczog Albrecht in der stat zur Kornernewburg“ (Drážď. II. 82 b).

je bez základu. I kdyby věno Annino bylo již zapláceno, její nárok na druhá království trvá; věno to sice zapláceno není, avšak Vilém k vůli císaři i jeho příbuzným jest ochoten je i nyní přijmouti a na Rakousy vydati Anninu resignaci. I žádal Knorre jménem Vilémovým, aby se Habsburkové vzdali nároků na korunu českou i uherskou; ne-li, zvláště jestliže se císař sám chce o dědictví ucházeti, ať se podrobí právní výpovědi říšských knížat nebo jejich přátelskému prostředkování, při čemž hned Knorre podal i několik návrhů, kdo z knížat by se měl tohoto úkolu podjíti. S požadavkem, aby císař oběma povýšencům, v Uhrách i v Čechách, nic nepovoloval na ujmu Vilémovi, těsně souvisel požadavek o koruně uherské, aby ji císař vydal Vilémovi anebo alespoň ji podržel do rozsouzení pře; nebude-li „pan Matyáš, povýšený za krále uherského“, ochoten přijmouti rozhodnutí od císaře i říšských knížat, ví Vilém, kam se pak o právo obrátiti: v tom byla skryta hrozba eventualitou, na kterou již dříve Knorre Viléma upozorňoval jako na formu nátlaku na císaře, přenesením pře do Říma.

Třebas Knorre naléhal na brzkou odpověď, aby zatím za průtahu nenastala situace, která by se již nedala odčinit, císař měl v nesnadném jednání s Albrechtem i v přítomnosti českých nepřátel ani ne púl míle od Korneuburku dosti pádný důvod, aby nepřijemné zdržení odpovědi vysvětlil: teprve nyní po úmluvě s Albrechtem bylo mu možno v Rakousích osaditi „regiment“. Avšak ani nová odpověď z 15. srpna se mnoho nelišila od odpovědi březnové, jak saští zástupci byli nuceni prohlásiti, ukazující při tom, jaký „znamenitý neřád“ by mohl vzniknouti z „neslušného“ odkládání „konečné“ odpovědi: a zase se u nich vrátil důraz, že by mohlo pak rozhodnutí se dostati „muži třetímu“. V tom císař správně poznal narážku na papeže, ač Knorre dodatečně řekl, že lze to i jinak vykládati. Nemohouce císaře k určitéjší odpovědi pohnouti, dávali mu saští zástupci alespoň na volbu, aby zaplatil Annino věno nebo aby Vilémovi dopomohl k dědictví v Rakousích. Proti výplatě věna nečinil císař námitek; při tom jeho poznámka, že Vilém přijme z věna, „kolik ho ještě nebylo vypláceno“, naznačovala, že část již přece byla Vilémovi zaplácena¹.

¹ Sr. výše str. 44 a 150.

S glejtem císařským pak poslové odejeli do Korneuburku k Albrechtovi, od něhož byli po svém příjezdu (17. srpna) přijati a o odpovědi odkázáni na druhý den. Jestliže se však císař vylouval na to, že je třeba pečlivě se poraditi se spoludědici i s jinými rádci, od Albrechta slyšeli saští zástupci výmluvu podobnou, že nelze mu dáti určitou odpověď bez císaře. Sasové sice již napřed ukazovali, že to jen bude další průtah, avšak musili na konec svoliti, aby přední Albrechtovi rádci, kteří byli u císaře a kteří patrně měli na starosti dojednání úmluv z 3. srpna, Jiří ze Steinu a Řehoř Heimburk, s císařem ještě jednali o jednomyslnou odpověď konečnou, a kdyby jí nedosáhli, aby Sasům za Albrechta dali odpověď sami. 19. srpna byli již zase Knorre i Pappenheim na dvoře císařském a 21. srpna večer dostali odpověď Albrechtových plnomocníků, kteří předtím marně jednali s císařem o jednotnou odpověď.

Odpověď jim dal Heimburk, a je zajímavá slyšeti od muže, který brzo potom vstoupil ve službu Jiříkovu a v ní později měl zaujmouti vynikající postavení, mínění o novém českém králi; při tom ovšem třeba uvážiti jeho služebný poměr k Albrechtovi, který zajisté působil i na způsob jeho formulace. Albrecht prý by dopřál vévodům saským koruny české mnohem raději než Jiříkovi, „jenž je nevěřící a není ve společenství svaté církve“; avšak, když podle spríznění mezi rodem lucemburským a habsburským česká koruna spadla na knížata rakouská, není možno na Albrechtovi žádati, aby se vzdával svého nároku anebo aby se o něj dával v soudy, neboť, kdyby o tom poddaní české koruny zvěděli, pokládali by to za hanbu a uškodilo by to oběma stranám i u těch, kdo jim jsou v koruně nakloněni. Proto se zdá Albrechtovi vhodným, aby se obojí knížata sjeli a dohodli o vzájemné pomoci, vyrvati korunu z rukou Jiříkových: pak bude na místě se shodnouti, kdo má na korunu právo.

Knorre ve své odpovědi ostře zkritisoval právní důvod, jehož se Heimburk dovolával. Podle smluv českorakouských (z r. 1364) by česká koruna na rakouské Habsburky teprve spadla, až by celý rod někdy Karla IV. vymřel, muži i ženy. Toho však není. Má-li Heimburk na mysli zápisy jiné, ať je ukáže a posly přesvědčí! Knorre znovu vytkl, že rakouští knížata v dubnu ve

Vratislavi, vydávající se za dědice, zabránili Slezákům přidati se k Vilémovi. Přátelský sjezd ve smyslu od Heimburka navrhovaném, dokud by nebylo rozhodnuto, kdo má na korunu právo, pokládal Knorre za „cestu velmi škodlivou“, proti níž by bylo hojně námitek. Nejdůležitější by byla obava, aby při tom nedošlo k roztrhání korunního území. Jiřík by mohl tvrditi: „Hleďte! Knížata se nepřátelí a dohodují; jeden chce míti Slezsko, druhý Moravu, kteréž země přece náležejí ke koruně a s ní jsou v jednotě, a chtějí tak korunu rozdělití a roztrhati, neboť všichni nemohou býti králem českým: proto každý chce z ní urvati, co může. Tomu však chceme s boží pomocí zabrániti!“ A je nade vše pochybu, že každý v koruně by mu v tom pomáhal. Proto Knorre viděl záhodným způsob jiný: nejdříve zjistiti, komu koruna podle práva náleží, aby po jeho vyhlášení za dědice nebylo žádného důmnění o roztrhání koruny; druzí nápadníci by uznanému dědici pomohli k dobytí koruny a potom by měli dosti příležitosti, o další věci se shodnouti a vyrovnati.

K tomu však zase Heimburk nechtěl přistoupiti. Dokud se císař o dědictví nevysovil, ani Albrecht nemůže nic o tom jednati, a tak by byl sjezd zbytečný. Při tom od Heimburka padlo i slovo, významné i pro zásadní stránku volby Jiříkovy, jež však hned v zápětí bylo Knorrem vyvráceno: že otec Ladislavův Albrecht byl za krále zvolen a nedošel trůnu nárokem své ženy Alžběty.

S tím se obě strany rozešly. S vévodou Zikmundem zvláště ještě jednati nepokládali Vilémovi zástupci za nutné, neboť on je již dříve při náhodném setkání odkázal na své zástupce v Rakousích a ti by sotva jim odpověděli jinak, než jak učinil císař i Albrecht. Odjíždějíce domů, byli již bezděčnými svědky připravujících se událostí, které právě v Rakousích měly těžce padnouti na váhu i proti nárokům jejich pána, ne již pouhým jednáním, nýbrž na poli válečném, činem.

Činem Jiřík dosáhl r. 1448 Prahy, činem vynutil si uznání za gubernátora a činem měl dojíti nejen uznání na Moravě, nýbrž i v cizině, císařem počínajíc. Po českém ústupu červencovém před vévodou Albrechtem byl Jiřík povinen pověsti českého jména, která v tomto případě souvisela i s otázkou jeho vlastního prestiže, tak významnou pro jeho obecné uznání, aby nezdar vyrovnal

a celému okolí patrně ukázal důraz české zbraně. Po úspěchu moravském, který již 9. července jeden z jeho dvořanů vystihl větou, „že se našemu nejmilostivějšímu panu králi po jeho vůli velmi dobře vede“¹, byl by se zastavil v půli cesty, kdyby se vůli mocí v Rakousích nepřičinil o nápravu. Již na cestě ze Slézska, v Náchodě 26. července, vydával rozkazy stavům, aby se každý se svým lidem, jízdným i pěším, i s celou třetinou svých poddaných, s vozy, s puškami a s jinými potřebami vojenskými i se spíží na čtyři neděle dostavil k 10. srpnu k Jihlavě². Učinil tuto výzvu hotovosti bez ohledu na to, že se o to nesmluvil se stavy i že zamýšlel hotovosti užítí ne tak proti odbojným Jihlavským, jako spíše k tažení rakouskému: nezbyvalo času. A v jeho úmyslu, aby se též sám do Rakous vypravil, jej utvrdily uklidňující zprávy o situaci v německém sousedství³. I nebylo bez důvodu, mluvilo-li se již v Čechách předem o „velké válce“⁴.

V Rakousích byly větší akce vojenské zahájeny vévodou Albrechtem, když 11. srpna znovu vytrhl do pole s 2000 žoldněti⁵ a když za ním 18. srpna ke Korneuburku přitáhli i Vídeňští v síle přes 1600 mužů⁶. Češi proti němu od Göllersdorfu vytrhli již 15. srpna a zavřeli se ve vozové hradbě u vsi Leobendorfu (západně od Korneuburku)⁷. Zde bez boje, ježto Albrecht, jsa v menšině⁸,

¹ „das es... tichtig vnd wol get“: Jan Toš z Hlince (FRA. 42. 257).

² AČ. V. 274: list k Janovi z Rožmberka; sr. i Palacký IV. 2. 42³. Z Kladska král odejel 26/7, ač se říkalo, že tam chce zůstatí přes léto (kronika kladská v Gesch.-Quell. Glatz II. 251).

³ 29/7 psali mu Chebští, že Albrecht Branib. s Oldřichem Virtemberským a spojenci v síle asi 26.000 lidí vypálili hrad Widdern; proti nim prý sebrali pole falckrabě Fridrich a Ludvík Bavorský, avšak pak se jednalo. Nyní je Albrecht v Ansbachu. I v Sasku prý je hotovost, avšak Chebští nevědí to jistě, ani jaký by to mělo účel (FRA. 42. 261; sr. i výše 241²).

⁴ Anonym (snad z Lokte) do Cbebu, asi s počátku srpna (FRA. 42. 259).

⁵ Sr. určení data u Zeissberga 154².

⁶ Sr. účty vídeňské u Schalka 145²: určitě 159 jezdců, 1300 pěších a 185 lidí z cechů (zpráva z Nového Města 12/8 u Zeissberga 154² mluví o 2000 Vídeňských). Mezi nimi byl i český rotmistr Jiří z Bítova.

⁷ O tom i dalším anonym rak. 67—68. Göllersdorfu snad bylo dobyto teprve nedávno, není však vyloučeno, že již padl v českou moc hned v červenci. O datu 15./VIII sr. i výše 257⁴.

⁸ Rakouský anonym 68 odhaduje sílu Čechů na 5000 lidí, tedy stejně

neodvažoval se útoku na vozovou hradbu a oni se rovněž necítili dosti silni k dobývání Korneuburku, leželi až do třetího dne, kdy se obrátili na sever, snad, aby Albrechta z jeho pevné pozice vylákali. Albrecht jich nasledoval až k Lavě. Odtud však velmi rychle ustoupil zpět ke Korneuburku, dostav včas zprávu, že Jiřík naň od Jihlavy táhne se silným vojskem, s nímž se on naprosto nemohl měřit¹.

Dojem, jaký měl z veliké moci české, byl patrný v tom, že, zanechav v Korneuburku jen něco šlechty, sám opustil pole, vrátil se do Vídně a odtud jel k císaři do Nového Města, přenechávaje jemu spor o Eicingera k rozhodnutí. Teprve krátce před jeho příjezdem, zajisté i vlivem této těžké situace, došlo 21. srpna k formálnímu dokonání smlouvy s císařem a k jejím praktickým důsledkům, k Albrechtově výzvě Vídeňských i jiných měst, aby císaři holdovali²: teprve odtud byl císař plně uznaným pánem Dolních Rakous, a proto také na něho se tehdy, když Albrecht

jako jiný anonym (v Novém Městě) 15/8 (FRA. 20. 158). Český anonym na základě zpráv z Prahy praví, že Jiřík v Rakousích nechal „woll auff drey-tausend pferd gereysiger“ (FRA. 42. 254).

¹ Jošt z Einsiedlu, jehož list ze Znojma 6/10 je hlavním pramenem pro rakouské tažení Jiříkovo (AÖG. 39. 267–69), přímo praví, že Albrecht „wurde flüchtig“ a že se jeho někteří pěši k smrti uběhli, aby nebyli Jiříkem v poli dostiženi. Ve třech vojscích měl pak Jiřík v Rakousích na 2500 dobře vypravených vozů, na každý 10 lidí počítajíc, a vedle toho jízdné a pěši, takže kromě vojska, které zůstávalo před Jihlavou, mohla býti jeho moc v Rakousích odhadována kolem 30.000 lidí. Podle toho Dluhoš (XIV. 279–80: „Neque enim tanti fuit Bohemica potentia, quanti ferebatur... quod et pudet scribere...“) nemá pravdu, zeslabuje-li, ne bez tendence, počet ten na pouhých 16.000 pěších, vlastních i najatých: častěji prý s ohledem na malý počet svých „velikým strachem se [Jiřík] chvěl“, aby nebyl od Rakušanů přemožen. Předtím se Dluhoš zmiňuje, že v „silném vojsku“ měl i něco Poláků. Že Jiřík do Rakous vpadl třemi vojsky, praví kromě Jošta z Einsiedlu i anonym rakous. 71 a Ebendorfer 893. Důvod toho naznačuje žádost Znojenských, bojících se škod na polích i vinicích, z 16/8 k Joštovi z Einsiedlu za přímluvu, aby král nevedl všecko vojsko přes Znojmo, ale i po jiných silnicích (FRA. II/2, str. XXXVI.²³). – Ebendorfer 892 mylně ústup český vykládá převahou Albrechtovou: Albrecht sám pak prý byl varován od některých šlechticů českých, aby rychle ustoupil, nechce-li býti zajat nebo i zabit.

² Zeissberg 155–56. Proto správně pokračovatel letopisů Jana Cubinského (SS. rr. Lusat. I. 80) vykládá, že „per eundem regem“ [vpádem totiž Jiříkovým] dosáhl císař Vídně proti Albrechtovi, tedy smlouvy z 21/8 i jejího splnění.

takto, zmalomyslněv, ustupoval s jeviště, obrátili stavové rakouští o pomoc proti Čechům. Císař slíbil vyzvati všechny stavy k hotovosti i poslati do pole posly k Jiříkovi („k tomu, jenž užil volby v království“) i k ostatním českým pánům, aby země byla upokojena; ovšem stavové měli o pomoc požádati i vévody Albrechta a Zikmunda, jimž bylo opověděno, jakož již císař osobně u Albrechta učinil „podle znění jejich úmluv i průběhu všech věcí“¹. Následkem toho přijeli poslové císařští k Jiříkovi do vojska před městem Kremží na počátku září.

Veliká moc, které král užil k rakouskému tažení, byla úměrna významu, jaký mu přičítal; ovšem ne všechna moc se sešla již hned u Jihlavy, neboť tažení za hranice, nejen koruny, nýbrž i jen země české, u leckterých stavů naráželo na pochybnosti² a král již z tažení samého musil omeškalce pobízeti, aby se do pole vypravili³. Sám vyjel z Prahy 10. srpna a dva dny

¹ FRA. 42. 262–64. Zeissbergovo zařadění (158) tohoto listu císařova až po smlouvě z 21/8 odpovídá poměrům. Teprve odtud byla válka proti Čechům „společnou věcí Habsburků“, ale ne dříve, jak tomu chce Bachmann, Ein Jahr 166–67, jenž však musí hned přiznávati, že Albrecht musil bráti na sebe celou vinu války a že císař, stoje všemu dále, měl pro sebe „zdání neutrality“ a mohl pak ve prospěch Albrechtův i Zikmundův prostředkovati. Není tomu ani na odpor pomoc, kterou císař již v polovině srpna poskytl městům Kremží a Steinu (Zeissberg 157“).

² Již 21/7 úředníci soběslavští Janovi z Rožmberka oznamovali, že před Jihlavou lidé „něco sobě stýskají ležeti pro tato diela nynější, lidé městští i sedlští“ (AČ. VII. 223). Krátce předtím 9/VII purkrabí Lipolt ze Rzávého píše Janovi z Rožmberka o manech zvíkovských, že se službě králově nevzpírají, ale žádají, „aby od svých práv nebyli odlúčeni, tak praviece, že z České země vojnovati nemají“ (AČ. I. 227). Palacký IV. 2. 42–43 se právem, tuším, domýšlí, že Rakousy jako vlastní cíl tažení stavům král udal až před Jihlavou. K postačitélnému při tom důvodu, k zajetí příslušníka moravského Eicinger, Palacký dodává kromě úmyslu, zavděčiti se císaři, i vymáhání Jiříkových dluhů na Rakousích. Týkalo by se to dluhu 6000 zl., který Jiřík i jiní páni králi Ladislavovi poskytli před výpravou poselstva do Francie: o něj již sice v lednu 1458 Jiřík žádal sněm rakouský, avšak byl odkázán na příštího zeměpána (Chmel, Mater. II. 148–49, sr. i výše 154). Užití dluhu za důvod souhlasí s tím, co pak na počátku října bylo s císařem vyjednáno, kde však kromě toho se činí zmínka i o některých jiných aporech soukromých.

³ Jiřík 20/8 z Opatova (AČ. V. 274–154). Tato výzva se sice týká obléhání jihlavského, avšak, že i za přítomnosti Jiříkovy v Rakousích ještě šlo

i dvě noci se pak zdržel před Jihlavou přehlížením a vybíráním vojska k výpravě do Rakous¹; 20. srpna byl již v Opatově na pochodu ke Znojmu². V Rakousích táhl bez odporu k Dunaji, osazuje i dobýváje hrady s nepatrnými ztrátami³. Přitáhl až blízko ke Korneuburku⁴, avšak, vyčkav tu pod hradem Kreuzensteinem dva dny, dal se na západ proti toku Dunaje a 1. září přitřhl ke Kremži, snad maje v úmyslu přenést válku z ohledu již na císaře do Horních Rakous. Kremže se Steinem se však statečně bránily, takže se Jiřík odhodlal k jejich obležení, při němž, za velikých záhub celého okolí, ztratil několik set lidí⁵.

Sem, do českého ležení, přišli poslové císařští stěžovati si na škody, které se dějí císaři, jako jedinému nyní zeměpánovi v Dolních Rakousích. Proti tomu se Jiřík mohl hájiti tím, že šlo mu o to, aby škodil Albrechtovi, nevzpíraje se však místo války jednati s císařem. Smluveno příměří a za něho se měl Jiřík sejíti 16. září mezi Kreuzensteinem a Korneuburkem s císařem, jenž měl býti úmluvcem mezi ním a knížaty Albrechtem a Zikmundem i Vídeňskými⁶, takže ani tu vlastně císař nevystupoval jako strana,

o dodatečně opovědi českých stavů vévodům rakouským a že tedy i pak ještě české vojsko v poli bylo zesilováno opozdílci, je patrné z listů mezi purkrabím zvíkovským a Janem z Rožmberka v září (AČ. XIV. 83). Proto nemusili ještě hned před Jihlavou býti přítomni všichni ti páni a rytíři, které jmenuje jako účastníky tažení Palacký IV. 2. 42, ovšem až podle podpisů k listu Slezákům od Štokravy 9. září (FRA. 20. 161–62 i SS. rr. Sil. VII. 30).

¹ St. let. češ. 171: ještě nedaleko před městem přitřhli k němu Hradečtí, kteří pak s ním táhli do Rakous.

² Sr. pozn. 263³.

³ Ztraceno asi 200 pěšáků, kteří většinou se sami pobili při dělení kořisti (Jošt z Einsiedlu); ze šlechty mladý Carda se utopil, chtěl se v parnu vykoupiti.

⁴ Ebendorfer 893 ví, že byl osazen Enzersdorf, lstně zaujat hrad Weyerburg, načež po marném pokuse o hrad Steinbrunn osazen Sebern. Anonym rak. 71 nás informuje o obratu na západ ke Kremži. Zdá se, že tu již působil ohled na císaře, o jehož smlouvě s Albrechtem se snad Jiřík dověděl. Před Kremží podle Ebendorfera operovala všechna tři česká vojska. O jejím obléhání podává podrobnosti Zeissberg 157.

⁵ Ebendorfer 893.

⁶ Jošt z Einsiedlu v AUC. 39. 268 i anonym rak. 71–72, který však datum sjezdu omylem udává o týden později („auff dem sambstag nach Sanct Lamprechts tag“: 23/9), jak svědčí list českých pánů a rytířů od Štokravy z 9/9 „sexta decima die mensis presentis“).

pokračuje tak jistou měrou touže střední cestou, na kterou vstoupil již předtím.

Jiřík odtáhl pak blíže k místu příštího sjezdu, k Štokravě, avšak, když se císař v určený den k sjezdu nedostavil, pokračoval, rozděliv své vojsko opět ve tři části, v nepřátelství, které se ovšem nyní již přímo obracelo proti císaři¹. Váhavost císařovu, která se rozpakovala učiniti poslední krok, ač byl to nezbytný důsledek předešlých jeho vztahů k Jiříkovi i situace, vytvořivší se ne bez účasti císařovy, zaplatilo těžkými škodami kolik míst na Moravském poli. Císař se mýlil v domnění, že i vůči Jiříkovi bude možno zachovati imperativní gesto, jaké právě projevil v návrhu smlouvy s Matyášem Uherským, jehož poslové delší čas s ním v Novém Městě jednali o vydání koruny královské i pohraničních hradů a měst². Než byl podstatný rozdíl v tehdejší postavení Jiříkové a Matyášově: jestliže poslové uherští musili při jednání s císařem bráti ohled na těžkou situaci svého krále, právě nakvap sbírajícího vojsko proti Turkům³, Jiřík stál v čele mocného vojska v Rakousích a byl odhodlán vynutiti si vlastní odměnu i náhradu nákladného tažení. Stejně selhalo, myslil-li snad císař, že oddálením jednání způsobí konec české výpravy, ježto čtyřnedělní lhůta české hotovosti již uplynula, a že stavové sami přimějí krále k návratu; není však stopy, že by z toho Jiříkovi v Rakousích vznikly nějaké obtíže, obdobné dotčeným již námitkám na počátku výpravy proti tažení za hranice: jestliže se takové protesty ozvaly, podařilo se je králi uklidniti, takže neměly rušivých následků. A císař, vida nezbytí, zvláště když ani ve Slezsku, s nímž poslední srpnový styk zajisté nebyl bez podobných úmyslů, nebylo naděje na nějakou diversi, která by ho vybavila z nepří-

¹ Městečka Pillichsdorfu bylo dobyto, a nestalo-li se tak s Wolkersdorfem a s Ulrichskirchenem, byly alespoň napadeny. Sr. anonyma rak. 72 a Ebendorfera 893. V tu dobu Zeissberg 159 klade i vpád Eicingerů s Oplem Fictumem na zboží pánů z Eckartsau. Ebendorfer v tom vidí porušení příměří, opravdu však jeho rušitelem tu byl císař.

² 12/8 píše Erwin von Stege z Nov. Města do Frankfurtu, že Matyáš nečiní odporu a jeho poslové jsou právě u císaře (Janssen II. 139). A z 1/9 jsou podmínky Fridrichovy (FRA. 20. 159–60).

³ F a k n ó i, Mathias Corvinus 69: 9/9 vytáhl Matyáš ze Szegedina k Petrovaradínu.

jemných rozpaků – a stejně těžko po nedávném jednání mohl na něco takového počítati u Wettinů – musil se znovu dáti s Jiříkem v jednání, který se zatím položil táborem blíže vsi Aspern¹. Císař sám od 18. září byl spolu s bratrem Albrechtem ve Vídni a hned po svém příjezdu obnovil s Jiříkem jednání².

Schůzka však byla konána až 25. září na ostrově dunajském mezi mosty u Vídně, kde byly zřízeny dva stany. Císař, přišed k střednímu mostu, poslal poselstvo k Jiříkovi, jenž potom přes most vnější byl k císaři veden od dvou rytířů. Když k němu přišel, padl před ním na kolena a císař jej pozdvihl a odvedl do stanu, kde mezi nimi a rádci bylo pak jednáno. Schůzka opětována i 26. září, avšak ani tu ještě nebylo dojednáno. Potíž působila neochota Albrechtova i Vídeňských, majících se Jiřímu zapsati za sumu, která mu měla býti zaplácena. Albrecht konečně 29. září svolil podrobiti se úmluvě mezi císařem a Jiříkem³, a tím byla hlavní příčina neshody odstraněna, třebaš Vídeňští se i dále zdráhali žádaný zápis vystaviti, odvolávajíce se na své veliké zadlužení⁴. Tak konečně došlo ke smlouvě z 2. října, z jejichž článků však písemně byly zaznamenány jen ony, které se týkaly sporu mezi Jiříkem a Albrechtem a jejich stoupenci.

Kromě obvyklých podmínek o propuštění zajatců, o vydání dobytých a obsazených míst atd. i kromě sporů soukromých, které měly býti srovnány na sjezdu ve Vídni o přístích hromnicích, obeslaném i od Jiříka⁵, bylo smlouveno, že Oldřich Eicinger

¹ Anonym rak. 73, Copeybuch 164 i Chmel, Mater. II. 162.

² 21/9 oznamuje to z Vídně Albrecht Jihlavským: Chlumec k ý, Regesten 30 č. 152. O příjezdu do Vídně anonym rak. 73, jenž pak podává zprávu i o jednání, stejně jako Jošt z Einsiedlu 6/10 (AUG. 39. 268–69).

³ Lichnovsky VII. Reg. č. 97.

⁴ Copeybuch 164–66.

⁵ Chmel, Mater. II. 161–63. Ze sporů těch, na nichž mezi jinými s české strany byli zúčastněni i biskup Tas z Boskovic, Zdeněk ze Šternberka, Bohuslav ze Švamberka, Jan Tovačovský z Cimburka a vévoda Přemek Těšínský (to bude onen „herzog Psenco von der Slesy“), o jednom máme zprávy bližší u anonyma rak. 74–75 i v listě Pavla Rudusche 9/10 Chebským (FRA. 42. 265): týkal se Mikuláše Šlika, jenž byl za příměří zajat od rotmistra Schweitzera (smlouva z 2/10 jej nazývá Greitschenstein); vybavení Šlikovo se velmi usnadnilo tím, že Schweitzer sám pátý byl v Novém Městě zajat. Vévoda Albrecht,

bude bez výplaty do 14 dnů vydán ve Vídni císaři a od toho do osmi dnů svým příbuzným na Schrattenthal, načež vzájemné nároky obou stran, Eicingerů i knížat Albrechta a Zikmunda, budou vyrovnány před císařem přátelsky anebo cestou právní¹. Článek o poměru vévod Albrechta i Zikmunda k Jiříkovi pod prostým zněním, že žádný z nich nemá činiti zmatků v zemích strany druhé a že obě strany jsou zcela usmířeny, skrýval daleko více: oba Habsburkové se tím vzdávali nároků na dědictví Ladislavovo a Jiřík byl fakticky, byť zatím ještě ne ve vsi slavnostní formě, uznán za krále českého.

Než smluveno bylo ještě více! Císař sice ještě přímo neuznal Jiříka za krále a neudělil mu před rozchodem království v léno, jak se v českém vojsku čekalo², a toho výrazem byly obchůzky v titulatuře listiny smluvní, kde Jiřík jen byl nazýván „panem Jiřím, jenž od pánů, rytířů i panoší, od měst a stavů království českého byl za krále zvolen a korunován“. Přece však slíbil, že se k němu zachová „jako římský císař ke králi českému a k nejvyššímu kurfiřtovi“ a že mu léno udělí³. A Jiřík se tím

ne-li hned, tedy ve dnech nejbližších za sebe i za Zikmunda Tyrol. přistoupil ke smlouvě a císař mu za to slíbil, že Eicingera dříve nevydá, dokud od něho i jeho příbuzných Albrecht nedostane řádných záruk proti dalšímu nepřátelství (dva nedatované listy v AUG. X. 317 č. 275–76). Eicinger byl pak vydán 26/10 císaři, a když Albrechtovi byl odevzdán dotčený zápis z 3/11 (Chmel, Mater. II. 163–64,) byl Eicinger na Schrattenthale propuštěn (rak. anonym 76). – Ještě než přišlo k sjezdu 2/2 1459, císař 15/12 1458 udělil ze zvláštní milosti Oplu Fictumovi hrad Peckstall i pustý zámek Weinsberg v mužské léno (slíbil mu je po konfiskaci statků Hölzlerových již král Ladislav: AUG. X. 219 č. 288; zmínil se o tom již Jiřík 21/1 1458 v poslání k sněmu vídeňskému: Chmel, Mater. II. 148).

¹ Cheban Pavel Rudusch (sr. pozn. 266³) na cestě do Prahy slyšel, že Eicinger bude 10/10 vydán do Znojma (jeho zpravodajem byl pekař, vracející se již od vojska z Rakous). Podobně z Krumlova 8/10 psal i Jan z Rožmberka, jenž však již místo Znojma správně klade Schrattenthal (AČ. VII. 27). Jsou to asi zprávy z doby, než bylo vydáno konečné znění smlouvy, jež vzalo zřetel i na rozpaky Albrechtovy (pozn. 266³).

² Lidé Zdeňka ze Šternberka, kteří se napřed domů vraceli, tvrdili, že pan Zdeňk řekl, „že by i léno král náš měl přijímat, než by odjel“ (list Jana Hrobského ze Sedlice do Třeboně: AČ. VII. 225).

³ Jož z Einsiedlu 6/10 při návratu ve Znojmě (AUG. 39. 268); Vídeňští ovšem již 30/9 mluví o „králi českém“ (Copeybuch 164). Anonym rak. 74 sice

zatím spokojil, nechtěje si větším nátlakem pro budoucnost odraditi muže, jehož význam v poslední době ještě stoupl novou volbou papežskou, vynesší v čelo církve Eneáše Silvia, tak úzce spjatého se zájmy císařovými. Povolil tím spíše, když císař byl povolným v jiných věcech, jak o Jihlavských, tak při jeho finančních požadavcích.

V první věci si Jiřík nejen vymínil, že císař ani jeho příbuzní nebudou Jihlavským pomáhati¹, nýbrž i způsobil, že Habsburkové ustoupili od přímlov, aby Jihlavští byli prostě přijati na milost. Háje svého práva, že s nimi může „nakládati jako se svými“², nebránil se však již potom dalším přímlovům císařovým, podníceným nepochybně od Albrechta, cítícího svou odpovědnost za podporu jejich odboje³, když po jeho návratu do Prahy přišlo k němu poselstvo Jihlavských a král při úmluvě s nimi mohl i přísnými tresty hlavních provinilců utvrditi svou královskou autoritu⁴. K vyrovnání finančních požadavků Jiříkových za dluh při jízdě českého poselstva do Francie i na úhradu žoldu bylo povoleno 16.000 zl.⁵, jejichž vy-

práví, že jiných několik žádostí bylo Jiříkovi zcela odmrštěno, avšak Jošt byl zajisté dobře informován. — Rakouský anonym užívá pro Jiříka názvu „der erwölt khünig zue Böhaimb“ (63, 68 atd.) nebo „der von Böhaimb“ (72 atd.); rovněž Ebendorfer jej zve: „qui se regem Bohemiae intitulat“ (893).

¹ Jošt z Einsiedlu 6/10, jenž se bojí přísných trestů, kterými budou Jihlavští potrestáni.

² Zprávy Jana Hrobského ze Sedlce. I Pavel Rudusch 9/10 ví, že se Jiřík vzpíral proti tomu, aby byli i Jihlavští pojeti ve smlouvu, a vyloučil je z ní. Podle listu Jana z Rožmberka z 8/10 byl by Jiřík „raději smlúvu rozpustil“, než aby je v ni přijal, a tak Albrecht musil povoliti (AČ. VII. 226).

³ Psal jim 21/9, že se za ně při jednání s Jiříkem podle možností přimluví (Chlumecký, Regest. I. 30).

⁴ Wallner, Iglau Widerstand gegen die Anerkennung Georgs von Podiebrad v MGVDB. XXII. 118–19. Že Jihlavským pak císař „milost uprosil a zjednal“, praví St. let. češ. 171; o prostřednictví císařově v Praze se zmiňuje i pokračovatel Jana Gubinského (SS. rr. Lusat. I. 80).

⁵ Jan z Rožmberka 8/10 píše: „a peníze K Mti, tak tomu rozumiem, kniežata Rakúská k tomu také dáti mají“ (AČ. VII. 226). St. let. češ. 171 jen udávají, že císař králi dal „několiko set těch peněz černých“ (sr. i Dluhoš XIV. 279 o vydání Eicingerově „cum certa pecuniae qualitate“). Podrobněji nás zpravuje vedle Eschenloera (Gesch. I. 69: „[der Keiser] gabe ihm etlich tausend Gulden“) rakouský anonym 74, že se má dáti králi 16.000 zl. „darumb sich der Cunrat Holzer in der gefenknuss zue Prag geschazt hett, damitt solt er

placení v málohodnotné „černé“ minci způsobilo pak v Čechách těžkou krizi mincovní¹.

Podle smlouvy mělo české vojsko vytrhnouti ještě 2. října, opravdu však vytáhlo až o 2 dny později, a to ve čtyřech proudech². Mělo se zdržeti všeho plenu, avšak nestalo se tak: alespoň onen díl, jenž se vracel přes Mikulov, způsobil na zboží lichtenštejnském v Mistelbachu a okolí veliké škody, takže bylo to příčinou nových pohraničních záští³.

Důsledky tažení rakouského se podstatně dotkly i těch, kdo v sousedství Čech s ním spojovali různé naděje, jak Slezáků, tak Viléma Saského. Z prvních měli zvláště Vratislavští radost, že české pustošení Rakous podráždí císaře proti Jiříkovi, takže již nebude moci mysliti na zakročení v Slezích⁴, a také Dr. Knorra konflikt rakouský podnítil k pobídce, aby Vilém Saský nemeškal s poselstvem k císaři⁵, ani ne tak v domnění, že nyní, v těžké situaci, bude císař k požadavkům saským povolnější, jako spíše, aby, pokud možno, císaře odvrátil od ústupků Jiříkovi. Podle jeho návrhu skutečně Vilém hned 18. září znovu požádal císaře za slíbenou odpověď, zvláště o nárocích na českou korunu a

entrichten die Soldner auff den Posseekhen. . . (na str. 38 mluví se však jen o 14.000 zl., za něž byl Hölzler propuštěn); sr. Konec Ladisl. Pohr.“ 116–18.

¹ O tom St. let. češ. 173.

² Oznamuje to 3/10 císař z Vídně: Češi potáhnou přes Světlou, Znojmo, Lávu a Mikulov (FRA. II/2, str. XXXVII²⁴). O rozdělení vojska na čtyři části, „damit er [Jiřík] dem landt dester minder schaden thutt“, píše i rak. anonym 75. 6/10 byl i král na zpáteční cestě (ve Znojmě) a Jošt z Einsiedlu doufal, že do 14 dnů bude v Praze (AUG. 39. 269).

³ Opověď Jindřicha z Lichtenštejna s jinými stavy koruny české 10/10 ve FRA. II/2 XXXVII²⁵. O veliké škodě se zmiňuje i pokračovatel Jana Gubinského 80. O drobné válce z toho vzniklé píše Dluhoš 279–80, při čemž prý byl Jindřich z Lipého při vpádu do Rakous s 600 lidmi kolem 11/11 poražen „usque ad internicionem“. Ebendorfer 894–95 své vypravování o českých spoustách v Rakousích doprovází hned charakteristikou, že Češi ruší příměří „suo more“.

⁴ Eschenloer, Gesch. I. 69.

⁵ Knorre 14/9 Vilémovi přikládá i návrh, jak by se mělo císaři psáti (Drážd. II. 93b). Ze srpnového pobytu na dvoře císařském mohl již Knorre věděti o smlouvě mezi císařem a Albrechtem z 2/8, aby chápal, že český vpád se nyní císaře přímo týká, stejně jako nemohla mu ujíti přítomnost poslu uherských v Novém Městě (sr. pozn. 265²).

Rakousy, při tom však ani zmínka o koruně uherské a o poměru císařovu k oběma novým králům v Čechách i v Uhrách neměla jen ráz formálního připomenutí, týkajíc se významných aktualit. Jeho tvrzení, že by to mohlo mítí vliv i na klid a pokoj v Rakousích, bylo snad narážkou na to, co veřejnost vkládala v jednání červencové, avšak čeho se tehdy Knorre nedotkl, že by totiž císaři nyní mohla přijít vhod vojenská pomoc saská proti Jiříkovi¹. Snad Vilém po srpnovém sjezdu norimberském, kde se mu od knížecích přátel dostalo slibů pomoci, ovšem sotva k útoku na Jiříka², měl více podnikavosti, avšak, i když opravdu u něho sílila vůle k ofensivě, na dvoře císařském přišly tyto jeho úmysly, ostatně jen neurčitě naznačené, pozdě: císař již znovu jednal s Jiříkem a nebylo času na diplomatické průtahy s Vilémem, když od Jiříka hrozilo přímé nebezpečí, které se dalo jen včasným usmířením královým odvrátiti.

Císařova odpověď z 13. října sama nebyla by přinesla potřebné jasno, projevujíc pouze ochotu, jednati o saské požadavky se spoludědici, rádci i správci rakouskými i starati se o výplatu věna Annina; jen okolnost, že po odchodu „českých pánů a jejich pomocníků“ – tak císař mluvil o vojsku Jiříkově – dával císař důraz na tuto věc, nezmiňuje se určitěji o české koruně, dávala tušiti, co se stalo³. Řečí daleko určitější a rozhodnější mluvil ovšem fakt, smlouva s Jiříkem, otvírající jemu takové možnosti, třebaš o ní v listu samém není ani zmínky. Zato však již k ní císař 25. října odkázal Vratislavské, když se k němu znova obrátili se svými starostmi, jako k základu míru mezi obojími zeměmi, z něhož i oni budou mítí užitek. Byl to již vlastně nepřímý poukaz, jak se i oni mají zachovati, nemajíce již od Habsburků v co doufati, a tendenci tu nestačilo zakrýti formální ujistění,

¹ II. 127.

² Sněmu toho (sr. i pozn. 254²) se týká poznámka ve Vilémově instrukci Janu Braunovi do Slez ke konci září 1458, kde se praví, že tu dostal slib pomoci od přátel (I. 163b): „der sachen endschafft zu machen vnd zu siner gotlichen gerechtikeidt behulfflich zu sin“. V odpovědi Vratislavským – ti se právě od sjezdu toho nadáli mnoha dobrého pro křesťanstvo (I. 177: 7/10) – Vilém 14/10 se vyjadřuje ještě neurčitěji, že bylo na sněmu tom předsevzato, „das hofenlich und ungezwivelt zu gutem dienen komen wirt“ (SS. rr. Sil. VIII. 9).

³ Drážď. III. 47 b – 48 a.

na konci konejšivě přidané, že se k nim císař, budou-li od někoho „neslušně“ utištěni, zachová „s nakloněnou vůlí“¹.

Bylo to vlastně se strany císařovy pokračování řady, která se po odpovědi červnového sjezdu lehnického českým stavům začala listem Zdenka ze Šternberka z 16. července, zajisté ne osamoceným, ale provázeným i listy jiných českých pánů, k členům slezské ligy, aby již ustali od dalšího odporu²; důraznější již byl list české šlechty 9. září z výpravy rakouské od Štokravy, stručně a přece výmluvně Slezákům oznamující blízké jednání s císařem a hrozící již tresty, neuposlechnou-li tohoto nového vyzvání³. Jestliže současně soukromým způsobem Prokop z Rabštejna a Karel z Vlašimě nabízeli při tom Vratislavským své prostřednictví⁴, naráželo to na slepou jejich neústupnost, která, nedbajíc ohledů, byla by ráda i ostatní Slezáky strhla s sebou na cestu, vedoucí naprosto od Jiříka. V tom však již zůstali Vratislavští osamoceni, nejsouce následováni ani od nejbližších svých spojenců, jak ukázal sjezd v Lubíně, který se sešel 25. září⁵.

Na jeho programu byla právě odpověď na štokravský list. Většinou účastníků sjezdu nestačila pod dojmem událostí rakouských pouhá písemná odpověď, nýbrž přáli si, aby s ní do Prahy bylo posláno zvláštní poselstvo. Tím méně ovšem byla většina nakloněna přidati se k Vratislavským, když nové zmínky v panském listě o volbě Jiříkově použili k prohlášení, že by si slezští knížata a preláti právem, jako „přednější“ v koruně, měli zvoliti krále jiného. Vystupovati na konci září s tímto opožděným požadavkem,

¹ I. 250. O listu Vratislavských sr. níže pozn. 274².

² SS. rr. Sil. VIII. 6.

³ Sr. pozn. 263³.

⁴ SS. rr. Sil. VII. 30².

⁵ O něm tamtéž 30–32 i v německém textu Eschenloerově (I. 69–70), kdež jest udáno i datum. Zprávy ty doplňuje trpký a vyčítavý list Baltazara Zahaň. Jindřichovi Hlohov., psaný hned po sjezdu (Drážď. I. 206): odtud víme, že na sjezdu měl Baltazar jen posly, ač jinak podle Eschenloera opět bylo by třeba si mysliti, že byl sám přítomen. Tak v důležité otázce nové volby královské, protože zástupci Baltazarovi sami sotva by se byli odvážili o věci tak důležité rozhodovati, plurál „Zaganenses“ třeba redukovati na Jana Zahaňského, a ježto při zmínce o volbě (SS. VII. 30) se praví, že „omnes preter Wratislaviam timuerunt“, zdá se, že ani Jan s Vratislavskými nesouhlasil.

ukazujícím, že u Vratislavských v podstatě nebylo takového odporu proti odsuzovanému volebnímu principu českému, jak by se zdálo při jejich stálém a okázalém prohlašování legitimacy, a s ním prohlašovati opověď Čechům bylo nevhodné po úspěších Jiříkových nejen na Moravě a v Rakousích, avšak i v Slezsku a Lužici a nemusil to býti ani strach před Jiříkem, ani jeho návod, jichž se domýšlí Eschenloer, nýbrž prostě politická rozvaha, jež způsobila, že se přes tento návrh rychle přešlo k vlastnímu jednání o poselstvu do Prahy¹.

Lze-li souditi podle jedné pozdější zmínky, byli by při svém návrhu Vratislavští mysli na Kazimíra Polského, jako svého kandidáta². Přece však nesoudili tak všichni. Někdy v září dostalo se Vilémovi právě z Vratislavě vzkazu, že, přijde-li i se ženou k nim a zde si zařídí dvůr, Vratislavští se k němu přiznají a udrží ho již. Než Vilémovi samému se zdál pramen, odkud to zvěděl, málo spolehlivým, a když brzo potom přece jeho zástupce Braun učinil o tom ve Vratislavi zmínku, odpověděli Vratislavští, že nevědí, co o tom říci³.

Odpověď českým stavům, o níž se většina sjezdová usnesla, žádajíc, aby Češi setrvali při svých mírumilovných úmyslech, formálně sice trvala i dále na odpovědi dubnové, avšak fakticky se již blížila k Jiříkovi: její výhrady, aby stavové byli osvobozeni od cizích nároků a aby je papež poučil, zda mohou „zvoleného krále“ za křesťanského pána přijmouti, byly vlastně z části již splněny vzpomenutým listem papeže Kalixta, kde se Jiřík zval „nejmilejším synem“, a z části měly býti co nejdříve splněny

¹ Později v německém svém textu Eschenloer (I. 69), jenž tu užívá i zmírněnější formulace („so möchten inen auch die Schlesier einen Herren und Beschirmer kiesen“), dodává: „Das ander Teil belachte diesen Rate.“

² Eschenloer, Gesch. I. 71 vypravuje, jak, když se v radě jednalo o stálém zástupci v Římě, někteří mínili, že papež je daleko a že by se spíše mělo poslati ke Kazimírovi.

³ O tom instrukce Braunovi z konce září (Drážd. I. 166b): „wann wir guemen mit vnser gemaheln vnd vff den hoff [instrukce k sněmu výmar., tamtéž II. 229b, slovně to opakující, dodává: „by yn“] zwgen, sie wolten sich erkennen vnd vns do schon halten, in hoffnunge, fernner zu komen“ i odpověď Vratislavských 15/10 (II. 27a). Vzkaz z Vratislavě v Lipsku Vilémovi vyřídil jakýsi Jan Müller.

říjnovou smlouvou mezi císařem a Jiříkem. Slezáci se ani tehdy nezmiňovali o listu Kalixtově, zato však jejich poznámka, že „Královská Milost“ poslala do Říma poselstvo, svědčí, že již tehdy se Jiřík pokusil navázat styky s novým papežem Piem.

Mohly však býti jisté pochybnosti, zda i Pius zachová Kalixtovo příznivé stanovisko k Jiříkovi; právě o tom se chtěl sjezd lubínský na samém místě přesvědčiti po příkladu biskupa Jošta, jenž se již předtím (15. září) ve svých rozpacích odebral do Říma, aby zde nabyl jistoty o dalším postupu i souhlasu kurie¹.

I Slezáci tedy nyní vypravili do Říma posla, aby jim přinesl rozhodnutí. Ne zbytečně uvedli, že se již Jiřík sám do Říma obrátil: nyní jako druhá strana, když u císaře již nemohli hledati útočiště, vznášeli při na papeže a od něho čekali vlastní výpověď². Bylo to v duchu odpovědi dubnové, s níž hleděli zachovati souvislost, nikoli však již v takovém rozporu s Jiříkem, k němuž se již značně přiblížili, neupírajíce mu titulu královského; ale odpovědnost za poslední krok, přímé jeho uznání, nechtěli sami na sebe přijmouti, přesunující ji na papeže.

Je pochopitelno, že rozpaků, které měl biskup Jošt, neměli po jeho odjezdu jmenovaní jím administrátoři, Ondřej Škoda a Mikuláš Tempelfeld, jehož ustanovení bylo zajisté Joštovým ústupkem poměrům vratislavským³: přidali se k listu Vratislavských, který byl vydán 7. října i pod jménem obou vévod Zahaňských. Z nich Baltazar chtěl důsledně zachovati dubnovou

¹ Datum je z Rosicovy kroniky v SS. rr. Sil. XII. 73; že jel do Říma, aby byl od papeže „auch diser sache halben“ poučen, praví sama odpověď lubínská.

² Sr. k tomu narážku českých stavů 20/10 (SS. rr. Sil. VII. 33), kteří se o poslu slezském do Říma dověděli asi až ústně 'od poselstva, poslaného do Prahy od sjezdu lubínského. Narážka ta („als ir durch ewer boten begert vnd furbrenget vff unsirn hiligen vater den bobist“) nemohla se týkati biskupa Jošta. V tom smyslu, že tehdy bylo do Říma posláno, lze pak dobře chápati vypravování Eschenloerovo (Gesch. I. 71), že po odchodu Joštovu v radě vratislavské uznávali výhodu, míti v Římě stálého zástupce. Že by uvedená zmínka o papeži byla myšlena tak, jako by vypravení posla do Říma bylo zatím jen úmyslem, nezdá se. Jestliže Eschenloer (tamtéž) lituje, že poselstvo do Říma nebylo ještě posláno („es blieb uf diesmal unterwegen“), lze to vykládati tak, že poselstvo do Říma poslala jen většina sjezdová, ale oposice, Vratislavští a Zahaňští, se ho nezúčastnila.

³ Sr. „Volba“ 603^{1a}.

odpověď vratislavskou, a proto odmítl účast na sjezdovém poselstvu do Prahy, přes to, že správně tušil, že dvě rozdílné odpovědi budou zjevným znamením roztržky a budou vykládány Slezákům za slabost. S tím se srovnávalo, že ve společně odpovědi s Vratislavskými, dodržující tón předešlých slezských odpovědí do Čech a odhodlané k obraně proti všemu nátlaku, není ani zmínky o Jiříkovi a mluví se jen o koruně české¹. Kromě toho Vratislavští psali o tom i oběma Wettinům a všem třem Habsburkům, žádající je za pomoc, kdyby Češi do Slez vpadli; k císaři se obraceli již zajisté v trapné předtuše jeho úmluv s Jiříkem².

O Habsburcích bylo již rozhodnuto a po smlouvě s Jiříkem bylo zbytečno, sliboval-li jim vévoda Albrecht po svých zástupcích odpověď k 12. listopadu na sjezdu v Ansbachu při svatbě Albrechta Braniborského s dcerou Fridricha Saského³. Všecko to byla jen slova bez praktického účinku⁴. A při slovech jen zůstalo i v poměru k Wettinům, ať Fridrich Saský Vratislavské ujišťoval, že chce při bratrovi i jeho nárocích státi do všech důsledků⁵, nebo ať Vilém znovu jim psal nebo po Braunovi vzkazoval kolikráté již slyšené a čtené věci.

Vilém se hájil, že nikoli jeho vinou byl zmařen sjezd ve Zhořelci a v Budyšíně a že nezanedbal žádné příležitosti u papeže ani u císaře. Byl by se zatím spokojil i tím, kdyby byl přijat za ochránce, ovšem ne pouze do právního rozhodnutí pře o dědictví, neboť taková nabídka je jen „pěkným pláštíkem před lidmi“: u něho bylo by přijetí za ochránce jen nižším stupněm k plnému uznání a nelíšilo se mnoho od touženého jím přijetí za pána

¹ O zvláštní písemné odpovědi obou Zahaňských i Vratislavských českým pánům – Eschenloer VII. 31–32 jen ji podává jako list Vratislavských – svědčí list Baltazarův 29/10 Fridrichovi Saskému, do kdy ještě z Čech žádná odpověď nedošla (Drážd. I. 36).

² O jejich listu víme z Eschenloera (SS. VII. 32), avšak nesprávné je, praví-li, že císař neodpověděl (sr. výše poznámku 271¹).

³ 22/10 1458: Drážd. I. 185. Také již předtím jim psal Albrecht, že se sjede s Vilémem a dohodne (I. 177: list Vratislavských 7/10 Vilémovi Sas.), avšak Vilém 14/10 jim správně pověděl, že z dosavadního jednání s Albrechtem je patrna marnost všech sjezdů s ním (SS. rr. Sil. VIII. 9).

⁴ Tak všechny ty odpovědi charakterisuje Eschenloer (SS. VII. 32).

⁵ 14/10 1458: SS. rr. Sil. VIII. 10.

dědičného. Za tím účelem stále byl ochoten přijeti nebo poslati posly na sjezd na vhodném místě¹. Nenacházel však již sluchu ani u předních svých stoupenců. Sám hejtman ligy Jindřich Hlohovský vytykal, že Wettinové nic nedělají, a při přiznávání slabosti Slezáků, aby jim k právu dopomohli², tím důrazněji zněly vzkazy z Prahy, donesené jejich poselstvem, že se již Habsburkové zcela zřekli všech nároků na českou korunu a že prý 2. února na sjezdu ve Vídni císař mocně rozhodne i o nároku Vilémově³. I Baltazar Zahaňský radil, aby se Wettinové „tvrději“ věci ujali, než se dosud stalo, nechťjí-li, aby vznikla pohroma⁴.

Východisko z tohoto trapného postavení, které Slezákům ukazovali čeští stavové, stávalo se tak stále jasnějším, přirozenějším, jen kdyby bylo možno je přijmouti bez újmy závazků, plynoucích pro Slezáky z dubnové odpovědi. Čeští stavové ve své odpovědi z 20. října k podání slezského poselstva zjistili patrný rozdíl posledního slezského projevu od odpovědi dubnové a žádali, ať již Slezáci zcela upustí od ní, ježto by její zachování vedlo jen k průtahy, a ať již Jiříka, řádně zvoleného, uznají za krále⁵. Má-li kdo jaké nároky, má se obrátiti k nim, ke stavům českým, jako k „hlavě“. Není třeba se obracet k papeži, jako Slezáci učinili, neboť není pochyby, že papež nikomu nebude brániti, aby plnil svou povinnost. A aby oni svým závazkům ke koruně dostáli, chtějí Češi králi pomoci a nepřipustí, aby byla koruna trhána.

¹ Vilém kolem 29/9 vypravil do Slez Jana Brauna, jehož instrukce k Baltazarovi Zahaň. (původně bylo zde jméno Janovo, ale to škrtnuto) i k Vratislavským je v Drážď. I. 163 a–66 b. Ve Vratislavi měl jednati též s Janem Halkou, který svému bratrovi napsal o poměru Slezáků k Vilémovi, jemuž pak byl list ten dodán. Braun přišel do Vratislavě 14/10 (SS. rr. Sil. VII. 32) a 15/10 odpovídají Vratislavšti Vilémovi (Drážď. II. 27 a); tento jim současně 14/10 odepisuje na jejich list ze 7/10, který dostal až po odchodu Braunovu (SS. rr. Sil. VIII. 9–10). Braun po dlouhé řeči ukazoval Vratislavským i listy některých kardinálů Vilémovi, aby poznali příznivou náladu u kurie (Eschenloer, SS. VII. 32 i Gesch. I. 71).

² Po 4/10 psal Jindřich v tom smyslu Baltazarovi (v Drážď. I. 205).

³ Týž 28/10 Fridrichovi Sas. (I. 40). Fridrich Sas. ovšem hned 7/11 Jindřicha ujišťoval, že není pravda, že by Vilém vznesl spor o dědictví na císaře (I. 39).

⁴ Baltazar 29/10 Fridrichovi Sas. (I. 36).

⁵ SS. rr. Sil. VII. 33. Snad k této příležitosti náleží prostředkovací pokus, na nějž, ovšem velmi nejasně, naráží Jan z Rožmberka 8/10 (AČ. VII. 226), který jako zemský hejtman slezský byl k tomu zajisté osobou velmi vhodnou a povolanou.

Po tak jasném prohlášení¹ bylo třeba jednati, mělo-li se Čechům dostati určité odpovědi, jaké si do 13. prosince žádali, a chtěli-li se Slezáci zachovati k Vilémovi tak, aby jim nebylo možno vytýkati zradu. Vilémovi měla býti ještě jednou poskytnuta možnost, aby se určitě vyslovil. Na novém sjezdu v Lubíně, který trval od 13. do 16. listopadu², bylo usneseno s výjimkou Svídnických a Javorských, kteří již tehdy byli počítáni mezi přímé příznivce Jiříkovy³, vypraviti u příležitosti svatby v Ansbachu k Vilémovi poselstvo a použití zde četné schůzky knížecí k vylíčení hroznivé situace i k naléhavé žádosti za pomoc, která by Slezákům mohla vrátiti vědomí jistoty v jejich neutrálním postavení. Ani nyní nijak Slezáci nenaznačovali, že by chtěli k Vilémovi vstoupiti v užší svazek než jen jako k pomocníkovi, který jim má přispěti, aby se do rozhodnutí pře mohli v neutralitě mezi všemi nápadníky udržeti. Při tom však již přece jim uklouzla poznámka, která prozrazuje, že, obracejíce se k Vilémovi, mnoho již nevěřili, že Vilém nějakým energickým zakročením je zadrží na spádu, sklánějícím se k Jiříkovi: spor se ještě protáhne a nebude jejich vinou, jestliže Češi, nechtějíce přistoupiti k rozhodnutí papežskému, které se však naopak od nich, Slezáků, plně uznává⁴, „mocnou rukou“ je napadnou a donutí k povolnosti, zatím co Vilém se nesnaží práva svého dosíci a spor ke konci

¹ Instrukce poselstva do Ansbachu vytýkala, že Češi jim psali „in eyner czedil vnvorsigilt bey vnserm diner“. (Dražd. I. 183b.)

² O jeho svolání se zmínili Baltazar Zahaň. 29/10 i Jan Zahaň. 31/10 Fridrichovi Sas. (Dražd. I. 36 a 219). O jeho trvání i o jednání posíl z něho vypravených sr. zprávu z první poloviny prosince (I. 239a–44b a 246b). Eschenloer se o něm nezmiňuje, avšak Markgraf (SS. rr. Sil. VII. 34¹) k němu cituje list Jindřicha Hlohovského Zhořeleckým z 15/11, jež pak otiskl v SS rr. Sil. VIII. 10–11. Vilém ani Fridrich Sas. nemohli na sjezd přijeti, tento pro krátkost času, onen, ježto již odejel do Ansbachu a nemohl se do 14 dnů vrátiti (list Fridrichův 7/11 Baltazarovi Zahaň. v Dražd. I. 34).

³ Eschenloer (SS. VII. 32): „aliqui principes, nonnullae communitates jam a Bohemis circumventi aut potius dolosis suggestionibus seducti Bohemis favebant“.

⁴ Jindřich Hlohov. 15/11 píše o vůli sjezdu lubínského: „wir alle] meynen nymandis vor eynen konig vnd herrn zuerkennen, er sey denn von unserm hilgen Vater dem bobiste vor dirkant“ (SS. rr. Sil. VIII. 10).

přivésti. Proto si přáli s ním sjezdu, aby se s ním dohodli a zabránili takovému koncům¹.

Zdá se, že tento pokus, zachrániti spojení s Vilémem, byl smluven zvláště vlivem Vratislavských, kteří pro každý případ předešli v tom smyslu usnesení sjezdové, poslavše již 7. listopadu svého písaře, později známého kronikáře Eschenloera, k Vilémovi do Ansbachu. Ten však v Ansbachu již hostů nezastal a dostihl Viléma v Bamberce, mezi jinými spolu i s Albrechtem Braniborským². Od slyšení neodejel s radostnou myslí. Zase tu slyšel o horlivosti, s jakou si ve při Vilém hned od počátku vedl ve Slezsku, na dvoře císařském i u kurie; kníže byl ochoten přijeti k sjezdu, neříkaje zatím, kam a kdy, a tam chtěl se Slezáky jednati o pomoc proti Jiříkovi, ani on neopouštěje v tom svého známého již stanoviska: „nakloní-li se oni k němu a k jeho právu, budou od něho i od jeho přátel vši pomocí opatřeni,“ jak o tom i v Ansbachu s knížaty jednal. Jestliže Slezáci nejevili příliš důvěry k němu, nenašli jí mnoho ani u něho: chtěl jim na příštím sjezdu poraditi, co by měli Čechům odpověděti, ač jestliže zůstali při mínění, které měli před posledním sjezdem³. A obdobný byl výsledek jeho jednání i s poselstvem sjezdu lubínského⁴.

¹ Instrukce poslům do Ansbachu v Drážď. I. 183a–84b i 247a–b.

² O posláni tom se krátce zmiňuje sám Eschenloer, SS. VII. 32 a Gesch. I. 71 (zde má více podrobností). Pověření Eschenloerovo od Vratislavských k Vilémovi je z 6/11 1458 (Drážď. I. 253). Odpověď Viléma v Drážď. I. 258a–59a i 262a. O svatbě Albrechtově s Annou Saskou, dcerou kurfiřtovou, 12/11 – smlouva o to byla již uzavřena 8/2 1458 – sr. Hart. Kammermeistera 168; podrobnosti ceremonielní u Minutoliho, Das Kaiserliche Buch d. M. Albrecht Achilles 502–04.

³ O Albrechtovi Rakouském Vilém řekl, že v Ansbachu neměl žádného zástupce, a proto on nemohl s ním o nárocích jednati: Albrecht jen po hraběti z Montfortu požádal za pomoc proti Švýcarům.

⁴ V poselstvu tom byl pověřen Václav Reichel od Vratislavských (19/11: Drážď. I. 227), biskupský kancléř Martin Ludener od zástupců biskupa Jošta, Mikuláše Tempelfelda a Ondřeje Škody (19/11: I. 228), kancléř Jiří von Nemen od Hedviky Lehnické (19/11: I. 251), Mikuláš Knobelstorffer od Baltazara Zahaň. (20/11: I. 252), Baltazar Lassot od Jindřicha Hlohov. a Konráda Bílého Olešnického (18/11: I. 255). Obšírná zpráva Viléma Fridrichovi Sas. je z první poloviny prosince (I. 239a–44b a 246a).

29. listopadu při zpáteční cestě do Frank přijel Vilémovi vstříc biskupský kancléř Ludener a požádal ho, ježto poselstvo mělo koně unavené a mělo býti již k 6. prosinci zpět na sjezdu v Lubíně, aby sám přijel k němu blíže. I jel Vilém do Jeny a zde 2. prosince přijal Slezáky. Staré obtíže se hned vynořily, jakmile Vilém chtěl věděti, jak Slezáci mu chtějí k jeho právu pomoci: tu hned jejich mluvčí Reichel prohlašoval, že nemají uloženo něco tak „hlubokého a podstatného“ mu slibovati, ježto jen přicházejí s ním smluviti sjezd. Jestliže poslové v průtazích nového pojiždění sem a tam o sjezd („aber die lenge sei die fernne“) viděli jen novou příležitost k odpadání a k oslabení ligy¹ a za nejlepší prostředek proti tomu doporučovali rychlý příjezd Viléma a jeho spojenců na sjezd, na němž by se jistě s knížaty slezskými dohodl – Vilém neustával zdůrazňovati, že je mu těžko svoliti k sjezdu a nevědět o něm již předem, že bude mít dobrý výsledek, ježto, nežli konati sjezd „bez konce“, lépe nekonati sjezd žádný. Ani jeho přání, aby se sjezdu zúčastnili i Šestiměstští, kteří jsou mu bránou do Slez, nenacházel u poslu příznivého přijetí, ježto viděli, jak u Šestiměstských postup k Jirkovi ještě rychleji pokračuje než u nich. Konečně však Vilém, boje se, že by nezdár jednání opravdu podnítil nové odpadání jeho stoupenců, svolil, že 18. února přijede na sjezd do Chotěbuze, kam budou pozváni i Šestiměstští: dosti pozdní tento termín vysvětloval tím, že letos nebyl skoro ani čtvrt roku doma, a pak, že musí dříve jeti na knížecí sjezd v Bamberce (na počátku ledna), kde třeba dále jednati o pomoc slíbenou, takže pak v Chotěbuzi bude jednání tím snazší. O to tedy byl výsledek poslu lepší než písaře Eschenloera, s nímž se pak při návratu v Lipsku sjeli, že sjezd byl konečně určen².

I mohl nový sjezd lubínský – zase ovšem s výjimkou Svídnických a Javorských – 6. prosince odpovědět Čechům důraznou žádostí, aby byli Slezáci ponecháni při své dubnové odpovědi, neboť jinak by musili hledati cizí pomoci, aby mohli

¹ „yn werde hute eyner abgezogen, mornne der ander, eynteils durch drauwe, durch frieheid, die sie habin wullen, vnd sust durch mancherlei list vnd wege, das sie nicht truwen zu wendenn“ (I. 242b).

² SS. rr. Sil. VII. 33–34.

zůstati při své cti i při poslušnosti církve římské, a nebyli by vinni, kdyby z toho koruně vzešla nějaká újma¹. Odpověď ta zajisté vyhovovala přáním levého křídla, Vratislavských: opírajíc se o sliby Vilémovy, které dávaly tušiti za ním i znamenitou pomoc z říše, zněla jako ultimatum. Neméně však důrazná byla i odpověď českého sněmu ze 27. prosince. Vyzýval Slezáky k povinnosti, aby nebyli suchými, nýbrž živými údy koruny, s níž jsou spojeni pouty nerozvazatelnými. Král je uchová při jejich víře a ochrání proti odpůrcům. Neučiní-li však Slezáci podle svých závazků, stavové čeští budou si na ně stěžovati u papeže, císaře i všech knížat v říši a pomohou králi, aby byla zachována práva zemská i rozsah koruny².

Právě tento energický tón ukazoval, že by se nebyli čeští stavové ani po nedávné výpravě do Rakous vzpírali znova s králem vytáhnouti do pole, aby Slezáky konečně pohnuli k jeho uznání. Než král, třebaž by takto byl mohl opět užítí branného nátlaku, přece pokládal za vhodnější vyčkati důsledků svého rakouského úspěchu, jichž se nadál stejně u kurie za nové situace, nastalé volbou Eneáše Silvia za papeže, jako v Němcích a zároveň i ve Slezsku, kde ostatně nebylo mu těžko poznati, jak mu zde vnitřní rozpory přes občasnou, chvílemi se probouzející energii odporu připravují cestu k uznání³: viděl též, že o slezské oposici, mohoucí se jediné spolehnouti na pomoc Viléma Saského, hlavně rozhodne vyjasnění jeho poměru ke knížatům německým.

V tomto mínění, předpokládajícím, že váha skutečných poměrů politických nabude rozhodné převahy nad právními nároky, ať již upřímně zastávanými nebo jen předstíranými, nebyl již Jiřík v evropské veřejnosti osamocen. Jestliže jak u Vratislavana Eschenloera, tak u Řehoře Heimburka, jenž při vídeňském jednání s posly saskými měl dosti podnětů, aby o postavení Jiříkově uvažoval, najdeme stopy takového názoru až později, ač bychom se jich snad mohli beze všeho upřílišování dohadovati

¹ Tamtéž 34–35 (sr. i FRA. 20. 164–65).

² Tamtéž 35–36.

³ Toho si byl patrně vědom i Eschenloer již tehdy (sr. SS. VII. 32 i 'Gesch. I, 72, kde uznává, jak rozpory mezi Slezáky jen pobádaly Čechy k většímu důrazu).

hned na konci let padesátých¹ – zato u Eneáše Silvia se s nimi setkáme ještě předtím, než se dostavily výsledky českého tažení do Rakous a nežli ještě smlouva Jiříkova s císařem vyznačila obrat, jaký nastával mezi směrodatnými činiteli politickými i jak jej chápal Heimburk; již na počátku léta 1458, dopisuje v lázních viterbských svou „Českou historii“, užil k charakteristice obojího nového království, Matyášova i Jiříkova, závěrečné věty, která měla brzy potom i u něho právě s ohledem na Jiříka nabýti netušené váhy: „Jsme přesvědčeni, že se zbraní dobývají království, ne zákony“². Bylo to tím důležitější, že slova ta pronesl muž, skoro již vstupující na trůn papežský, který byl z minula k císaři poután tak těsnými svazky, jak osobně, tak i pokud šlo o závazky, které přejímal po svých předchůdcích a o něž sám dříve r. 1452 i 1455 s nimi jeho jménem vyjednával³.

Později sice, v perspektivě dalších let, kdy již propukal spor mezi Jiříkem a papežem, Pius II. napsal, že „Čech“ jeho volbu bolestně nesl, věda, že mu je jeho kacířství známo⁴, opravdu však předešlý jejich dobrý poměr sotva to připouštěl. Jiřík mohl čekat, že se ani novou volbou styky Čech s Římem nezkalí, zvláště když sám příliš dobře znal souvislost mezi Piem i císařem, kterého si nedlouho po volbě papežově tak zavázal, že míti přízeň císařovu znamenalo i míti nad jiné mocného přímluvčího u kurie:

¹ 8,9 1465 napsal Heimburk Karvajalovi o poměru Jiříkovi k ostatním nápadníkům trůnu: „Mortuo Ladislao vir iste regnum subintravit; de morte Ladislai gavisus sunt, qui necem eius lugere tenebantur; maluerunt haereditatem expilare, quae jam fere in cinerem redacta est et solis patet violentis; et cum rex tam subito mergens a cunctis irridebatur, serenissimus imperator primus eum recognovit“ (FRA. 20. 366–67). Eschenloer po několika letech, spisuje svou kroniku, již při odjezdu biskupa Jošta do Říma praví: „Non armis hic Georgius, sed sapientia et industria, quibus non defecit, voluntatem ut plurimum obtinuit“ (SS. rr. Sil. VII. 28–29). Ohlas toho zní i z kroniky zahaňské („Catalogus abbatum Sagan.“: tamtéž I. 341), psané o 30 let později: „Sed ipse [Georgius] non armis, sed versuciis cunctos evicit, coniugia et amicitias undique cum eis contrahendo.“

² Hist. boh., kap. 72.

³ Voigt, E. S. II. 43 i 161 a d.

⁴ Comment. (1614) 32. Pius se tu mezi jiným zmiňuje o potěšení krále dánského. Český překlad gratulace Kristiana I. je v „Kanceláři kr. Jiřího“ č. 200 a byl nepochybně později opatřen od Fantina de Valle.

jeho stanovisko k Piovi na počátku jeho pontifikátu se ovšem silně lišilo od pozdějšího hodnocení osobnosti Piovy u českých utrakvistů¹. A nový papež nezapomínal, čím mu dříve byla císařská podpora, hned v den své volby dáváje tomu vděčný výraz², a také veřejnost si to brzy uvědomila, jak to, o něco později, silným přirovnáním vyjádřil jeden z německých politiků, snad Heimburk, řka, že císař „je tak papeže mocen, jako čtyři chrty jednoho zajíce“³.

Bylo to jasno i dru Knorrovi, jenž si s tím musil i uvědomiti, že hrozba, naznačovaná při jednání s císařem, že pře o dědictví bude přenesena do Říma, volbou Piovou ztratila svou účinnost. Bylo třeba si v Římě pospíšiti, než se tu uplatní vliv císařův proti nárokům saským a pro Jiříka. Žádost k papeži za pomoc, jak Knorre Vilémovi připomínal, nevyučovala možnosti, užítí, kdyby se to jen zdálo vhod Vilémovi, druhé eventuality, branné, která se stále neztrácela s pořadu různých jednání s knížaty německými: o ní měl posel saský v Římě prohlásiti, že se jí jeho pán až dotud vzdal jen s ohledem na papeže, avšak že by se jí musil chopiti, kdyby se bez jeho slyšení jeho odpůrcům něco povolilo. Knorre též již počítal s možností, že saský posel v Římě snad zastihne slavné poselstvo Jiříkovo: v tom případě měl posel slíbiti, že i od Viléma bude brzo takové poselstvo posláno⁴.

¹ Sr. „Manualník M. Václava Korandy“ 70 (r. 1496): „Že smilník nečistý, o němž vie země Rakúská, Korytanská i Vlaská, ano i jeho Rhetorica ukazuje.“

² Dva listy k císaři z 19/8 1458 v rukopise lipském 1092. 136b i 137b; sr. i Chmel, SB. Wiener Akad. V. 683 a Voigt III. 17¹. Předtím 22/12 1456 Eneáš psal císaři po dosažení kardinálství: „Connabor tamen . . . ita me gerere, ut omnes intelligent, ad hunc me dignitatem tuo favore et ex tua curia provenisse meque Theutonicum magis quam Italicum cardinalem esse“: Opera 763.

³ 2/8 1463 u Höflera, Kaiserl. Buch 97: „der [císař] sein [papež] gewaltig ist als vir wynd eines hasens“. Také špýrská kronika při volbě Piové, vyznačujíc podporu císařovu Piovi při jeho shonu po německých prebendách, dodává: „und also regnirt der gitz in den geistlichen, und daz waz ein bese bildung geistlichen und weltlichen in der gantzen kristenheit“ (Mone, Quellen-sammlung d. badisch. Landesgesch. I. 423).

⁴ Knorre 14/9 Vilémovi: Drážď. II. 91–93. Jeho kvap naznačuje i okolnost, že si nepřál vyčkati podrobnějších zpráv o novém papeži a v listu k papeži vypustil jeho jméno, o němž zatím byly jen nespolehlivé zvěsti a které pak již

Vilém s Knorrem souhlasil a již 30. září vyjel z Bamberka do Říma licenciát Seyfrid Plaghal s listem Vilémovým¹. Stalo se tak tím spíše, ježto Vilém již nepochybně, stejně jako jeho bratr Fridrich, doslechl, že někteří biskupové i jiní světští páni mají v úmyslu zakročiti u papeže o potvrzení Jiříkovo a někteří již jsou na cestě². Snad to z části souviselo s různými výklady o jízdě biskupa Jošta z Rožmberka, avšak zmínka o „několika“ biskupech zdá se ukazovati, že tu šlo i o jiné podněty, při nichž, jako při jiných prostředkovacích případech v říši, mohlo by se mysliti na biskupa würzburského Jana. Tu ovšem byla na místě rada, aby v Římě svým poselstvem zakročili nejen oba Wettinové, nýbrž aby tak učinilo i kollegium kurfiřtské: bylo to zajímavé i pro to, jak se do Říma bez ohledu na autoritu císařskou přenášelo těžiště sporu, byť i se zároveň namítalo, že vlastně papež s přijetím a potvrzením volby Jiříkovy nemá nic společného³.

Ještě však, nežli saský posel do Říma dojel, nový papež dal zajímavým způsobem najevo, jaké stanovisko míní k Jiříkovi zaujmouti. Nebylo ještě zcela ve shodě s nedávným jeho závěrem k „České historii“, avšak přece se mu blížilo. Ani vstup na odpovědné místo, které ukládalo papeži větší zdrželivost, než jaké ještě dbal kardinál Eneáš Silvius, nemohl změnit jeho mínění, že Jiříkem na český trůn vstoupila veliká osobnost, muž „ve válce i míru nad jiné slavný, jemuž k vládě nechybí ani moudrosti ani věku“: jako s ním již dříve Eneáš Silvius jednal jako s pravým politickým představitelem českým, tak bude možno jemu s ním jednati i jako papeži. Leč, aby došel pravého uznání papežského, bude třeba Jiříkovi ukázati, že dovede vyhověti přáním papežským ve veliké politice evropské i v církevní otázce české: to

posel sám měl doplniti; Knorre měl při tom vhodného posla do Říma v licenciátovi Seyfridu Plaghalovi, o němž žádal Viléma, aby ho mohl přibrati za jeho sekretáře a přijmouti od něho slib mlčelivosti.

¹ Knorre 4/10 Vilémovi: I. 37: list Vilémův (německý překlad) k papeži (I. 196) se již určitě zmiňuje o brzkém poslání slavného poselstva, tedy vznikl až po listě Knorrově z 14/9, podle něhož se mělo k tomu užiti staršího konceptu Leubingova.

² Jan z Tuchern 4/10 Fridrichovi Sas.: I. 176.

³ Jan z Tuchern však přesto uznává, že by papežské uznání Jiříkovi naklonilo mnoho nových přívrženců.

ukázalo jak Piovo pozvání Jiříka ke kongresu mantovskému, tak jeho jmenování Václava z Krumlova pražským administrátorem.

Tradicím papežské politiky posledních jeho dvou předchůdců i jeho osobní ctižádosti odpovídalo, že hned počátek jeho pontifikátu je ve znamení turecké otázky; její velkorysé řešení bylo ustanoveno za hlavní program velikého kongresu, který se měl sejít v Mantově v červnu 1459. Mezi knížaty, které k němu v říjnu zval, nechyběl ani Jiřík, jenž jemu pravděpodobně brzo po volbě poslal své blahopřání¹, třebaže si papež netajil, jaké důsledky jsou s tím spojeny. Lze věřit, že se tak stalo po jistém váhání a že Pius při tom rád užil odkazu na svého předchůdce, který již také Jiříka nazval králem². A tak i v pozvání Jiříkovu, stejně jako u jiných králů a knížat, četlo se jeho pojmenování „jasným králem a nejmilejším v Kristu synem“ i slova, že král je pokládán „za knížete nejzbožnějšího i víry a náboženství ctitel obzvláštního“³. Než, jako při rozhodnutí, má-li se Jiřímu vůbec

¹ Není o tom nic určitějšího známo kromě dotčené již zmínky v odpovědi zařijového sjezdu lubínského českým stavům (sr. výše 272), s níž lze i spojití obavu Knorrovu ze 14/9 (sr. výše 281). Mohli bychom však sem i zařadit zmínku ze spisku „De Georgio, Bohemie rege“ u Höflera ve SS. rr. husit. III. 212, že Jiřík po nastoupení Piově jemu list poslal, „se et regnum in illius obedientia et potestate [u Kaprinaie, Hung. diplomat. II. 578 správněji: potestate] futurum professus...“. Snad sem náleží i narážka v instrukci Mairově z r. 1466 na vlastnoruční list Jiříkův, slibující patrně, jako přísaha korunovační, zachovati řády a zvyky církve římské a vyhnutí kacírství („auch des einen briue, vnder seiner mayestat insigill und mit seiner hant verschriben, seinem vorfarn babst Pio zugesant“: FRA. 42. 365). Podle Markgrafa, Ů. d. Verhältniss 13 Piovu k nastoupení blahopřeje teprve Jan z Rabštejna v březnu 1459: úvodní slova přísahy Janovy (SS. rr. Sil. VIII. 13) sice také vyslovují dík bohu za volbu Piovu, to však nevyklučuje, že vlastní blahopřání bylo posláno již dříve, brzo po Piově volbě.

² Commentarii 48: Pius „aliquamdiu haesit“, ale „consulentibus denique cardinalibus et scribere et regem appellare placuit.“. Sr. výše 224³.

³ Starší vydání bully sr. u Voigta III. 433¹; že jde o bullu a nikoli o breve, jak myslí Voigt, jasně svědčí notářský doprovod v kladském transumptu, hned dále dotčeném i sama forma listiny. Opis se zachoval i ve sborníku archivu kapituly pražské G XIX f. 135 s datem 15/9 1458. Totéž datum má i transumpt v Kladsku z 12/3 1459 (z archivu někdy olešnického: AČ. XV. 221–23). V datu však je tu nepochybně chyba. Jestliže Pius teprve 12/10 slavnostně oznámil své rozhodnutí a 13/10 vydal o něm bullu, s níž byla v dnech násle-

psátí a jak, svalil Pius část odpovědnosti na svého předchůdce Kalixta, tak při způsobu posláni listu zvacího přenesl ji opět na císaře Fridricha, neboť pozvání bylo posláno císaři, aby on, ježto království české je lénem říšským a při osiření trůnu prý císaři přísluší krále ustanovovati, jej Jiříkovi poslal, bude-li se mu to zdáti vhod¹. Bylo to však zároveň i úsluhou císaři, za niž měl jemu býti Jiřík zavázán². V tom smyslu asi též vyzněla neznámá jinak odpověď Piova Vilémovi Saskému, tak, aby si cestu k Jiříkovi nezastavěl.

Horší zkoušku Pius Jiříkovi chystal tím, že 11. září Václava z Krumlova, který již dříve přišel do Říma a byl přítomen jeho korunovaci, kromě jiných osobních poct jmenoval jediným administrátorem arcibiskupství pražského, a to výslovně „od stolice apoštolské ustanoveným“³, kdežto dříve byl Václav i se svým druhem Mikulášem z Krumlova k administrátorství ustanoven pouze od kapituly pražské. Se smrtí Kalixtovou pochopitelně i zmizela otázka jmenování Kosmy de Monteserrato za arcibiskupa pražského a Pius snad v novém ustanovení Václava z Krumlova za administrátora viděl jen přípravu k jeho vlastnímu povýšení na arcibiskupa. Význam ustanovení Václavova i úmysly s tím spojované vyšly najevo, když Václav po svém návratu snažil se hned své pravomoci podřídit i duchovenstvo utrakvislické, takže z toho ještě na konci r. 1458 v Praze vznikl bouřlivý spor, v němž

dujících spojena pozvání k různým knížatům a městům (Pastor, Gesch. der Päpste II.⁴ 18–19), sotva je možno, aby pozvání k Jiříkovi vyšlo již o měsíc dříve. Rozpor ten sluší, tuším, vyrovnati tak, že v datování obou dotčených textů „XVII Kalendas Octobris“ místo „Octobris“ má býti „Novembris“ (tedy 16/10). Markgraf ve SS. rr. Sil. VII. 39² opravuje datum na „III Id. Oct.“ (13. říjen). Také opis kapitulní i transumpt kladský mají na počátku jméno Jiříkovo („Pius . . . carissimo in Christo filio Georgio, Bohemie regi illustri“: f. 135a): Markgraf Ů. d. Verhältnis (1867) 10² se však domnívá, že chybělo stejně již tehdy, jako v listu Piově z 20/1 1459.

¹ Comment. 48.

² O přenesení odpovědnosti sr. Bachmann, Böhmen u. seine Nachbarländer 76; ovšem císař sotva bullu Jiříkovi poslal „bezodkladně“, nýbrž stalo se to nepochybně až po lednovém jednání Jiříkově s císařem, na počátku března 1459 (sr. níže).

³ Pešina, Phosphorus septicorn. 242 i Balbín, Miscell. VI. 181–83 (sr. i Frind, Die Kirchengesch. Böhm. IV. 47).

již Jiřík narazil na odpor Zdeňka ze Šternberka¹. Tento první pokus, prakticky aplikovati důsledky katolického výkladu korunovační přísahy Jiříkovy, kde se však hned Jiřík zachoval jako král dvojího lidu, nemohl sice zůstati bez účinku na kurii, ale, nežli zde bylo možno naň nějak patrněji reagovati, pokračoval zatím příznivý Jiříkovi vývoj jak v zemích vedlejších, tak v sousední cizině, který obratnému Piovi byl výstrahou, aby se nijak proti novému králi českému neukvapoval.

Na Šestiměstské měly opětované výzvy panské, aby složili králi poslušnost, ještě větší účinek než ve Slezsku. Na list panský z tažení rakouského od Štokravy sjezd v Lubij odpověděl již dosti nadějně, souhlase s tím, aby tři čeští páni katoličtí přišli k nim do Žitavy². A tak se i stalo. Někdy v říjnu Jan z Rožmberka, Zdeněk ze Šternberka i Jan z Koldic byli na sjezdu v Žitavě³. Šestiměstští, namítající, že je jim třeba času k lepší vzájemné dohodě o králi, který není jejich víry, dosáhli lhůty do středopostí (1. března); jejich poselstvo, které bylo o to posláno někdy v prosinci do Prahy, hledělo se při tom zajistiti i proti Vilémovi Saskému, žádajíc krále i pány o pomoc, kdyby byli Šestiměstští z Mišně napadeni, což jim bylo pochopitelně s velikou ochotou slíbeno⁴. Opatrnost Šestiměstských, kterou při této příležitosti vratislavský Eschenloer vykládá jejich stálou nepřítelství k pánům míšeňským, již dříve neuznávala za dobré se v ochotě k Vilémovi jen poněkud více exponovati, stále se, pokud možná, uhýbajíc určitějším závazkům: tím spíše pak nyní, kdy obrat Jiříkovi příznivý byl již nepopíratelný, cítili potřebu postupu uvážlivého, dbajíc toho, aby si zachovali dobrý poměr k oběma

¹ Spor ten, který dříve byl kladen k březnu 1459 (sr. Palacký IV. 2. 70–71, Voigt III. 438 a Tomek VI. 324), Tempelfeld (AÖG. 61. 152–53; sr. i 142) určitě datuje k prosinci 1458 („circa finem mensis“).

² Pokračovatel Jana z Gubina ve SS. rr. Lusat. I. 81; sr. i poznámky tamtéž 193–94.

³ O sjezdu tom v říjnu 1458 se zmiňuje Tempelfeld v AÖG. 61. 162. Jiná zmínka je též ve zprávě poslu slezských o jednání v Jeně s počátku prosince 1458 (Drážd. I. 242a), že doslechli o něm, „das sich zu guten zcihe vnd trostlich sei“. Bachmann, Böhmen u. seine Nachbarländer 44¹ mísí zprávy o sjezdu říjnovém s druhým sjezdem žitavským z března 1459.

⁴ Eschenloer v SS. rr. Siles. VII. 35.

stranám. Třebas však ani nyní nerušili svých styků s Vilémem a Fridrichem Saským a třebas ani vůči Jiříkovi nezanechávali taktiky vyčkávacích lhůt, přece bylo zjevno, že k uznání Jiříkovi bylo zde již třeba jen kroku: ten se učiní, jakmile se i v sousedství německém situace k Jiříkovi vyjasní.

Účinek mocného Jiříkova vystoupení na Moravě i v Rakousích a drobení odporu slezského měl i svou ozvěnu na dvoře polském. Víme již, že poměr Jiříkův ke králi Kazimírovi ještě před volbou byl dobrý¹. Než ani volba nezpůsobila mezi nimi naprostého odcizení, jak odpůrci Jiříkovi čekali: byli zklamáni, vidouce, jak Kazimír ani neobeslal dubnový sjezd ve Vratislavi a jak ani potom nijak svých nároků na dědictví Ladislavovo neuplatňoval². Jestliže mu pověst při dědictví Ladislavovu přece přičítala nějaké úmysly, týkalo se to Uher a nikoli Čech³. Než i to, třebas zájem Kazimírův byl v té příčině živější⁴, bylo bez vážnějších následků, jak se o tom přesvědčil Jiskra z Brandýsa, když osobně chtěl Kazimíra získati pro svou akci proti Matyášovi⁵. Král Kazimír byl zcela zaujat zápasem s Řádem⁶. Proto

¹ Sr. výše str. 155.

² Sr. květnové memorandum Knorrovo (Drážd. II. 53 a), že Kazimír dosud nepodal žádných požadavků.

³ Tak již 26/3 1458 psali Vilémovi Sas. Leubing a Braun o rytíři polském, jenž se ve Vratislavi stavěl cestou z Prahy (která ovšem sotva byla rázu oficielního) a pravil, že Kazimír má dostati Uhry a Vilém Čechy (I. 96 a). Ještě na lednovém sněmu výmarském (1459) Vilém se dotýká pověsti, že král polský stojí o Uhry (II. 239 b).

⁴ Matyáš 29/3 1458 psal Jiříkovi, že kromě nepřátelství s Jiskrou i Kazimír chce vpadnouti do Uher, „falsa quadam opinione jus ad ipsum regnum nostrum Hungariae praetendens“ (FRA. 20. 144). Benátský zástupce Petr Thomasi 1/4 píše z Budína, že Kazimír poslal k císaři žádati o korunu uherskou pro svého prvorozence, jakožto dědice Ladislavova (Acta extera IV. 10). Než to bylo asi vše, co král učinil, nevzdávaje se ovšem právního nároku k Uhrám: nedatovaný jeho list opovědní Matyášovi (tamtéž 41 – 42) náleží až k r. 1471 (sr. „Volba“ 638²⁴.)

⁵ O mínění o Jiskrovi, že válčí v zájmu polském, píše 1/4 Thomasi (Acta extera IV. 10); také 13/4 z Vídně Konrád Metzsch oznamuje Fridrichovi Sas., že se Jiskra drží Kazimíra (Drážd. I. 144). V Petrkově na samém počátku května dává se s polské strany Jiskrovi v příčině Uher poukaz až na konec války s Řádem (Dlugoš 14. 269 – 70); že opravdu Jiskra byl u Kazimíra, ví též 13/5 Thomasi: Acta extera IV. 29).

⁶ 28/7 1458 psal Jindřich Hlohovský Baltazarovi Zahaňskému, jak Kazimír sbírá a chce brániti těm, kdo by chtěli do Prus táhnouti (Drážd. I. 43 a).

také, když na konci listopadu přišli k němu od Jiříka Albrecht Kostka z Postupic a Boček Puklice, nabízejíce mu asi obnovu přátelských smluv, byli laskavě přijati, a třebaže zatím nic určitého nebylo ujednáno, byl to přece dobrý začátek nových přátelských styků českopolských¹, aniž by to mělo v zápětí nějakou větší poruchu v poměru Jiříkově k Matyášovi.

Tomu právě po marném osobním zakročení Jiskrově v Polsku Jiříkovi poslové slibovali všechnu možnou podporu proti každému nepříteli i pomoc k získání ztracených částí království, s výjimkou však císaře. Byla to poněkud opožděná odpověď na stížnosti Matyášovy na Jiskru, jenž se nezachoval podle smlouvy strážnické, sjednané v únoru od Jiříka, a s tím se též shodovalo, že se čeští poslové od Matyáše hned vydali k Jiskrovi, aby s ním zprostředkovali smír². To se však zatím nepodařilo, snad také proto, že poslové zastihli Jiskru, když byl již na cestě do Prus, aby sjednal mír mezi Polskem a Řádem, tedy věc, málo se shodující s úkolem českého poselstva³. Nezdar tohoto prostředkování, jež

¹ Jediná zpráva o tom u Dluhoše 14. 277–78 je ovšem naprosto přehánána dynastickou tendencí autorovou, která nesnese, aby nebylo dbáno nároku královského rodu polského: proto Jiřík tu musí jednati s tím ve shodě, musí se pokořiti a tvrditi, že koruna česká právem spadla na Kazimíra a jeho potomstvo a že se to opravdu po smrti Jiříkově splní, jenž korunu přijal „bono animo et respectu baronum Bohemiae victus precibus“ – a nabízí Kazimírovi své vojsko proti Řádu i slibuje slezské škúdce potrestati. Sr. kritiku T o b o l k o v u, Styky krále českého Jiřího z Poděbrad s králem polským Kazimírem (otisk z ČMM. 1898) 51. Boček Puklice z Pozořic z Drahotúše je doložen nejen k r. 1442 v AČ. X. 262, nýbrž je od r. 1437 i několikráte do r. 1448 zmíněn v Půhonech olomouckých (III); pak r. 1463 se připomíná zde Boček Puklice z Pozořic a ze Štramberka (IV).

² O českém poselstvu píše 13/5 Thomasi (Acta ext. IV. 29). Žádosti Matyášovy ze 27/3 a z 29/3 k Jiříkovi proti Jiskrovi ve FRA. 20. 142 a 144. Již předtím si 15/3 Matyáš stěžoval Jiříkovi i na Mikuláše Ujlakiho, že stále k němu nepřichází, ač Matyáš učinil vše, zač ho Jiřík pro něho ve Strážnici žádal (tamtéž 138–39). S tím se však brzo potom Matyáš dohodl, protože Ujlaki byl pak na počátku května spolu s biskupy uherskými v Praze při korunovaci (zprávy braniborského anonyma tamtéž 152 i list Ujlakiho i jeho druhú 20,5 z Kroměříže tamtéž 153), takže noviny z Vratislavě ze 27/4, jako by se i Ujlaki vabouřil proti králi, jsou nesprávné (tamtéž 149).

³ Podle H. Jirečka, České perly 104 byl Jiskra 30,5 v Osterrode s velmistrem i s komturem z Elbinku.

však, zdá se, mělo brzo potom přece úspěch¹, i další boje Matyášovy s Jiskrou a s „bratříky“, avšak i spory s uherskou opozicí, v níž tehdy starý přítel Jiříkův Ujlaki opět zaujal pevné místo² nemohly sice vztahům mezi Jiříkem a Matyášem vrátiti nedávnou vřelost, avšak nevedly přece k roztržce³. Odtud se Jiřík žádně obtíže nemusil zatím báti, ač nemohl odtud ani žádnou pomoc čekati⁴.

Podobně jako v Polsku, pokusil se Jiřík navázati přátelské styky i s Francií. Zde se však zatím nesetkal s úspěchem⁵. Král Karel byl ještě příliš dotčen volebním nezdarem v Čechách, aby mohl se šťastnějším soupeřem opět vstoupiti na cestu, která se již stykům českofrancouzským otvírala na konci života Ladislavova. Také by se to bylo špatně shodovalo s jednáním, v němž právě Karel byl s Vilémem Saským, a proto bylo pochopitelno, že Vilém jemu děkoval za odmítnutí Jiříkovo, ačkoli, když byl tento dík vyslovován, chystala se již velká proměna v jeho vlastním poměru k Jiříkovi.

V Němcích ke konci r. 1458 na rozdíl od slibně se vyvíjejících styků s císařem i s Polskem kupily se mraky a zdálo se, že odtud může každou chvíli dojíti k válce knížecích spojenců Vilémových s Jiříkem. Ten asi dobře věděl, o čem se proti němu smlouval Vilém s knížaty již v srpnu na sněmu norimberském⁶. Ani jednání při svatbě Albrechta Braniborského v listopadu v Ansbachu zajisté mu neuniklo. Zde právě byl smluven sjezd

¹ 28/6 z Vídně posílá Konr. Metzsch „hofmere“, že Jiskra Uhrům způsobil velikou porážku a na půl šesta tisíce lidí jim pobil, zajal a utopil (Drážď. I. 208 a). S tím bylo pravděpodobně spojeno nové české prostředkování v červenci, které vedlo alespoň k příměří mezi Jiskrou a Matyášem do 29. září.

² O jeho smlouvě s Szilágyim a Carou 26/7 v Simontorně sr. Fraknói, Math. Corv. 68; sr. i zprávy anonymovy z Nového Města 15/8 ve FRA. 20. 159.

³ Fraknói 70 sice praví, že opozice někdy v září (ještě před zjetím Szilágyiho) jednala s císařem i Jiříkem, avšak o tom tehdy není dokladů, ač je to pravděpodobné.

⁴ Žádal prý Matyáše o 6000 mužů do Rakous (zpráva anonymova 15/8 ve FRA. 20. 159).

⁵ Sr. výše 162.

⁶ V dubnu 1459 stěžoval si falckraběti Fridrichovi na Ludvíka Bavor., že na sjezdech v Norimberce i Bamberce „sich vast widerwartig der krone zu Behaim gehalten solt haben“ (FRA. 20. 180). O Norimberce sr. výše pozn. 254².

obou knížecích stran německých, na němž se mělo jednati o pomoc Vilémovi proti Čechům. Avšak již předběžné události ukázaly, že nebezpečí války z Němec do Čech bylo jen zdánlivé a že u přátel Vilémových na konec nabyly převahy přece jen věci jim osobně bližší, u Albrechta Braniborského odpor proti Fridrichovi Falckému a jeho zájem o zemský soud norimberský, jenž hrál stejnou úlohu, avšak v opačném směru, u Ludvíka Bavorského. U Ludvíka i po dobytí Donauwörthu lze najíti český motiv, avšak i tehdy ve smyslu spíše obranném než útočném: držel-li i po 19. říjnu, po osazení Donauwörthu, vojsko pohromadě, ano dokonce je ještě zesiloval¹, nesmí se zapomenouti, že se právě předtím skončilo české tažení v Rakousích a že byla pochopitelná obava, aby po Rakousích nepřišly na řadu Bavorsky.

Již sjezd strany braniborské o vánocích v Aschaffenburce byl zcela zabrán rozličnými možnostmi války s Fridrichem Falckým, při čemž se nevyklučoval ani případ, že Ludvík Bavorský, třebaš jeho styky s Albrechtem Braniborským byly stále ještě přátelské, potáhne na něho nebo na Oldřicha Virtemberského, a uvažovalo se, koho by bylo lze získati za spojence². Nějakého určitějšího českého akcentu tu nenajdeme. Zájem stran byl obrácen jiným směrem, třebaže zatím ještě nepadlo rozhodné slovo a zvláště o Ludvíkovi Bavorském nebylo zcela jisto, ke které straně se připojí anebo zůstane-li alespoň neutrální. Než jeho sjezd s Fridrichem Falckým a s jinými jeho straníky v Heidelberce, současný se sjezdem aschaffenburgským, již naznačoval, kde bude v nastávajícím konfliktu jeho místo³. Mínění, že spojení rozdělených dosud knížat proti Jiříkovi a s tím i společná válka proti Čechám zdála se tehdy blízkou⁴, je upřílišené a staví v první řadu moment, který u vět-

¹ Sr. výše pozn. 241¹.

² Hasselholdt-Stockheim (Urkund.) 61–63. I jméno koruny české se tu ozve mezi jinými vedle slezských knížat a též vedle měst hansovních (str. 63), avšak tak, že Albrecht má s nimi jednati o pomoc. Zdá se, jako bychom již zde místo koruny české měli položití jméno Jiříkovo. Snad již v tom se tu připravovaly výsledky sjezdu bamberského.

³ Kluckhohn 95.

⁴ Tak tehdejší situaci pojímá Bachmann, Böhmen 29 a v jeho stopách i Viktor v. Kraus, Deutsche Gesch. im Ausgange des Mittelalt. 349, jenž dokonce i připouští možnost dvojího útoku současně, na západ proti Fridrichovi

šiny knížat byl podružný. Dobrymi ukazateli vlastní situace byli Chebští i Norimberští, strážliví pozorovatelé všeho, co se v okolí dalo a co i pro ně mohlo mít význam. Chebští 30. listopadu neváhali již přísahati Jiříkovi¹ a Norimberští krátce potom, 12. prosince, oznamovali, že jejich měšťané, kteří jsou lenníky koruny české, půjdou k Jiříkovi a od něho přijmou léna nebo si od něho k tomu vyžádají lhůtu². To obojí sotva by byli činili, kdyby byli cítili náladu k válce proti Čechám. Na Jiříka se již i mezi německými knížaty po vzoru císařovu počínalo hleděti spíše jako na vítaného spojence než na společného odpurce. A tomuto vývoji pomáhal upravit cestu i sám Jiřík, vraceje se k dřívějšímu plánu v případě měst hansovních a naznačuje neznámým nám prostředníkům, že by ve sporu s Vilémem rád přijal přátelské prostřednictví Albrechta Braniborského³. Zdá se, že na samém konci roku 1458 dostalo se Albrechtovi prostřednictvím Petra z Wilhelmsdorfu vzkazu některých českých pánů (snad ze sněmu prosincového), aby zprostředkoval přátelské jednání mezi Jiříkem a Wettiny. Vliv situace působil i na Viléma tak, že byl k tomu ochoten, pokud šlo o jeho nároky, skládaje v té příčině s plnou důvěrou moc na Albrechta; o lenních poměrech českosaských však Vilém bez souhlasu bratřova nemohl sám jednati a žádal Albrechta, aby se v tom obrátil přímo na kurfiřta saského⁴. Zatím se však asi další

Falckému a na jihovýchodě proti Jiříkovi, a to zde s pomocí habsburskou, která ovšem byla již tehdy zcela vyloučena.

¹ K. Siegl, Zeugnisse für die Rechtgläubigkeit der Stadt Eger vor Verhängung des Interdiktes im Jahre 1467 v MVDGB. 42. 397.

² List Hallským (k jejich dotazu z podobných důvodů) 12/12 1458 ve FRA. 42. 268.

³ Knorrova řeč 3/3 1459 u Ludewiga IX. 731. Knorre tu i naznačuje dobu, kdy se to asi stalo („octo fere menses effluxerunt“): asi v červnu nebo červenci 1458; sr. k tomu výše (v pozn. 241⁴) zájem Jiříkův o Albrechta. Jiřík prý to dal najevo „quibusdam bonis fautoribus domini nostri [scil. Wilhelmi]“, avšak Albrecht se chtěl dříve přesvědčiti, „an hoc de mente Georgii processisset“; a když se o tom přesvědčil, určil prý sjezd ve Wunsiedlu.

⁴ Nedatovaná cedule Viléma Albrechtovi v Drážd. I. 138. Právě zmínka o Fridrichovi Sas. ukazuje, že cedule ta patří ještě před sjezd bamberský, neboť tam již Vilém o lénech českých žádal, aby spor o ně byl navždy odložen. Palacký IV. 2. 62 klade sjezd bamberský k Novému roku 1459. Počal-li se sjezd opravdu již tehdy, protáhl se pak značně: 11/2 1459 Norimberští oznamují Ulm-

krok v té věci nestal, dokud nebylo zcela jasno, jak dopadne v Bamberce výsledek sjezdu knížecího v lednu 1459, ač jej bylo možno již předvídati. Než bylo třeba učiniti poslední pokus, nežli se podnikne krok, o jehož závažnosti nebyli zajisté Albrecht ani Vilém v pochybnosti.

V Bamberce byly přítomny hlavní osobnosti německého života politického, Albrecht Braniborský, Fridrich Falcký i Ludvík Bavorský, a sem přišel i Vilém Saský, chtěje ještě jednou zkusiti, zda by mohl při branné akci proti Jiříkovi počítati na vydatnou pomoc ostatních knížat. Fridrich Falcký i Ludvík Bavorský byli tu žádáni za pomoc proti Čechům a neodmítali ji, kladouce však za podmínku urovnání vzájemných sporů, „aby pomoc [proti Čechům] byla tím přátelštější a trvalejší“. Myšlenky té se zvlášť horlivě ujal bratr Albrechtův Jan, jenž pak mezi oběma stranami knížecími jednal, takže se mohlo mysliti – a Fridrich Falcký později tvrdil, že byl mezi věřícími – že dojde k vyrovnání¹. Tento dojem však byl klamný. A byl to Albrecht Braniborský, jenž si hned v Bamberce uvědomil, že podmínka Fridrichova značí vlastně úplný rozchod mezi stranami, a hned v Bamberce, avšak za zády strany wittelsbašské, učinil z toho důsledky, které byly rozhodné pro politickou situaci v Němcích i pro poměr Jiříkův k ní.

Albrecht se nyní energicky chopil příležitosti, od Jiříka znovu nabízené, která se mu ostatně zamlouvala již dříve, když šlo o města hansovní, a proti níž se ani Vilém Saský nevzpíral, vida, že za utvářivších se poměrů není na válku proti Jiříkovi ani pomyslení. Byl-li Albrecht přesvědčen, že nelze již Jiříka zbaviti koruny, „leč by se to stalo puškami a kamením“² – ani Vilém se v tom od něho nelišil: nebylo to u něho snad vlivem Albrech-

ským, že jsou tam přítomni Fridrich Falcký, Ludvík Bavor., Ota Bavor., Vilém Sas., Ludvík Hessen., „auch etlicher ander fürsten rete etc.“ (Hasselholdt-Stockheim, Herzog Albrecht IV. von Bayern – text – 40). Vilém Sas. byl ještě 2/1 1459 na Eckersburce a 6/1 ve Výmaru (sr. níže hlavu třetí): 13/1 píše z Bamberka Budyšínským (Arras, N. Lausitz. Magaz. 72. 146).

¹ Úryvek o tom z listu Fridricha Falckého z 13/3 1460 podává K. Menzel, Diether von Isenburg (1868) 13²⁵.

² Tak to řekl zástupcům saským ve Wunsiedlu (zpráva saská v Drážd. III. 2b).

tovým, nýbrž on s tímto míněním již do Bamberka přijel, jak vysvítá z jeho jednání na sněmu výmarském, který se sešel k 2. lednu, ještě před sjezdem bamberským¹.

Ve Výmaru se Vilém hájil proti mínění, že si ve sporu o dědictví Ladislavovo vedl lehkomyšlně, že sice tam i onam psal a posílal, ale činu k tomu nepřiložil. I tentokráte vykládal povážlivost podniku pro sebe i své poddané, kdyby ve vedlejších zemích korunních, ač tu za dědice nebyl přijat, chtěl vojensky zasáhnouti. V Lužici nechtěli ho ani vpustiti do města na sjezd s menším počtem lidí; tím spíše by mu to odepřeli, kdyby přitáhl s celým vojskem. Při tom nebylo vyloučeno, že se Habsburkové a Kazimír Polský mezi sebou sjednotí a shodnou i s Jiříkem, takže by pak Vilémovi bylo těžko proti tomu co činiti; nespokojí-li se Kazimír Uhrami, bude zvláště státi o to, co mu je bližší, o Slezsko. A tu Vilém zajisté účinně pro účastníky sněmu líčil důsledky svého případného vojenského zakročení, jehož náklady a oběti by se přenesly na jeho poddané, a to vše za nejistoty, bude-li na konec Vilém právně za dědice uznán. Proto si Vilém přál od svých stavů rady, jak se má zachovati na sjezdu chotěbuzském, když od Slezáků za dědice nebude uznán. Podle toho, jak později, v únoru, jednal v Chotěbuzi, lze poznati, že ani stavové mu neradili, aby se beze všech záruk vydával v odvážlivou sázku.

Celá nálada výmarského jednání Vilémova tak nesvědčila příliš o vůli k ofensivě, a proto, když se mu ani v Bamberce žádných určitých záruk o pomoci nedostalo, není se diviti, že se u něho dostavila touha po konečném vyrovnání s Jiříkem za výhodných podmínek, které by ospravedlnily ústup od nároků dědických. Opravdu podmínky, které Vilém Albrechtovi jako prostředníkovi důvěrně podal hned v Bamberce a které pak tento, „jakoby od sebe sama“, oznámil dále do Prahy, nebyly lehké: požadavky korunní proti oběma bratřím Fridrichovi i Vilémovi měly býti zastaveny a Jiřík ani jeho nástupci neměli jich již „nikdy“ ob-

¹ Sr. jeho instrukci k sněmu v Drážd. II. 225 a–31 b i 238 a–42 a. Poznámka Bachmannova (Böhmen 32¹) o zmínce Markgrafově v SS. rr. Sil. VII. str. X., že již před sjezdem bamberským bylo odhodláni k změně postupu proti Jiříkovi, týká se zde Viléma a nikoli Albrechta, o němž ovšem lze si totéž mysliti, avšak na jiném základě.

novovati; Jiřík měl sám urovnati nároky Fictumů i dluhy českým rotmistřům a měl Vilémovi za jeho dědický nárok dáti peněžitou náhradu¹. A protože byl v Bamberce přítomen i Jiříkův důvěrník Hanuš Štampach – zdá se, že to nebylo bez předchozího vědomí Albrechtova – bylo tu možno důvěrně, za zády strany wittelsbašské, smluviti sjezd ve Wunsiedlu k 18. lednu, jenž však potom byl odložen na 2. únor².

To bylo rozhodnutí, na jehož základě bylo již možno jednati s dobrou nadějí na konečný úspěch, byť i rozhodnutí to ještě nebylo tak pevně, aby již vyloučilo všechna chvilková přání, vrátiti se zpět. Jím sjezdu bamberskému dostalo se v historii Jiříkově zvláštního významu, který ostatně mu náleží i v politické historii německé, třebaž v jiném smyslu: bylo-li odtud pokojné vyrovnání mezi Jiříkem a Wettiny na dobré cestě a s ním i navázání styků s předními knížecími rody německými, naopak v poměru mezi stranou braniborskou a wittelsbašskou počínal se zde zjevný rozkol, blízký již válce, jak si správně uvědomoval Albrecht Braniborský, jenž brzo potom psal svému bratrovi: „Rozešli jsme se v neshodě; nenadějeme se ničeho jiného leč války a podle toho se zcela řídíme“³. Slova ta byla sice napsána až po březnové jeho schůzce s Ludvíkem Bavorským v Ingolštátě, avšak Albrecht byl by je mohl napsati již v lednu po sjezdu bamberském. Zde sice nedošlo k onomu pověstnému konfliktu o hrad Widdern mezi Albrechtem a Fridrichem Falckým, který by se byl podle pověsti málem skončil násilím⁴; avšak veřejné mínění tak přece jen vystihlo, že zde, třebaže zatím v zakryté formě, již se počíná zápas mezi oběma stranami i příklonění Albrechtovo k Jiříkovi.

¹ O tom se mluví v instrukci poslu do Wunsiedlu: Drážd. III. 11 a. Že podmínky byly po Štampachovi vzkázány, „als von sich selbs“, praví Albrecht sám ve zprávě saské o sjezdu wunsiedelském (III. 5b).

² O Štampachovi, avšak bez příslušného dokladu, sr. Palacký IV. 2. 62. O odkladu sjezdu k žádosti Jiříkově se zmiňuje Knorre 3/3 u Ludewiga IX. 732. Albrecht Braniborský ještě po odjezdu Vilémově zůstal v Bamberce, ježto prý musil vypraviti několik poselstev (zpráva saská o sjezdu wunsiedelském: Drážd. III. 14 a).

³ Kluckhohn 100.

⁴ Scénu tu podle špýrské kroniky (Mone I. 424) líčí i Palacký IV. 2. 62–63, avšak po Hasselholdt-Stockheimovi 40 Kluckhohn 98 učinil této historice konec; sr. i Menzel, Dietrich v. Isenburg 14.

Jiříkovi se tak konečně otevřela cesta k sblížení s jednou z politických stran v říši. Než, slyšíme-li brzo potom, že Jiřík je ve stycích i s druhou stranou, s Fridrichem Falckým, při čemž prostřednictvím připadlo biskupovi würzberskému 'Janovi'¹, lze se dohadovati, že podnět k tomu vyšel od Jiříka samého. Ten takto při jednání s Vilémem a s Albrechtem mohl se značným důrazem operovati tímto sblížením s jejich vlastním soupeřem. Poměr se tak obracel: byl-li dříve plán, spojití obě strany proti Jiříkovi, nyní tento mohl jedné strany s úspěchem užívati proti druhé, nejša tak závislý na žádné z nich.

¹ Palacký IV. 2. 75–76 praví přímo, že „jisté jest alespoň“ prostřednictvím biskupa Jana, avšak zase nevíme, na jakém dokladě toto své mínění zakládá. Zdá se to býti správné. Alespoň zpráva posla Vilémova po 13/3 1459 o jednání s Albrechtem podává jeho zmínku, že biskup würzberský „habe auch vast botschaft im lande zu Behemen, dy dann auch durch das land zu Missen komen solle“ (Drážď. I. 194b). Albrecht nevěděl, co to znamená, ač již o měsíc dříve zpráva o jednání ve Wunsiedlu se dotýká listu od falckraběte a Ludvíka Bavor. českým poslům s dodatkem, „als man meynt, das dy nicht zur richtigung dyenen etc.“ (III. 14a). To ukazuje již ke stykům před sjezdem wunsiedelským.
